

Slutevaluering af RCT-forsøget Job-bro til Uddannelse

Afreportering august 2020

Indholdsfortegnelse

0. Indledning.....	3
1. Konklusion og perspektivering	6
1.1 Perspektiver for fremtidige ungeindsatser	8
2. Virker Job-bro til uddannelse?.....	11
2.1 Beskrivelse af målgruppen	11
2.2 Effekter af Job-bro til Uddannelse	13
2.3 Klyngeanalyse af deltager- og kontrolgruppe	20
3. Hvad skaber progression for de unge – analyser af indsats, samspil og helbredsmestring	27
3.1 Den virksomme indsats	27
3.2 Samspil mellem mentor, ung og praktik	37
3.3 Helbredsmestring	45
4. Metode	56
4.1 Datagrundlaget for den kvantitativ slutevaluering.....	56
4.2 Datagrundlaget for den kvalitative slutevaluering	57

0. Indledning

Med kontanthjælpsreformen, der trådte i kraft den 1. januar 2014, er det en central intention, at alle unge under 30 år uden en ordinær uddannelse, skal have en uddannelsesrettet indsats, der understøtter, at den unge påbegynder og gennemfører en ordinær uddannelse.

'Job-bro til Uddannelse' er et forsøg, der afprøver virksomhedspraktik som vejen til uddannelse for udsatte unge under 30 år. Forsøget blev iværksat i 2017 af Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (STAR) og afprøves i 11 forskellige kommuner med omkring 1.500 unge i deltagergruppen. Forsøget bygger videre på brobygnings-indsatsen, hvor det ifm. Satspuljen for 2016 blev aftalt at iværksætte et nyt kontrolleret forsøg om brobygningsforløb for en endnu mere udsat målgruppe af unge, hvor kommuner og erhvervsskoler i fællesskab udvikler og afprøver en indsatsmodel for kommunernes arbejde med den uddannelsesrettede indsats for udsatte unge.

Grundtanken er, at de mest udsatte unge tilknyttes en fast mentor og får igangsat en virksomhedspraktik for at afprøve sig selv og igangsætte en proces, der motiverer og kvalificerer dem til at komme i uddannelse. Mentorens opgave er at understøtte denne proces. Indsatsens overordnede målsætninger er:

- At andelen af de unge i indsatsgruppen, der i løbet af projektperioden påbegynder en erhvervs-kompetencegivende uddannelse, fordobles sammenlignet med de unge i kontrolgruppen.
- At mere end halvdelen af de unge, der er påbegyndt en erhvervskompetencegivende uddannelse, er fastholdt i uddannelse seks måneder efter påbegyndelse.

Indsatsen er tiltænkt målgruppen af udsatte unge, der har gavn af en skræddersyet og fleksibelt tilrettelagt indsats på vej mod uddannelse kombineret med parallel støtte til mestring af helbredsudfordringer eller sociale barrierer. Målgruppen er nærmere bestemt følgende:

1. Uddannelsesparate uddannelseshjælpsmodtagere og uddannelsesparate integrationsydelsesmodtagere uden for integrationsprogrammet under 30 år med minimum et års anciennitet på offentlig forsørgelse
2. Aktivitetsparate uddannelseshjælpsmodtagere og integrationsydelsesmodtagere uden for integrationsprogrammet under 30 år
3. Personer i ressourceforløb under 30 år, der ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Denne rapport evaluerer indsatsen, der har to underordnede formål:

- At flere af de udsatte unge påbegynder og gennemfører en ordinær uddannelse.
- At udvikle og afprøve en indsatsmodel for kommunernes arbejde med den uddannelsesrettede indsats for de udsatte unge.

Indsatsmodellen består af to kerneelementer – en virksomhedsrettet indsats og tilknytning af en mentor. *Den virksomhedsrettede indsats* indebærer, at de unge hjælpes i gang med en virksomhedspraktik, der skal udvikle og ruste dem til efterfølgende at kunne starte og gennemføre en ordinær uddannelse. *Tilknytning af en Job-bro mentor* indebærer, at den unge får tildelt en fast mentor, der skal være en gennemgående person, der sikrer fokus på uddannelsesafklaring og støtte i overgangen til uddannelse.

Det bemærkes i den forbindelse, at indsatsmodellen i løbet af forsøget er blevet indsnævret fra ti til to kerneelementer for at sikre en yderligere fokuseret indsatsmodel. Frem til midten af projektperioden var fokus i indsatsen således væsentlig bredere, og der blev brugt mange ressourcer på fx at

oprette en 'base' for de unge og færre ressourcer på praktikkdelen. I forbindelse med projektets midtvejsstatus blev det derfor vurderet, at de ti indsatsområder udgjorde en for kompleks indsatsmodel, og at fokus med fordel kunne rettes mod de to indsatser, som vurderes at have størst effekt i forløbet, nemlig den virksomhedsrettede indsats og tilknytning af en mentor. Evalueringens resultater skal derfor ses i lyset af denne refokusering af indsatsmodellen, ligesom denne rapport således udelukkende evaluerer den fokuserede indsatsmodel, der består af de to kerneelementer.

Evalueringen er tilrettelagt som et lodtrækningsforsøg med en flerstrengt analysetilgang bestående af både kvalitative og kvantitative dataindsamlinger.

For det første er der gennemført en survey af de unges progression med i alt tre nedslagsmålinger, hvor både sagsbehandlere/mentorerne vurderer de unges progression, ligesom de unge selv vurderer deres progression. Endvidere er der gennemført en survey med to nedslagspunkter af sagsbehandlernes/mentorernes fidelitet, dvs. selvrapporterede vurderinger af efterlevelse af intentionerne i forsøget.

For det andet er der gennemført en omfattende registerbaseret analyse med afsæt i data fra DREAM, Danmarks Statistiks uddannelsesregister og en række baggrundsregistre for at fastslå effekterne af forsøget; om flere af de unge påbegynder og/eller gennemfører en ordinær uddannelse.

Endelig for det tredje er der gennemført en omfattende kvalitativ analyse baseret på en større dataindsamling indsamlet af to runder. Der er bl.a. gennemført dybdegående interviews med unge, feltobservationer, virksomhedspraktikbesøg og interview på virksomhedspraktiksted, fokusgruppeinterview med unge og fokusgruppeinterview med fagprofessionelle.

De deltagende kommuner i forsøget har alle ansøgt om deltagelse og består af Aalborg, Esbjerg, Holbæk, Kalundborg, København, Lolland, Næstved, Odense, Ringkøbing-Skjern, Slagelse og Varde. Projektet har forløbet fra 1. januar 2018 til 31. marts 2020.

Rapporten er bygget op i tre dele;

Del 1. Konklusion og perspektivering, hvor rapportens hovedkonklusioner er sammenfattet og efterfølgende diskuteres mhp. at adressere læringspunkter og forslag til, hvordan der kan arbejdes videre med indsatsen med afsæt i evalueringens konklusioner.

Del 2. Virker Job-bro til Uddannelse? - effekter af forsøget, der indeholder de registerbaserede analyser af forsøgets effekter på målgruppen, herunder særligt om flere af de udsatte unge påbegynder og gennemfører en ordinær uddannelse, som er det ene af forsøgets to hovedformål, jf. ovenfor.

Del 3. Hvad skaber progression for de unge – analyser af indsats, samspil og helbredsmestring. Denne del indeholder primært kvalitative analyser af indsatsmodellens to hovedaktiviteter og samspillet mellem disse samt en analyse af de unges helbredsmestring. Analyserne af indsatsmodellen bygger særligt på de projekter, der har vist tegn på positive effekter suppleret med kvantitative analyser af sagsbehandlernes fidelitet fra den gennemførte survey af jobcentrenes fidelitet.

Endelig er der som led i slutmålingen udarbejdet særskilte delanalyser, som understøtter denne rapport, og hvor yderligere analyser og nuanceringer er præsenteret:

1. Delanalyse af fidelitet blandt jobcentre i RCT-forsøget Job-bro til Uddannelse, udarbejdet af Epinion
2. Delanalyse af de kvantitative effekter af Job-bro til Uddannelse, udarbejdet af Metrica

Evalueringen er udarbejdet af Epinion, Metrica og Center for Ungdomsforskning (CeFU).

1. Konklusion og perspektivering

Job-bro til Uddannelse er blevet afprøvet i et randomiseret forsøg i 11 jobcentre fra 1. januar 2018 til 31. marts 2020. Undervejs i forløbet er indsatsmodellen for jobcentrene blev fokuseret ned til to frem for ti kerneelementer for at sikre en mere fokuseret indsats på de to elementer, der blev vurderet til at udgøre kernen i indsatsen. Det betyder, at evalueringen i princippet har undersøgt to forskellige indsatser, og at den reviderede indsatsmodel har haft mulighed for 'at virke' i en relativt kort periode. Det betyder også, at ændringen kan have skabt nogen usikkerhed om mål og værktøjer i indsatsen for den enkelte mentor, ligesom man har skullet bruge en del ressourcer på at sadle om. Denne ændring undervejs kan have påvirket de endelige resultater, som er sammenfattet i det følgende.

De registerbaserede analyser viser, at knap 10 procentpoint flere i deltagergruppen end i kontrolgruppen har været i virksomhedspraktik i løbet af observationsperioden (henholdsvis 53,7 og 44,2 procent), men at der i forhold til deltagelse i uddannelse, som er det ene af de to mål for indsatsen, ikke kan observeres en statistisk signifikant effekt af Job-bro til Uddannelse. Dertil kommer, at kun omkring 9-11 procent af de unge er i uddannelse ved projektets afslutning. Indsatsen Job-bro til Uddannelse er således ikke lykkedes med at forbedre de unges chancer for at påbegynde og fuldføre en uddannelse i forhold til den indsats, som de unge i kontrolgruppen har modtaget. Heller ikke for det andet mål for indsatsen, beskæftigelse, findes en effekt.

Analyserne viser endvidere, at der er tale om en meget udsat og meget sammensat gruppe af unge, som er visiteret til Job-bro til Uddannelse. Det afspejler sig også i, at kun en begrænset andel forlader offentlig forsørgelse inden for observationsperioden. For at kunne komme tættere på målgruppens kompleksitet er der derfor gennemført en klyngeanalyse, hvor der er identificeret fem meget distinkte klynger af unge, baseret på deres karakteristika på tidspunktet for visitation til Job-bro til uddannelse¹. De fem klynger er nogenlunde lige store og er karakteriseret som:

- **K1:** Fagligt stærke kvinder med psykiatriske diagnoser
- **K2:** Kriminelle og fagligt svage mænd med misbrugsproblemer og ADHD
- **K3:** Kvinder fra socioøkonomisk svage hjem med børn og mindre faglige udfordringer
- **K4:** Fagligt svage kvinder med langvarig offentlig forsørgelseshistorik
- **K5:** Hjemmeboende mænd fra socioøkonomisk bedre stillede hjem

I løbet af forløbsperioden er der i alle klyngerne flest unge, som forbliver på indkomstoverførsel, men hvor klynge 1, 3 og 5 i en vis udstrækning kommer i gang med en uddannelse, overgår klynge 2 primært til ordinære timers beskæftigelse, mens klynge 4 yderst sjældent forlader overførselsindkomst.

Analyserne viser også, at der meget sjældent er forløb, der omfatter både uddannelse og ordinære timers beskæftigelse for den unge. Det tyder på, at de unge i alle klynger vælger enten en uddannelses- eller en beskæftigelses-sti på den korte bane. I forlængelse heraf er det kun i 0,7-3 procent af forløbene, at den unge observeres i både virksomhedspraktik og uddannelse, som ellers var tiltænkt at være den primære sekvens i Job-bro til Uddannelse. Denne konklusion ændrer sig ikke, hvis forløbsanalyserne udelukkende baseres på de personer i hver klynge, som er i deltagergruppen.

¹ I klyngeanalysen er deltagergruppen og kontrolgruppen lagt sammen. Der ses altså ikke på effekter af Job-bro til Uddannelse i den del af analysen.

Det vil sige, at virksomhedspraktik ikke ser ud til i nævneværdigt omfang at efterfølges af påbegyndt uddannelse.

Ses der nærmere på fidelitetsmålingerne af, hvordan mentorerne og sagsbehandlerne efterlever intentionerne i forsøget, viser analyserne samlet set, at der ikke kan identificeres en udvikling blandt de deltagende jobcentre ift. de to kerneelementer – brugen af virksomhedspraktik og tilknytning af en mentor. Hovedparten af jobcentrene tilkendegiver, at der tilbydes virksomhedspraktik, som indsatsmodellen foreskriver, ligesom de generelt vurderer en høj målopfyldelse på at udarbejde målopsætninger og arbejdsaftale og iværksætte virksomhedspraktikker, der baseres på individuelt match. Men der er ikke sket en udvikling fra midtvejs- til slutmålingen i projekterne. Når det er lykkedes med virksomhedspraktik for de unge, er den hyppigst rapporterede årsag hertil, at der var et godt match mellem den unge og virksomheden. Omvendt viser analyserne, at de unge typisk dropper ud af virksomhedspraktikken af psykiske eller fysiske helbredsmæssige årsager.

Samlet set giver de kvantitative analyser ikke anledning til at betragte forsøget som succesfuldt i den forstand, at flere unge som følge af indsatsen er kommet tættere på et uddannelsesforløb. Det er dog ikke ensbetydende med, at der ikke kan drages læring ud af forsøget. Det kvalitative datamateriale bidrager med gode muligheder for at forstå målgruppen, deres udfordringer samt mulige veje for, at de via praktik kan komme enten i uddannelse, beskæftigelse eller anden indsats.

For at få en dybere forståelse af målgruppens kompleksitet og de dynamikker, der kan have udspillet sig undervejs i forløbene for særligt de unge men også mentorerne og praktikstederne, er der derfor i den kvalitative dataindsamling og analyse stillet skarpt på de unge, det er lykkedes at få i praktik (53,7 procent af de unge i forsøget har været i virksomhedspraktik mindst en uge). Dette bidrager med mere nuanceret viden om, hvad der bl.a. har været udslagsgivende for nogle af de vellykkede forløb, der, trods de overordnede resultater, også findes i indsatsen.

Der er gennemført i alt tre kvalitative analyser, der fokuserer på:

- Organisatoriske forudsætninger for indsatsmodellens virkning på de unge
- Samspil mellem unge, mentor og virksomhed der skaber vellykkede praktikforløb
- De unges helbredsmestring, som kommer dybere ind i forståelserne af målgruppens udfordringer og mulige mestringspotentialer

Den første analyse af de organisatoriske forudsætninger peger i retning af, at det i relation til virksomhedspraktikken er vigtigt, at indsatsen som helhed – altså det konkrete projekt og alle medarbejderne – arbejder med klare mål og en fælles retning. Samt at der opstilles mål sammen med den unge for virksomhedspraktikken, at kontakten til virksomhederne foregår uden for mange led, og at en sammenlægning af mentor og virksomhedskonsulent i én sparer tid. I relation til mentorindsatsen peger analyserne ikke overraskende på, at det at have en fast mentor skaber tryghed og kontinuitet, men mentorrollen er ikke ens for de unge – for nogen bliver mentoren en slags reserveforælder, for andre snarere en koordinator. Endelig er mentorernes tro på de unge central, og denne synes at forudsætte muligheden for en individuel tilgang i arbejdet med de unge. Sidst peger de organisatoriske erfaringer på, at der er behov for et tværfagligt samarbejde, som rummer stor spændvidde i de forskellige involverede jobfunktioner, nem adgang til hinanden – eventuelt ved fysisk at være placeret samme sted, samt et tæt samarbejde mellem mentorer og sagsbehandlere.

I analysen af, hvad der skaber progression i de unges bevægelser henimod et vellykket praktikforløb, fremhæves betydningen af tre relationelle akser mellem mentor, ung og praktikvirksomhed. I dette samspil udspiller sig forskellige processer, der kan variere afhængigt af de konkrete unge, praktikforløbet og mentorrelationen. Men gennemgående udspiller processerne sig i to faser: En før og en

under praktikken. *I fasen før praktikken* er særligt afklaring af de unges skånebehov og ressourcer central, men også virksomhedens ressourcer til at rumme den unge er vigtige at afklare. Dertil kommer udarbejdelsen af en dynamisk samarbejdsaftale, som, ud over aftaler om skånebehov, rummer aftaler om mødetider, arbejdsopgaver, information om kontaktpersoner mm.

I fasen under praktikken er en tæt mentoropfølgning på de unge i virksomheden central med løbende justering af aftaler og hjælp til at håndtere eventuelt opståede udfordringer. Særligt i opstarten skal mentors tilstedeværelse være prioriteret, og der bør være jævnlig kontakt mellem virksomhed og mentor med fokus på løbende justering af aftaler, hjælp til at håndtere eventuelt opståede udfordringer samt løbende instruktion i at imødekomme de unges skånebehov. Derudover er det vigtigt på den relationelle akse mellem ung og virksomhed, at der etableres en kontaktperson-funktion i virksomheden. Dette kan med fordel være en anden medarbejder end lederen i virksomheden eller afdelingen.

I den tredje og sidste kvalitative analyse stilles der skarpt på de unges helbredsmestring, herunder en mere dybdegående forståelse af de unges udfordringer, og hvordan de unge positivt kan styrke deres evne til at mestre deres helbred. Netop de unges fysiske og psykiske helbred er generelt stærkt udfordret og fylder meget i arbejdet med de unge. I analysen præsenteres en helbredsmestringsmodel, der rummer fem dimensioner: En behandlings-, relations-, hverdags-, håndterings- og endelig en forandrings-dimension. Modellen viser, hvordan de unges positive mestring af disse forskellige dimensioner kan bidrage til deres progression og kan med fordel bruges som redskab for de fagprofessionelle til at afklare de unges skånebehov før virksomhedspraktikken.

Sammenfattende viser evalueringen, at Job-bro til Uddannelse ikke er lykkedes med at forbedre de unges chancer for at påbegynde og fuldføre en uddannelse. Men analyserne tegner også et billede af en meget sammensat målgruppe for forsøget, der har vidt forskellige behov, og hvor endemålet og vejen dertil derfor også kan se meget forskellig ud. I det følgende afsnit ses der derfor nærmere på, hvilke overvejelser forsøget og tilrettelæggelsen heraf kan give anledning til, og hvilke læringspunkter der kan udledes af forsøget ift. fremtidige tilrettelæggelser af ungeindsatser på uddannelses- og beskæftigelsesområdet.

1.1 Perspektiver for fremtidige ungeindsatser

Selvom forsøget isoleret set ikke har haft en positiv effekt på de unge, har evalueringen af indsatsen bidraget til viden og indsigter, der kan bringes med videre i tilrettelæggelsen af fremtidige indsatser overfor unge ledige og i særdeleshed den målgruppe, som har været omdrejningspunkt i forsøget.

En første refleksion handler om de opsatte succeskriterier for forsøget og det overordnede perspektiv for indsatsen overfor unge ledige. Som nævnt i indledningen er disse for det første, at flere af de udsatte unge påbegynder og gennemfører en ordinær uddannelse, og for det andet at udvikle og afprøve en indsatsmodel for kommunernes arbejde med den uddannelsesrettede indsats for de udsatte unge.

Forsøget baserer sig dermed på en tilgang, hvor praktik er at betragte som midlet til at nå et mål om uddannelse. Analyserne af de unge i målgruppen til Job-bro til Uddannelse peger imidlertid på, at der er uhyre stor forskel på de unge, hvis eneste fællesnævner synes at være, at det er en gruppe af unge mennesker under 30 år, der er kategoriseret som enten uddannelses- eller aktivitetsparate. Således har nogle af de unge gode afgangskarakterer fra folkeskolen men har flere psykiatriske diagnoser, mens andre end ikke har gennemført folkeskolens afgangsprøve, har begået kriminalitet,

har misbrugsproblemer osv. Uddannelse er dermed et realistisk mål for nogle af de unge i målgruppen men absolut ikke for alle. Hertil kommer, at der også er afgørende forskel på, i hvor høj grad de unge selv oplever, at uddannelse udgør et meningsfuldt mål for dem.

Det kan således diskuteres, hvorvidt målet om uddannelse er meningsfuldt for alle unge i denne målgruppe, og om der i stedet kunne være potentialer i fremadrettet at skelne mellem beskæftigelses- og uddannelsesrettede mål og indsatser overfor de ledige unge. Nogle af de unge synes således at have potentiale for at gå uddannelsesvejen, mens andre vil have større chancer for at lykkes med at komme i varierende grader af beskæftigelse. Man kunne således have fokus på at differentiere mellem unge, der går uddannelsesvejen (Brobygning til Uddannelse) eller jobvejen (indsatser som Job-bro til Uddannelse blot med grader af beskæftigelse som perspektiv).

En anden refleksion i tilknytning hertil handler om, at den underliggende præmis for forsøget, nemlig at virksomhedspraktik for den unge ledige vil skabe en arbejdsidentitet, der bringer den unge tættere på målet om at starte og gennemføre en uddannelse, må nuanceres og bør genovervejes. Refleksionen består i, at virksomhedspraktik langt fra kan antages at skabe motivation for at starte på en uddannelse for alle unge. Vores viden fra rapporten om Brobygning til Uddannelse (Görlich m.fl. 2016²) peger i den forbindelse på, at de unges motivation for uddannelse er en flerstrengt størrelse, som udspiller sig på flere forskellige parametre, som man som fagprofessionel kan have større eller mindre fokus på undervejs i de unges processer. For eksempel kan både relationen til mentor og det at færdes i praksis være motiverende for de unge, men samtidig spiller også deres faglige mestring ind, samt det at de kan se realistiske perspektiver for at tage uddannelsesvejen en stor rolle. Der kan dermed være tale om, at man, samtidig med at bevare mentorrelationen og det at afprøve sig selv i praktik, også skal arbejde med andre motivationsskabende faktorer. Her kan beskæftigelse spille en vigtig rolle for de unge, for hvem det på det givne tidspunkt er en mere meningsfuld vej. Afklaringen af, om de unges motivation umiddelbart kredser om uddannelse eller beskæftigelse, kan for nogle unge åbne muligheder for, at beskæftigelse kan være en vej for en periode. Meget tyder dermed på, at der i højere grad er behov for at have differentierede mål i indsatserne for de udsatte unge.

Tager vi disse refleksioner videre og sammenholder dem med andre undersøgelser, synes det dernæst at være væsentligt at få afklaret, hvordan de unge er rustet til at gå denne vej mod enten uddannelse eller beskæftigelse. Vi ved fra rapporten om Brobygning til Uddannelse (Ibid), at de unges egen tro på, at de kan gennemføre en uddannelse, er helt central for, at det faktisk lykkes. Tilsvarende viser flere studier, at 'self-efficacy' – dvs. den unges tro på egne evner – er en vigtig mediator for fremtidig succes, se fx Rotger (2019) og Rotger & Rosholm (2020)³, lige som nærværende undersøgelse viser, at effekten af Job-bro til Uddannelse vokser med den unges mestrings-evne. Det er derfor centralt at få afdækket, i hvilket omfang forskellige forhold står i vejen for at nå målet om uddannelse eller beskæftigelse. Her er det især i forhold til målet om uddannelse vigtigt at være opmærksom på, om de unge har faglige forudsætninger for at kunne gennemføre en uddannelse. Hvis det faglige ikke er på plads, bør der sættes ind med en indsats, som bringer den unge op på et tilstrækkeligt fagligt niveau, hvilket som minimum må være at bestå folkeskolens afgangseksamen. Det kan endvidere være nødvendigt at sætte fokus på andre faktorer, der udgør negative påvirkninger på de unges egen tro på, at uddannelse eller beskæftigelse er en realistisk mulighed. I

² Görlich, A., Katznelson, N., Hansen, N. H. M., Rosholm, M., & Svarer, M. (2016). Hvad virker? Ledige unges vej til uddannelse og arbejde: Evaluering af Brobygning til Uddannelse.

³ Rotger, G. B. (2019), Evaluering af Lær at tackle job og sygdom, et randomiseret kontrolleret studie af beskæftigelses-effekten. VIVE.

Rotger, G. B. & M. Rosholm (2020), The effect of self-management support depends crucially on *ex-ante* beliefs. Under udgivelse.

den forbindelse kan nærværende rapportens model for helbredsmestring anvendes med henblik på at få en større viden om, hvor barriererne for de unges helbredsmestring mere præcist ligger, og hvordan man kan sætte ind for at styrke denne. Dette kan – sammen med en indsats for uddannelse eller beskæftigelse – være med at skabe progression hos de unge i forhold til at skabe meningsfulde forandringer i deres liv.

2. Virker Job-bro til uddannelse?

Dette afsnit indeholder den kvantitative slutevaluering af Job-bro til Uddannelse. Evalueringen er baseret på et stratificeret lodtrækningsforsøg. Først præsenteres de anvendte data, og populationens karakteristika beskrives. Herunder redegøres for, hvorvidt der er forskelle i de observerede karakteristika mellem deltager- og kontrolgruppen. Herefter følger en beskrivelse af deltagelse i forskellige aktiviteter efter visitation og lodtrækning (samtaler, virksomhedspraktik og aktiv indsats i det hele taget). Effektmålingen rapporteres først overordnet og dernæst opdelt på jobcentre, klynger og andre undergrupper, og endelig analyseres sammenhænge mellem beliefs, progression, fidelitet af indsatsen og indsatsens effekter. Derefter foretages en klyngeanalyse af de unge i deltager- og kontrolgruppen på tidspunktet for lodtrækningen, og klyngerne følges fremadrettet i forløbsanalyser. Hensigten med klyngeanalysen er at undersøge, om der er grupperinger i målgruppen, som har forskellig udvikling, når deres forløb analyseres, hvilket kan have betydning for design af indsatser fremadrettet.

2.1 Beskrivelse af målgruppen

Randomiseringen er foretaget stratificeret på jobcenterniveau, så det sikres, at der inden for hvert jobcenter er tæt på en 50/50 fordeling i deltager- og kontrolgruppen. Randomiseringen er foretaget efter, at den unge er blevet visiteret til deltagelse i indsatsen (enten som deltager eller i kontrolgruppen).

Der er 3.107 unge, som er blevet randomiseret til indsatsen. Her er ni personer (18 randomiseringer) frasorteret, fordi de har skiftet jobcenter undervejs, og derfor er randomiseret to gange. Yderligere otte personer er frasorteret, fordi de ikke matcher et CPR-nummer i Folkeregisteret. Analysen er baseret på de resterende 3.081 personer, heraf er 1.534 i deltagergruppen og 1.547 i kontrolgruppen.

Job-bro til Uddannelse begyndte 1. januar 2018. Der var løbende indtag igennem 2018 og januar 2019. Godt 2.000 personer kan følges op til 78 uger efter visitationsdatoen svarende til lidt over 1.000 unge i deltagergruppen. I de efterfølgende analyser vil der af denne grund blive fokuseret på forskel i uddannelses- og arbejdsmarkedstilknytning i de første 78 uger efter visitation til projektet. På grund af ændringerne af indsatsmodellen i foråret 2019 vil resultaterne også blive rapporteret opgjort på kalenderuger.

For deltagernes fordeling på de deltagende jobcentre henvises til tabel 1 i Delanalyse af de kvantitative effekter af Job-bro til Uddannelse.

I tabel 1 vises beskrivende statistik for deltager- og kontrolgruppen på baggrund af det omfattende datamateriale, der er indsamlet med henblik på at beskrive populationen. Desuden vises p-værdien for balancetest for forskel i gennemsnitsværdi for de enkelte karakteristika på tværs af de to grupper. Af overskuelighedshensyn opdeles beskrivelsen i en række deltabeller.

Det fremgår af tabel 1, at der er en relativt stor andel, der ikke har taget folkeskolens afgangsprøve i dansk eller matematik, når der sammenlignes med en hel ungdomsårgang. Sammenlignes med målgruppen for indsatsen Brobygning til uddannelse (som denne indsats bygger videre på, jf. indledningen), som også bestod af uddannelsesparate og aktivitetsparate unge, er andelen af unge i Job-bro til Uddannelse, der har deltaget i folkeskolens afgangsprøve, dog langt højere. Desuden har gruppen haft en relativt svag arbejdsmarkedstilknytning de seneste år inden indsatsstart. I forhold til

deltagergruppen i Brobygningsindsatsen⁴ har deltagerne i Job-bro til Uddannelse tilbragt forholdsvis længere tid som uddannelseshjælpsmodtagere og mindre tid i uddannelsessystemet (på SU) i de 3 år forud for visitation til deltager- eller kontrolgruppen.

Tabel 1: Beskrivende statistik for deltager- og kontrolgruppen i Job-bro til Uddannelse

	Kontrolgruppen	Deltagergruppen	P-værdi
Mand	52	50	0,230
Alder (i år)	24	24	0,334
Gift/partnerskab	2	2	0,295
Etnicitet			
Ikke-vestlig indvandrere eller efterkommer	7	8	0,787
Vestlig indvandrere eller efterkommer	1	1	0,542
Højest fuldførte uddannelse			
Folkeskole eller mindre	88	88	0,597
Gymnasial uddannelse	8	10	0,254
Erhvervsfaglig uddannelse	2	1	0,246
Folkeskoleeksamen			
Har taget afgangsprøven i dansk	62	63	0,735
Karakter i dansk	4,5	4,5	0,759
Har taget afgangsprøven i matematik	59	61	0,444
Karakter i matematik	3,9	3,8	0,663
Arbejdsmarkedshistorik			
Beskæftigelsehistorik (seneste 3 år, uger)	6	7	0,175
Beskæftigelsehistorik (seneste år, uger)	1	1	0,711
Udd.hjælpshistorik (seneste 3 år, uger)	108	107	0,421
Udd.hjælpshistorik (seneste år, uger)	46	46	0,657
SU-historik (seneste 3 år, uger)	16	17	0,241
SU-historik (seneste år, uger)	2	2	0,640
Uddannelsesparat	27,1	27,4	0,877

Note: Hvor andet ikke fremgår, angiver tallet gennemsnit eller andelen i procent. De med * angivne P-værdier angiver, at forskellen mellem deltager- og kontrolgruppen er statistisk signifikant på 95% niveau.

For så vidt angår de øvrige karakteristika vist i tabel 1 er der ikke den store forskel på deltagergruppen i Brobygningsindsatsen og Job-bro til Uddannelse. Den sidste søjle i tabellen angiver P-værdien af en test for, om forskellen på værdien for deltager- og kontrolgruppen er signifikant forskellig fra nul. Det fremgår af disse balancetest, at der ikke er signifikante forskelle mellem de angivne middelværdier for de viste karakteristika, hvilket også er forventeligt, da kontrol- og deltagergruppen er etableret ved lodtrækning.

I tabel 2 angives forekomsten af psykiatriske diagnoser i henholdsvis deltager- og kontrolgruppen. De hyppigst forekommende psykiatriske diagnoser er de nervøse og stressrelaterede tilstande, som blandt andet omfatter angstrelaterede lidelser og OCD. Næst hyppigst er de affektive lidelser, som

⁴ Se Rosholm, M., M. B. Mikkelsen & M. Svarer (2019), Bridging the gap from welfare to education: Propensity score matching evaluation of a bridging intervention. PLoS ONE, 14(5), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0216200>.

fx omfatter depressioner og bipolare lidelser, samt de adfærds- og følelsesmæssige forstyrrelser, som blandt andet omfatter ADHD.

Der er 71 procent i både deltager- og kontrolgruppen, der har mindst en psykiatrisk diagnose (når tallene i tabellen summerer til et større tal skyldes det en anelig grad af komorbiditet – forekomst af flere diagnoser hos samme person). I forhold til deltagergruppen i Brobygningssindsatsen er udbredelsen af psykiatriske diagnoser blandt deltagergruppen væsentligt større i Job-bro til Uddannelse. Eksempelvis er der ca. 7 procent af deltagerne i Brobygningssindsatsen, der har en stressrelateret diagnose, mens det i Job-bro til Uddannelse er godt 40 procent. Det bemærkes endelig, at der for en enkelt diagnose-kategori – de affektive lidelser – er en signifikant forskel på deltager- og kontrolgruppen.

Tabel 2: Forekomst af psykiatriske diagnoser i populationen i Job-bro til Uddannelse

Type af diagnose	Kontrolgruppen	Deltagergruppen	P-værdi
Organiske lidelser	1	1	0,166
Lidelser forårsaget af psykoaktive stoffer	17	17	0,803
Skizofreni og psykoser	17	16	0,361
Affektive lidelser	27	24	0,033*
Nervøse og stressrelaterede tilstande	43	40	0,158
Adfærdsændringer ifm fysiske faktorer	4	4	0,971
Personlighedsforstyrrelser	24	25	0,498
Mental retardering	5	5	0,976
Udviklingsforstyrrelser	14	15	0,286
Adfærds- og følelsesmæssige forstyrrelser	30	28	0,379
Uspecificeret psykisk lidelse	15	14	0,476
Mindst én psykiatrisk diagnose	72	70	0,288

Note: Tallene angiver andelen i procent. De deltagende personer kan have flere psykiatriske diagnoser, og søjlerne summerer derfor ikke til 100. De med * angivne P-værdier angiver, at forskellen mellem deltager- og kontrolgruppen er statistisk signifikant på 95% niveau.

Der findes også data for forældres uddannelse og forekomst af psykiatriske diagnoser hos forældrene. Der henvises til Delrapporten om den kvantitative evaluering, tabel 4.

Det overordnede billede af de visiterede til indsatsen fra ovenstående tabeller er, at de unge er kendetegnet ved en omfattende offentlig forsørgeshistorik de seneste år inden indsatsstart, og at en meget stor del af gruppen har mindst en psykiatrisk diagnose. I forhold til validiteten af randomiseringen af personer i henholdsvis deltager- og kontrolgruppen tyder de viste p-værdier ikke på, at der er problemer med randomiseringen.

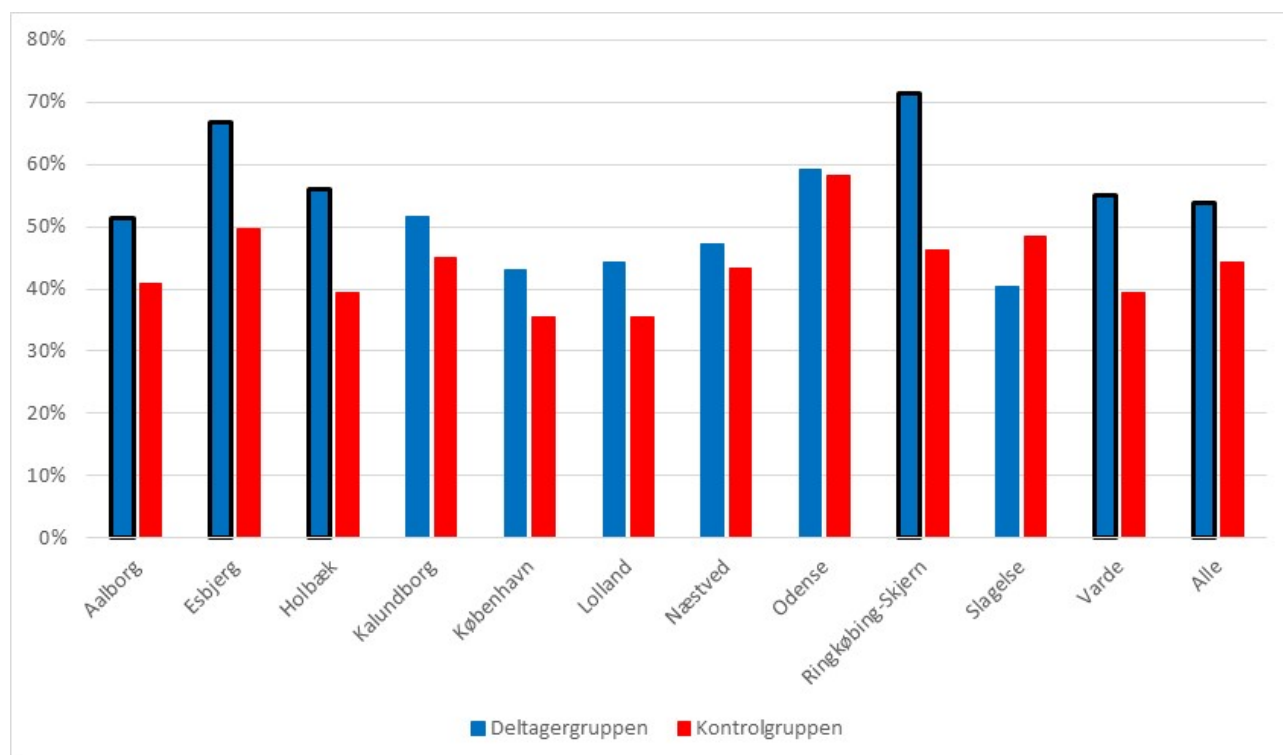
2.2 Effekter af Job-bro til Uddannelse

Et centralt element af indsatsen i Job-bro til Uddannelse er, at deltageren skal deltage i virksomhedspraktikforløb. Deltagerne skal derudover have tilknyttet en mentor. Der findes ingen information om kontakt med mentor.

I løbet af foråret 2019 skete en fokusering af indsatsen, som havde til hensigt at styrke især indsatsens element af virksomhedspraktik og sikre fideliteten i de enkelte projekter. Det kan derfor diskuteres, om det er mest hensigtsmæssigt at rapportere indsatser og resultater opdelt på tid, siden den enkelte unge blev visiteret til deltager- og kontrolgruppen, som har været normen i tidligere evalueringer (herunder midtvejsstatus), eller om det – på grund af ændringer i indsatsen på et givet kalenderdertidspunkt – er mere hensigtsmæssigt at opgøre effekterne opdelt på kalenderuger.

Vi har valgt at rapportere både indsatsbeskrivelsen og effekterne opgjort efter begge kalenderangivelser, altså både tid siden visitation (kaldet varighed i figurene) og også opgjort på kalenderuger. I de efterfølgende figurer vises indsatserne opgjort i varighed til og med den 78. uge efter visitation – så længe kan vi som tidligere nævnt stadig følge godt 2.000 af de unge – og opgjort på kalenderuge, hvor uge 1 er første uge i 2019 og uge 60 er sidste uge i februar 2020 – for i den periode er alle unge visiteret til indsatsen, og derfor kan man stadig identificere eventuelle ændringer, der måtte være sket i løbet af foråret 2019. I figur 1 vises andelen, som i mindst én uge under forløbet i Jobbro til Uddannelse har været i virksomhedspraktik, opdelt på jobcentre og på deltager-status.

Figur 1: Andel der har haft mindst en uge i virksomhedspraktik i løbet af projektets løbetid

Note: Blå søjler omkranset med fed sort angiver, at niveauet for den blå søjle (deltagergruppen) er signifikant forskellig fra den røde søjle (kontrolgruppen).

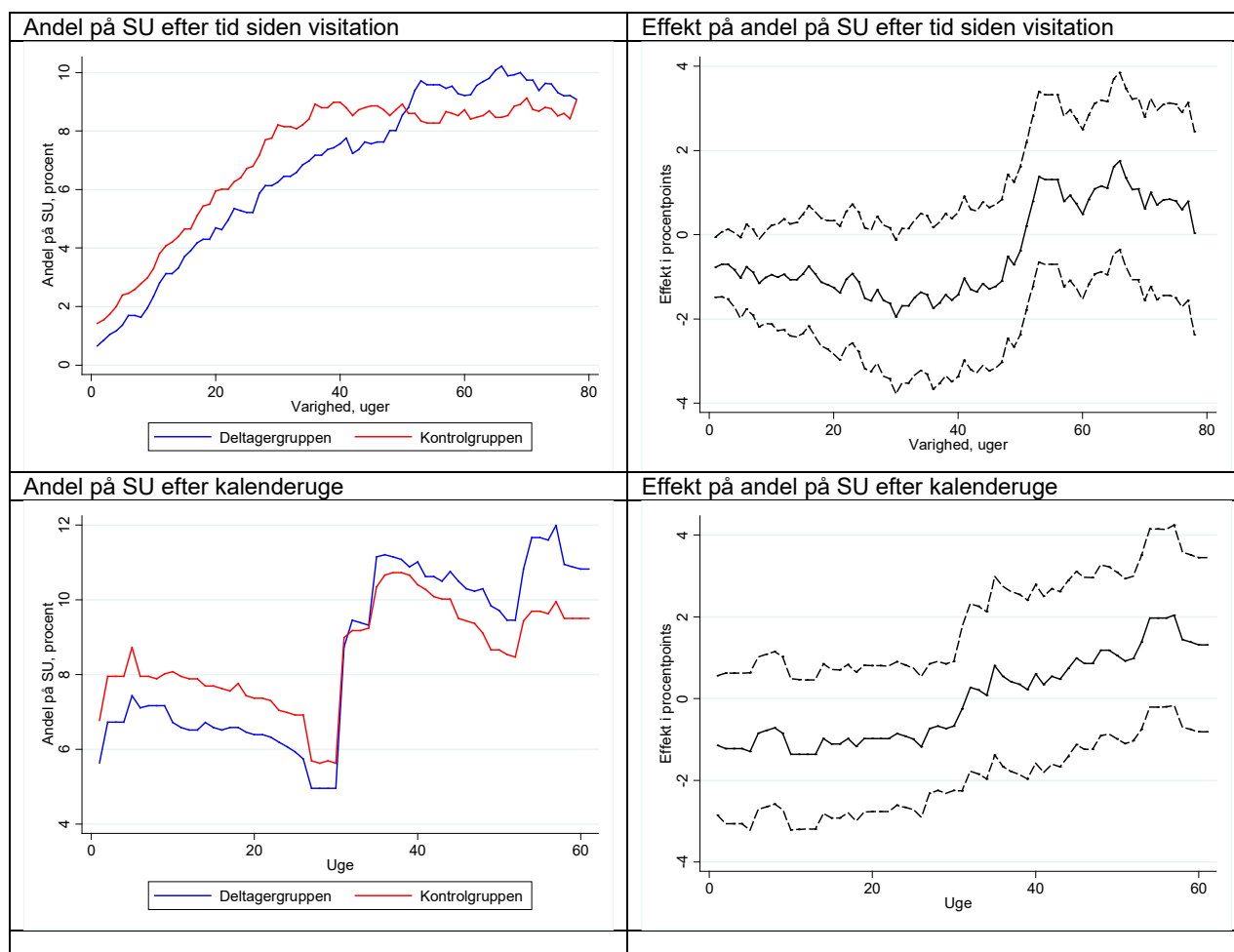
Der er signifikant forskel på deltager- og kontrolgruppen. Gennemsnitligt har 53,7 procent af deltagergruppen og 44,2 procent af kontrolgruppen været mindst en uge i virksomhedspraktik efter visitationsdatoen. Dette gennemsnit afspejler dog stor variation på tværs af jobcentre. Både med hensyn til andel i virksomhedspraktik og forskellen heri mellem deltager- og kontrolgruppen, jf. figuren ovenfor. Samlet set konkluderes, at den fidelitet i implementeringen af Jobbro til Uddannelse, som kan observeres i registerdata, har været overordentligt lav indtil starten af 2019, hvorefter den er blevet forbedret en smule. For disse yderligere kvantitative analyser af indsatsens implementering henvises til Delrapport om den kvantitative evaluering.

Herefter præsenteres effekterne af Jobbro til Uddannelse. Effekterne rapporteres også, som for indsatsbeskrivelsen, opgjort i varighed siden visitation (op til 78 uger) og opgjort i kalenderuger fra uge 1 2019 og 60 uger frem til udgangen af februar 2020. Formålet med at rapportere effekter med begge opgørelsesmetoder er at undersøge, hvordan andelen i uddannelse og beskæftigelse samt effekterne dels udvikler sig for de unge siden visitationstidspunktet, dels hvordan disse størrelser udvikler sig over kalendertid, både i forbindelse med ændringer i indsatsmodellen foretaget i foråret 2019 og i forbindelse med tidspunkterne for uddannelsesoptag i august-september 2019 og januar-februar 2020.

Det primære succeskriterium for indsatsen er at øge andelen af unge, der påbegynder en ordinær uddannelse. I figur 2 vises i venstre side andelen, der er i gang med en uddannelse på SU i en given uge efter indsatsstart.⁵ I de øverste to figurer vises andele og effekter opgjort på tid siden visitation, og i de to nederste figurer opgøres andele og effekter opgjort efter kalendertid. I højre side vises effekten af at deltage i Job-bro til Uddannelse sammen med et 95 procents konfidensinterval for samme effekt. Konfidensintervallet afspejler den statistiske usikkerhed af effektmålingen og angiver et interval, hvor den sande effekt med 95 procents sikkerhed ligger indenfor.

Estimatet for effekten er fremkommet ved for hver uge at estimere koefficienten til en deltagelsesindikatorvariabel i en lineær regressionsmodel, hvor den afhængige variabel er at være indskrevet på en uddannelse eller ikke.⁶

Figur 2: Andel på SU (venstre) og effekt af Job-bro til Uddannelse herpå (højre) opgjort efter tid siden visitation (top) og kalenderuge (bund)

Det fremgår af figur 2, at der i starten af de unges forløb er en større andel af kontrolgruppen end deltagergruppen, der modtager SU. Dette skifter efter ca. et år, så deltagerne har en lidt større andel på SU end kontrolgruppen. Noget tilsvarende ses omkring tidspunktet for uddannelsesoptaget i august-september 2019, hvis der i stedet ses på opdelingen i kalendertid. Det vil for begge inddelinger

⁵ I Delanalyse af de kvantitative effekter af Job-bro til Uddannelse rapporteres også effekter for igangværende uddannelse baseret på elevregistret. De er af pladshensyn ikke vist her, men viser overordnet samme resultater.

⁶ Der har også været foretaget analyser af effekter, hvor der kontrolleres for alle variable inkluderet i de beskrivende tabeller. Dette ændrer kun yderst marginalt på de estimerede effekter, hvorfor den simple specifikation er rapporteret her.

sige, at effekterne skifter fra svagt negative til svagt positive, omend disse ikke på noget tidspunkt er statistisk signifikante. I alt er der efter 78 uger omkring 9 procent af de unge i begge grupper, som er på SU, mens den tilsvarende andel i februar 2020 ligger på 9,5-11 procent.⁷

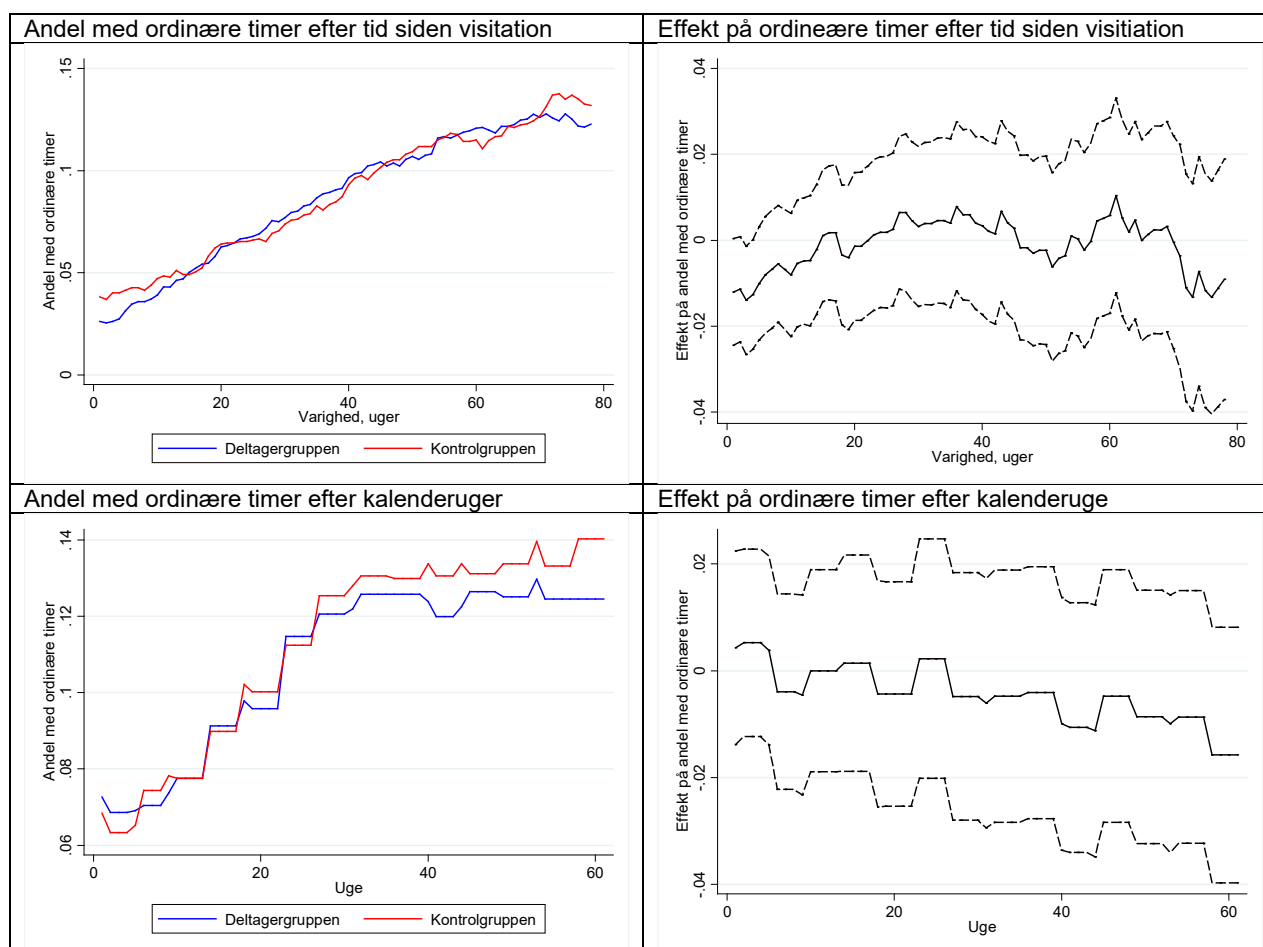
I figur 2 behandles al uddannelse under et, og der skelnes således ikke mellem typen af den påbegyndte uddannelse. Det er også undersøgt, om der findes effekter, når der opdeles på type af uddannelse; grundskole, gymnasium, erhvervsfaglige grundforløb, erhvervsfaglige hovedforløb eller videregående uddannelse. Der findes ingen signifikante effekter på disse underopdelinger og af hensyn til Danmarks Statistiks retningslinjer for præsentation af resultater med meget få observationer, vises disse resultater ikke.⁸

I figur 3 undersøges andelen med ordinære timers beskæftigelse i deltager- og kontrolgruppen. Som det fremgår af figur 3, er der ingen forskel på andelen af deltager- og kontrolgruppen, der opnår ordinære timer i beskæftigelse i løbet af observationsperioden, hverken når denne opgøres opdelt på tid siden visitation eller i kalendertid. Andelen med ordinære timer vokser i begge opgørelsesmetoder til 12-13 procent.

⁷ Bemærk i øvrigt den lille forskel allerede i uge 1, som er visitationsugen. I denne uge er der ifølge DREAM knap 1 procent i deltagergruppen og 1,5 procent i kontrolgruppen, som er på SU. Dette burde ikke være muligt, og vi antager at der er tale om en fejl i registreringsdatoen. Disse personer er dog stadig inkluderet i analyserne.

⁸ Der findes i sagens natur heller ingen effekter på andelen som fuldfører et grundforløb på en erhvervsuddannelse.

Figur 3: Andel med ordinære timer (venstre) og effekt af Job-bro til Uddannelse herpå (højre) opgjort efter tid siden visitation (top) og kalenderuge (bund)

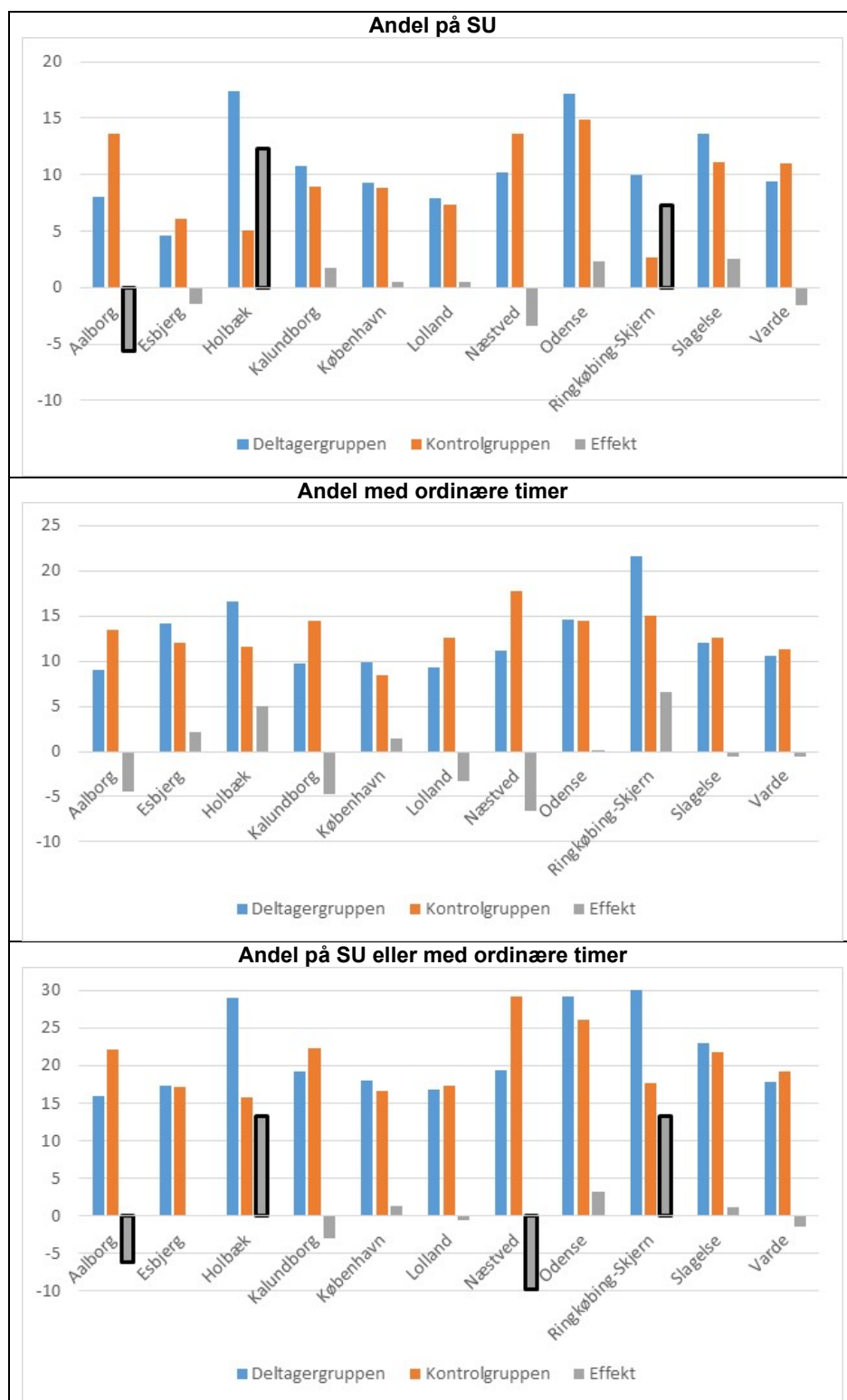

Note: I kalendertidsopfølgelsen (til højre) er uge 1 første uge af 2019, mens uge 60 er sidste uge af februar 2020.

I figur 4 opgøres effekterne separat for de deltagende jobcentre. Her anvendes kun kalendertidsinddelingen for at fokusere på de svage effekter, som skabes fra efteråret 2019 og frem. Effekterne vises for august-december 2019 (for effekter for januar-februar 2020 henvises til Delrapporten om den kvantitative analyse). Øverste panel viser andelen på SU og effekterne herpå. Der er stor variation i andelen på SU på tværs af de deltagende jobcentre. Således varierer denne andel fra knapt 3 til lidt over 17 procent. Der er signifikant positive effekter i to jobcentre, Holbæk og Ringkøbing-Skjern, mens der for et enkelt jobcenter, Aalborg, findes en signifikant negativ effekt af Job-bro til Uddannelse. Begge jobcentre med positiv effekt er karakteriseret ved, at der i kontrolgruppen er relativt få (henholdsvis 5 og 2,5 procent), som er på SU. Det vil sige, at effekterne i et vist omfang kan være skabt ved at 'høste lavthængende frugter', som allerede er høstet i flere af de andre jobcentre. Dette er dog næppe den eneste forklaring, idet de to jobcentre har den største andel på SU i deltagergruppen blandt alle de deltagende jobcentre.

I det midterste panel vises andelen med ordinære timer og effekten herpå. Her ses også forskelle mellem de deltagende jobcentre, dog ikke så store udsving som for SU. Andelen med ordinære timer svinger således mellem 8 og 22 procent, men ligger for de fleste i intervallet 10-15 procent. Vi finder ingen signifikante effekter for nogen jobcentre på andelen, som har ordinære timers beskæftigelse.

Figur 4: Effekter for august-december 2019 opdelt på jobcentre

Endelig vises i det nederste panel andelen som opfylder det kombinerede succeskriterium at være enten på SU eller have ordinære timer. Denne andel svinger mellem 15 og 30 procent. Her findes igen signifikant positive effekter for Holbæk og Ringkøbing-Skjern. Effekten for Holbæk er primært drevet af andelen på SU, mens den for Ringkøbing-Skjern er drevet nogenlunde lige meget af andelen på SU og andelen, som opnår ordinære timers beskæftigelse. Den negative effekt for Aalborg er primært drevet af en negativ effekt på SU, mens den negative effekt på Næstved primært skyldes en negativ effekt på andelen med ordinære timer.

Vi har også foretaget effektanalysen opdelt på klynger (se næste afsnit), men finder ingen signifikante forskelle mellem deltager- og kontrolgruppe. Det er endvidere undersøgt, om der er forskel på resultaterne, når der opdeles på køn, afgangsprøvekarakter eller hvorvidt man har en psykiatrisk diagnose. Disse gennemgås kort i det følgende men vises ikke i figurer eller tabeller, da der ikke fandtes signifikante effekter. Der findes ingen effekter opdelt på køn. Både for mænd og kvinder er effekterne for perioden august 2019 til februar 2020 meget tæt på nul, uanset hvilket udfald vi betragter. Når effekterne opdeles på, hvorvidt man har en psykiatrisk diagnose (det har ca. 71 procent) eller ej, findes heller ingen signifikante forskelle i effekter. Heller ikke når de psykiatriske diagnoser opdeles i lette eller svære diagnoser (følger samme inddeling som anvendtes i rapporten om brobygningsforløb⁹) findes nogen signifikante effekter. Når der ses på afgangskarakterer fra grundskolen og disse opdeles i tre kategorier (ingen karakterer, mindre end 4 i gennemsnit, 4 eller mere i gennemsnit) findes heller ingen signifikante effekter.

Der er endvidere indsamlet data af de unges progression og de fagprofessionelles beliefs ad tre omgange, jf. kapitel 4. Konklusionen vedrørende disse effekter er dog stærkt følsomme over for behandlingen af de faldende responsrater fra runde 1 til runde 3. Derfor er det ikke muligt på særlig robust vis at vurdere, i hvilket omfang progressionsmål og beliefs har bidraget til at mediere effekterne på omfanget af uddannelse og beskæftigelse.

Vi har alligevel gjort et forsøg. Data for progression og beliefs er indsamlet i tre runder; ved forsøgets start, efter et halvt år og efter 1 år. For nogle få af de unge kunne vi ikke finde et match i DREAM-data. Disse er derfor frasorteret i de videre analyser. Der er ti progressionsspørgsmål til den unge, to belief spørgsmål til sagsbehandleren og to til mentor. Alle spørgsmål besvares efter en fem-trins likert skala, hvor 1 altid er dårligt og 5 altid godt. Alle besvarelser er herefter analyseret i en faktoranalyse, som viste, at det meste variation i besvarelserne kan opsummeres i tre faktorer:

- Mestringsevne (spørgsmål 1-8 til de unge)
- Nem adgang til kontaktperson (spørgsmål 9-10 til de unge)
- Belief (sagsbehandler- og mentor spørgsmål)

Der er derfor dannet tre variable, som afspejler disse tre faktorer. For gennemsigthedens skyld er disse dannet som summen af de enkelte besvarelser, så faktoren 'mestringsevne' tager værdier fra 8 til 40 (hvert af spørgsmålene 1 til 8 besvares på en fem-trins skala), og 'nem adgang' fra 2 til 10. Belief faktoren dannes udelukkende på baggrund af sagsbehandlerbesvarelserne, da der var væsentligt færre mentor-besvarelser. Den antager derfor også værdier fra 2 til 10.

Vi har for hver person beregnet de tre konstruerede indeks baseret på besvarelserne fra første runde (idet systematisk frafald indebærer en skævhed i senere besvarelser.) Dette er naturligvis kun muligt for de personer, som har besvaret spørgsmålene i runde 1. Balancetest på denne undergruppe viser, at de øvrige karakteristika balancerer nogenlunde som for den fulde stikprøve, dog lidt flere ubalancer i de psykiatriske diagnoser. Også derfor bør resultaterne tages med forbehold.

I en simpel regressionsanalyse, hvor de tre konstruerede indeks (mestringsevne, nem adgang til kontaktperson og belief) interageres med en indikator for at være i deltagergruppen (for alle ugentlige observationer uden manglende respons), findes en signifikant positiv interaktionseffekt mellem faktor 1 (mestringsevne) og deltagelse i Job-bro til Uddannelse på tilbøjeligheden til at være på SU, så personer med selv vurderet mestringsevne over gennemsnittet har signifikant positiv effekt af at deltage i Job-bro til Uddannelse. Måske fordi de har overskuddet til at møde op og deltage i praktikker

⁹ Rosholm, M. & M. Mikkelsen (2018), Opdaterede effekter af Brobygning til uddannelse, 2018.

og andre aktiviteter. Effekten er af en størrelsesorden, så den svarer til, at en forbedret besvarelse på 1 på hver af de otte spørgsmål er associeret med en forøget effekt svarende til 3 procentpoint flere på SU.

Personer med mestringsevne under gennemsnittet har ingen effekt af at deltage i Job-bro til Uddannelse. Vi finder ingen effekt på de øvrige udfald, og vi finder ikke nogen interaktionseffekter af de to øvrige faktorer med deltagelse i Job-bro til Uddannelse.

Vi har også undersøgt, hvorvidt fideliteten i indsatsen på jobcenterniveau har medieret effekten af Job-bro i det enkelte jobcenter, hvilket er særligt interessant i lyset af, at vi fandt signifikant positive effekter for to jobcentre og signifikant negative effekter for to andre. Dette er gjort ved at inkludere det aggregerede fidelitetsmål i 'Delanalyse af fidelitet blandt jobcentre i RCT-forsøget Job-bro til Uddannelse' med indikatoren for at være i deltagergruppen. Her findes ingen signifikant sammenhæng mellem fidelitet og effekt.

2.3 Klyngeanalyse af deltager- og kontrolgruppe

I dette afsnit præsenteres en klyngeanalyse af deltagergruppen og kontrolgruppen for Job-bro til Uddannelse.¹⁰ Hensigten er, i lyset af de manglende effekter, at vurdere, om der er grupperinger i målgruppen, hvis sammensætning og fremadrettede forløb kan informere om ressourcer og barrierer for at komme i uddannelse og beskæftigelse. Der er først foretaget en hierarkisk klyngeanalyse for at bestemme antallet af klynger, og herefter er anvendt en ikke-hierarkisk metode til at foretage den faktiske klynge-inddeling givet antallet af klynger.

Den hierarkiske metode førte til en inddeling i fem klynger. De anvendte variable i klynge-inddelingen fremgår af boks 1.

¹⁰ Klyngeanalysen er foretaget i december 2019 på en tidligere version af DREAM og de øvrige anvendte registre. Her kunne kun 3.080 (af de 3.081) identificeres i DREAM, hvorfor klyngeanalysen er baseret på en person færre end de resterende analyser i rapporten.

Boks 1. Anvendte variable i klyngeanalysen

Demografi mv.:

- Alder, tre kategorier: 18-21, 22-24, 25+
- Køn 0/1
- Etnicitet, tre kategorier: etnisk dansk, ikke-vestlig, vestlig
- Bor hjemme 0/1
- Har børn 0/1
- Anbragt som barn 0/1
- Modtaget forebyggende foranstaltning i hjemmet som barn 0/1

Uddannelse og historik

- Har gymnasial uddannelse 0/1
- Aktivitetsparat eller uddannelsesparat 0/1
- Andel tid på SU seneste 3 år (ingen SU, 0-1 år, 1 år eller mere)
- Andel tid i beskæftigelse seneste 3 år (ingen beskæftigelse, 0-1 år, 1 år eller mere)
- Andel tid på uddannelseshjælp og relaterede ydelser seneste 3 år (fulde 3 år, 2-3 år, mindre end 2 år)

Folkeskolekarakterer

- Har afgangskarakterer i dansk 0/1
- Har afgangskarakterer i mat 0/1
- Karakter i dansk < 4 0/1
- Karakter i mat < 4 0/1

Helbred

- Fysiske diagnosekategorier, 6 udvalgte kategorier (nervesystemet, hjerte-kar, lungesygdomme, bevægeapparatet, svangerskabsrelateret, øjne og ører)
- Psykiatriske diagnosekategorier, 10 hovedkategorier og en residual kategori (organiske, misbrugsrelaterede, psykoser, affektive, nervøse/stressrelaterede, adfærdsændringer ifm. fysiske faktorer, personlighedsforstyrrelser, mental retardering, udviklingsforstyrrelser, adfærds- og følelsesmæssige forstyrrelser, uspecificeret)
- Indikator for have at to eller flere psykiatriske diagnoser (i forskellige hovedgrupper)

Kriminalitet

- Domfældelser, 6 kategorier (ingen kriminalitet, person, berigelse, trafik, narko og anden kriminalitet)

Forældre (1 sæt for hver forælder)

- Højest fuldførte uddannelse, 7 kategorier: ingen uddannelse, gymnasium, faglært, KVU, MVU, LVU, mangler info
- Indikator for mindre end 1 års beskæftigelse seneste 5 år

Indikator for psykiatrisk diagnose

Der henvises til tabel 5 i Delanalyse af de kvantitative effekter af Job-bro til Uddannelse for detaljeret beskrivende statistik for hver klynge. Efterfølgende er hver klynge navngivet og beskrevet.

Klynge 1: Fagligt stærke kvinder med psykiatriske diagnoser (N=562)

Denne klynge består næsten udelukkende af etnisk danske kvinder. En forholdsvis stor andel af dem har en gymnasial uddannelse, og de har tilbragt mere tid i uddannelsessystemet (på SU) end de øvrige klynger. Implikationen er, at de også hyppigere er frafaldet en uddannelse. De er også karakteriseret ved, at de næsten alle har taget folkeskolens afgangsprøve, og en meget stor del har karakterer over 4, især i dansk. Alligevel er der en stor del (80 procent) af dem, som vurderes ikke at være uddannelsesparate. Det kan skyldes, at ca. 90 procent af gruppen har en psykiatrisk diagnose, og 80 procent har flere psykiatriske diagnoser i en ICD-10 hovedkategori. Gruppen er karakteriseret ved især at have ekstraordinært mange diagnoser inden for områderne, affektive lidelser

(blandt andet bipolar og forskellige former for depressioner), nervøse/stressrelaterede tilstande (angst, OCD mv.), adfærdsændringer ifm. fysiske faktorer (bl.a. spiseforstyrrelser) og forskellige former for personlighedsforstyrrelser. I forhold til de øvrige klynger er der meget få, som har fået en dom for noget kriminelt. De kommer primært fra bedre uddannede familier, hvor forældrene er i beskæftigelse, og der er relativt få af forældrene, som har psykiatriske diagnose, sammenlignet med de fleste af de øvrige klynger.

Klynge 2: De kriminelle og fagligt svage mænd med misbrugsproblemer og ADHD (N=605)

Denne klynge består næsten udelukkende af mænd, og de er i gennemsnit er lidt ældre end de øvrige grupper. En meget stor andel af dem har enten været anbragt (46 procent) eller modtaget en forebyggende foranstaltning i hjemmet som barn. De har stort set ingen erfaring med uddannelsessystemet. Således har 76 procent ikke modtaget SU de seneste 3 år, og kun 5 procent har modtaget SU i mere end et år de seneste 3 år. De har heller ikke været i beskæftigelse i noget væsentligt omfang de seneste 3 år. Fagligt set er de svage; således har omkring 2/3 af dem ingen karakterer fra folkeskolens afgangsprøve, og de som har karakterer har primært karakterer under 4. 85 procent af dem vurderes ikke at være uddannelsesparate. 71 procent har en psykiatrisk diagnose, og 59 procent har diagnoser i flere hovedgrupper, men det er andre diagnoser end kvinderne i den første klynge. Således har disse unge mænd primært misbrugsrelaterede diagnoser, der er en overrepræsentation af mentalt retarderede, og især er der mange med adfærds- og følelsesmæssige forstyrrelser (fx ADHD). Det som især karakteriserer denne gruppe er, at de næsten alle (99 procent) har en domfældelse for et kriminelt forhold, og det er alle grupper af kriminalitet, hvor de er stærkt overrepræsenteret i forhold til de øvrige klynger. Der er også en tendens til, at de kommer fra hjem, hvor forældrene er lavt uddannede, hvor forældrene primært er uden beskæftigelse, og hvor en relativt stor andel af forældrene har en psykiatrisk diagnose.

Klynge 3: Kvinder fra socioøkonomisk svage hjem med børn og mindre faglige udfordringer (N=551)

Denne klynge består primært af kvinder (74 procent), og klyngen er gennemsnitligt lidt yngre end de øvrige klynger. Meget få af dem bor hjemme, og en betragtelig andel har børn. Med hensyn til uddannelse og beskæftigelse ligner de gennemsnittet i gruppen. Stort set ingen af dem har en gymnasial uddannelse, til gengæld har de stort set alle taget folkeskolens afgangsprøve, dog for de fleste med et gennemsnit i både dansk og matematik under 4. Denne gruppe har klart den største andel af uddannelsesparate (54 procent). De er også den klynge, hvor færrest (56 procent) har en psykiatrisk diagnose – 39 procent har psykiatriske diagnoser i to eller flere hovedgrupper. Relativt mange af dem har haft svangerskabsrelaterede fysiske diagnoser. Det er den klynge, hvor flest kommer fra de socioøkonomisk svage hjem; således har de lavest uddannede forældre, 61 procent af mødrene og 44 procent af fædrene har ingen uddannelse ud over folkeskolen, og for en stor andel er forældrenes uddannelse ukendt. 79 procent af mødrene og 63 procent af fædrene har ingen beskæftigelse, og der er også en relativt stor andel af forældrene, som har en psykiatrisk diagnose.

Klynge 4: Fagligt svage kvinder med langvarig offentlig forsørgelsehistorik (N=701)

Denne klynge minder på overfladen lidt om den foregående. Der er primært kvinder i klyngen, og der er også en forholdsvis høj andel, der har børn. De er dog væsentligt svagere fagligt; således har de tilbragt meget lidt tid på SU og meget tid på uddannelseshjælp og relaterede ydelser. De har heller ikke været i beskæftigelse i nævneværdigt omfang. De har således en lang historik på offentlig forsørgelse. Ingen af dem har karakterer i dansk eller matematik fra folkeskolens afgangsprøve, og 74 procent er vurderet aktivitetsparate. De har lidt flere psykiatriske diagnoser end klynge 3 (65 procent har en diagnose, og 50 procent har to), og en relativt stor andel er mentalt retarderede (8

procent), men de er til gengæld væsentligt mindre kriminelle end den foregående klynge, lige som de har en lidt stærkere socioøkonomisk baggrund.

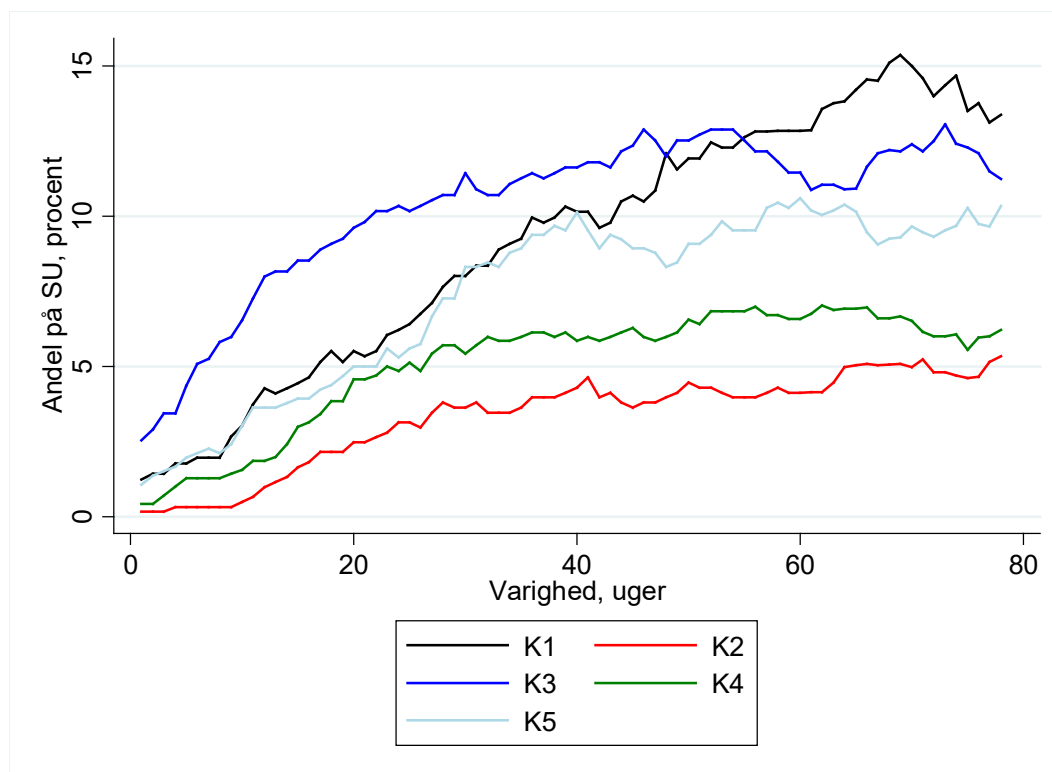
Klynge 5: Hjemmeboende mænd fra socioøkonomisk bedre hjem (N=661)

Denne klynge er interessant, da det ikke er oplagt, hvorfor de befinder sig i denne situation, da de ud fra de registermæssige variable ser forholdsvis velfungerende ud. Klyngen består stort set kun af mænd. De har primært etnisk dansk baggrund, og en stor andel (35 procent) bor hjemme. De har kun sjældent været anbragt uden for hjemmet og har også en lav forekomst af forebyggende foranstaltninger i hjemmet. De har nogen erfaring med uddannelsessystemet, og en relativt stor andel (15 procent) har en gymnasial uddannelse. Samtidig har en stor andel taget folkeskolens afgangsprøve og de er forholdsvis fagligt stærke sammenlignet med klynge 2-4. Alligevel er hele 76 procent vurderet aktivitetsparate. 72 procent af dem har en psykiatrisk diagnose, og 52 procent har to eller flere. Det er forholdsvis gennemsnitligt sammenlignet med hele gruppen, men klyngen adskiller sig ved at have en forholdsvis stor andel (25 procent) med udviklingsforstyrrelser (fx autisme og Aspergers syndrom). Klyngens socioøkonomiske baggrund er stærkere end de øvrige klyngers; således er forældrene forholdsvis veluddannede, de fleste af dem er i beskæftigelse, og relativt få af forældrene har psykiatriske diagnoser.

2.3.1 Forløbsanalyse af klyngerne

Herefter følges de fem ovenfor identificerede klynger fra visitationstidspunktet og 78 uger frem for at undersøge, om deres fremadrettede forløb er forskellige. I figur 5 vises andelen, som er på SU et givet antal uger efter visitation.

Figur 5: Andel på SU opdelt på klynger

Note: **K1**: Fagligt stærke kvinder med psykiatriske diagnoser. **K2**: Kriminelle og fagligt svage mænd med misbrugsproblemer og ADHD. **K3**: Kvinder fra socioøkonomisk svage hjem med børn og mindre faglige udfordringer. **K4**: Fagligt svage kvinder med langvarig offentlig forsørgelsehistorik. **K5**: Hjemmeboende mænd fra socioøkonomisk bedre hjem.

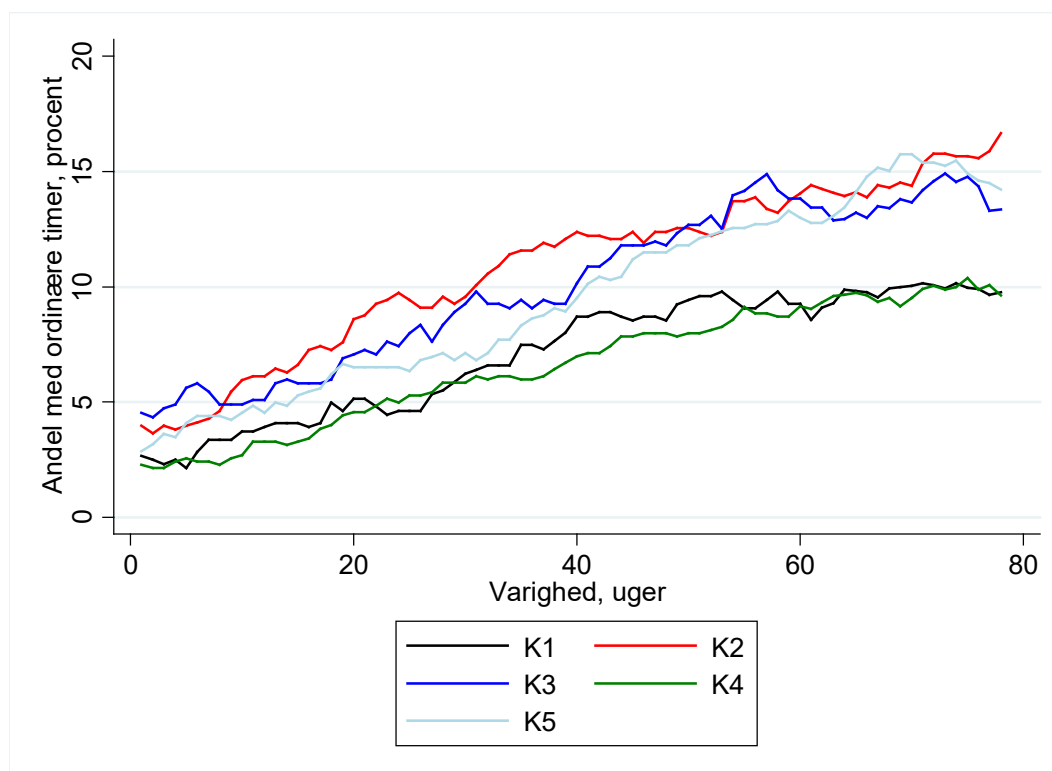
Figuren viser for det første, at der i alle klynger er ret få, som på et givet tidspunkt er på SU. For det andet kan det ses, at i klynge 1, 3, og 5 kommer 10-15 procent i gang med en uddannelse, mens det i klynge 2 og 4 kun er omkring 5-6 procent, som kommer i gang med en uddannelse. Klynge 2 og 4 er ubetinget de fagligt svageste klynger, således er der i klynge 2 omkring to tredjedele, som slet ingen karakterer har fra afgangsprøven i hverken dansk eller matematik, mens det i klynge 4 er tæt på 100 procent. Begge klynger har ydermere meget lidt forudgående uddannelseserfaring målt på tid med SU, og/eller hvorvidt de har en gymnasial uddannelse. Til sammenligning er klynge 1 og 5 fagligt forholdsvis stærke, mens klynge 3 har mindre faglige udfordringer – dog har næsten alle i klynge 3 deltaget i folkeskolens afgangsprøve. Klynge 3 er også den gruppe, som har den største andel uddannelsesparate. Klynge 1 er gruppen, hvor 90 procent har en psykiatrisk diagnose, hvilket måske kan bidrage til at forklare, hvorfor det stadig 'kun' er 15 procent, som påbegynder en uddannelse.

Mere detaljerede analyser af uddannelsesforløbene baseret på elevregistreret viser, at klynge 3 og 5 primært påbegynder erhvervsfaglige grundforløb, og de fortsætter i et vist omfang også i hovedforløb allerede inden for observationsvinduet på 78 uger efter visitation. Klynge 1 kommer også i hovedforløb i samme omfang som de to andre klynger, mens de i noget større udstrækning end de øvrige klynger starter på en videregående uddannelse, hvilket formentlig afspejler, at en relativt stor andel af dem allerede har en gymnasial uddannelse. Klynge 5 påbegynder også i en vis udstrækning videregående uddannelse, mens klynge 2 og 4 primært kommer i gang med et grundforløb, men hverken påbegynder hovedforløb eller videregående uddannelse i observationsperioden.

I figur 6 vises andelen, som opnår ordinære timer i beskæftigelse opdelt på klynger. Her er forskellen på tværs af klynger ikke helt så stor som for påbegyndelse af uddannelse, og mønsteret er lidt anderledes end for uddannelse; således er andelen med ordinære timer størst for klyngerne 2, 3 og 5 og lavest for klynge 1 og 4. Klynge 1 og 4 består begge primært af kvinder (i klynge 1 er 98 procent kvinder, og i klynge 4 er det 72 procent), men klynge 1 er karakteriseret ved at være fagligt stærke kvinder med mange psykiatriske diagnoser, mens klynge 4 er den ubetinget fagligt svageste klynge. Ser vi på klynge 4's bagudrettede historik, har de heller ikke været særlig meget i hverken beskæftigelse eller uddannelse.

En anden interessant observation er, at det er de unge mænd med domme for kriminalitet i klynge 2, der opnår den største andel i beskæftigelse – omkring 17 procent 78 uger efter visitation. Så selv om de er fagligt svage, har domme for kriminalitet og de ikke kommer i gang med en uddannelse, så er der altså en relativt stor del af dem, som opnår ordinære timer i beskæftigelse.

Figur 6: Andel med ordinære timer opdelt på klynger

Note: **K1**: Fagligt stærke kvinder med psykiatriske diagnoser. **K2**: De kriminelle og fagligt svage mænd med misbrugsproblemer og ADHD. **K3**: Kvinder fra socioøkonomisk svage hjem med børn og faglige udfordringer. **K4**: Fagligt svage kvinder med langvarig offentlig forsørgelsehistorik. **K5**: Hjemmeboende mænd fra socioøkonomisk bedre hjem.

Figureerne herover beskriver, i hvilket omfang de unge kommer videre, men giver ikke så stort indblik i om den enkelte unge forbliver i forsørgelse, uddannelse eller beskæftigelse, eller om de skifter frem og tilbage mellem disse tilstande. Vi har foretaget en forløbsanalyse for at analysere dette spørgsmål.

For at kunne give et overblik over forskellige forløbstyper har vi inddelt de 78 uger efter visitation i 3 halvår; første (uge 1-16), andet (uge 27-52) og tredje halvår (uge 53-78) efter visitation. Herefter opgør vi, for hvert halvår, hvilken dominerende tilstand den unge befinder sig i, ved at optælle uger på offentlig forsørgelse (O), uger med ordinære timer (T), og uger på SU (U). Den hyppigst forekommende tilstand i et halvår defineres herefter som den dominerende tilstand. I tabel 3 vises for hver klynge de fem hyppigste forløbstyper samt deres frekvens.

Sekvensen OOO, hvor den dominerende tilstand i alle tre halvår er offentlig overførselsindkomst, ses at være den hyppigst forekommende for alle fem klynger. I lyset af de foregående figurer er det ikke overraskende. For klynge 3 forekommer den for ca. 71 procent af de unge, mens den for klynge 4 forekommer for 82 procent. For de øvrige tre klynger er det mellem 74-78 procent, som primært er på overførselsindkomst i alle tre halvår efter visitation.

Tabel 3: Forløbstyper og deres hyppighed opdelt på klynger

K1		K2		K3		K4		K5	
Forløb	Andel	Forløb	Andel	Forløb	Andel	Forløb	Andel	Forløb	Andel
OOO	74,6	OOO	77,7	OOO	70,6	OOO	81,5	OOO	74,7
OOU	5,5	OOT	5,1	OOU	3,5	OOU	3,6	OOU	4,8
OUU	5,0	OTT	3,8	OUU	3,5	OUU	3,4	OTT	4,1
OTT	3,2	OOU	3,3	UUU	3,2	OTT	2,1	OOT	3,3
UUU	2,1	OUU	2,2	OTT	3,2	OOT	1,9	OUU	2,4
T og U	2,0	T og U	1,7	T og U	2,9	T og U	1,6	T og U	3,0

Note: **K1**: Fagligt stærke kvinder med psykiatriske diagnoser. **K2**: De kriminelle og fagligt svage mænd med misbrugsproblemer og ADHD. **K3**: Kvinder fra socioøkonomisk svage hjem med børn og faglige udfordringer. **K4**: Fagligt svage kvinder med langvarig offentlig forsørgelsehistorik. **K5**: Hjemmeboende mænd fra socioøkonomisk bedre hjem.

For klynge 1 og klynge 3 er sekvenser, hvor uddannelse indgår, forholdsvis hyppig forekommende, og både sekvenserne OOU, OUU og UUU indgår blandt de fem hyppigst observerede sekvenser. For klynge 2, 4 og 5 ses både sekvenser, hvor uddannelse indgår, og hvor der er ordinære timer, blandt de hyppigst forekommende. For klynge 2 er forløb med ordinære timer mere hyppigt forekommende end forløb med uddannelse.

Endelig kan det bemærkes, at der findes meget få forløb, hvor der indgår både ordinære timer og uddannelse. Dette ses kun i 1,6-3 procent af forløbene. Implikationen må være, at de fleste unge vælger mellem beskæftigelse og uddannelse, mens de kun sjældent afprøver begge dele. Det kan naturligvis ikke udelukkes, at vi ville observere flere forløb med både ordinære timer og uddannelse, hvis vi havde haft en længere (eller mere fintmasket) tidshorisont end 78 uger.

I appendiks til Delanalyse af de kvantitative effekter af Job-bro til Uddannelse viser vi, hvordan billedet modificeres, hvis den dominerende tilstand offentlig forsørgelse opdeles i O: passiv forsørgelse eller anden aktiv indsats, og V: forsørgelse men også virksomhedspraktik eller fuld virksomhedspraktik. Den interessante ekstra indsigt, som kommer ud af den analyse, er, at sekvenser, hvor virksomhedspraktik og uddannelse indgår i denne rækkefølge, forekommer uhyre sjældent (i 1,5-4,9 procent af forløbene). Dette er interessant al den stund, at virksomhedspraktik var tiltænkt som en væsentlig aktiv ingrediens i Job-bro til Uddannelse. At dømme efter forløbsanalysen ser det dog ikke ud til, at deltagelse i virksomhedspraktik særligt hyppigt fører til, at den unge kommer i gang med en uddannelse. Denne andel stiger kun marginalt (til mellem 1,3-6,3 procent), hvis vi alene fokuserer på de unge i deltagergruppen for hver klynge. Så heller ikke for Job-bro deltagerne er det lykket at anvende virksomhedspraktik på en måde, som er befordrende for påbegyndelse af uddannelse. Ser vi i stedet for på sekvenser, hvor virksomhedspraktik indgår efterfulgt af ordinære timer som en dominerende ydelse, så forekommer sådanne sekvenser ikke meget oftere; i 3,6-6,3 procent af tilfældene afhængigt af klynge.

3. Hvad skaber progression for de unge – analyser af indsats, samspil og helbredsmestring

Som beskrevet, består Job-bro til Uddannelse af de to kerneelementer 'virksomhedspraktik' og 'mentor'. På trods af at forsøget ikke viser en effekt, kan det omfattende kvalitative materiale bidrage med nuancerede analyser af, hvad der har været udslagsgivende for de indsatser i forsøget, der lykkes med at skabe progression for nogle unge i projektet. På baggrund af det kvalitative datamateriale har vi udarbejdet tre analyser; 1) en kvalitativ analyse af den virksomme indsats og de to kerneelementer som er suppleret med kvantitative analyser fra den gennemførte survey af jobcentrenes fidelitet, 2) en analyse af samspillet mellem unge, mentor og virksomhed der peger på, hvad der skal iværksættes af tiltag før og under praktikken, og 3) en dybdegående analyse af de unges helbredsmestring og hvad der skaber progression i forhold til at styrke denne. De tre analyser bygger på forskellige datakilder, som er beskrevet kort i de enkelte afsnit og mere dybdegående i afsnit 4.2 (metodebilag).

3.1 Den virksomme indsats

Dette kapitel går skridtet videre end effektanalysen ved at stille skarpt på de organisatoriske forudsætninger for, at de to kerneelementer bidrager til at hjælpe de unge videre i retning af enten afklaring, job eller uddannelse. Til slut i dette kapitel vil vi beskrive, hvordan det tværfaglige samarbejde er helt centralt i organiseringen af de to kerneelementer.

3.1.1 Indsatsmodellens kerneelement 1: Virksomhedspraktik

Det er langt fra alle de unge i Job-bro til Uddannelse, der har mødt indsatsmodellens kerneelement 1, nemlig virksomhedsindsatsen. Surveyen, som er baseret på svar fra mentorer/sagsbehandlere mv., viser, at i alt 53,7 procent af de unge har været i virksomhedspraktik mindst en uge, siden de blev trukket ud til projektet. De kvalitative data gør det ikke muligt at analysere, hvorfor kun omkring halvdelen af de unge kommer i praktik, men derimod at få viden om, hvad der ser ud til at virke i samspillet mellem ung, mentor og virksomhed i forhold til de unge, som kommer i virksomhedspraktik.

Der er fire overordnede pointer, som træder frem:

1. Indsats med klare mål og retning sikrer fokus
2. Opstil mål med den unge for virksomhedspraktikken
3. Kontakten til virksomhederne skal foregå uden for mange led
4. Mentor og virksomhedskonsulent i én sparer tid

3.1.1.1 Indsats med klare mål og retning sikrer fokus

Generelt oplever de unge, der kommer i praktik, det som positivt:

Det er det med at komme op om morgenen og faktisk få en hverdag i gang, for når man sidder derhjemme, tænker man bare: 'Jeg kan intet. Jeg dur ikke til noget'. Men når man kommer ud, opdager man, at man faktisk kan mere, end man nok giver sig selv credit for. Det skubber lidt til ens selvtillid. (Ung)

Praktik opleves således af en del af de unge som noget, der bidrager positivt til at skabe forandringer i deres liv og bringe dem tættere på enten uddannelse og/eller job.

Samtidigt peger de kvalitative interview med mentorer og sagsbehandlere på, at enkeltheden i indsatsens to kerneelementer – mentorstøtte og praktik – bidrager til at skabe en oplevelse af fælles retning:

Jeg oplever, at projektet blev mere håndgribeligt og mere strømlinet, og vi kunne komme ud og sige til borgerne, at det er den her vej vi kører. Altså vi skal snakke praktik. Vi skal ikke snakke alle mulige andre retninger, som kunne være en mulighed. Det, vi skal, er praktik. Det andet kunne også godt blive en sovepude. (Mentor)

Når projektet på den måde bliver 'mere strømlinet' og målrettet, betyder det også, at de unge hurtigere får fokus på, at de skal i praktik. Af de kvalitative analyser fremgår det samtidig, at der er stor variation, når det kommer til, hvilke konkrete metoder de fagprofessionelle trækker på for at nå målet. Dette kan eksempelvis være ressourceorienterede eller progressionsskabende tilgange og begreber som 'vikarierende håb' og 'resiliens', men det kan også være alle mulige andre metoder. Det betyder samtidigt, at medarbejdersammensætningen i form af for eksempel anciennitet, erfaring og baggrund har stor betydning for, hvordan teamet arbejder metodisk og dermed for hvilke tilgange, de unge møder.

Den fælles retning er således så bredt og overordnet formuleret, at den rummer vide muligheder for at blive udfyldt forskelligt fra projekt til projekt, men også fra medarbejder til medarbejder. Og det i en grad hvor det også synes at være et fortløbende arbejde på projekterne at skulle forene individuelle arbejdsmetoder, -kulturer og sprog til en fælles tilgang:

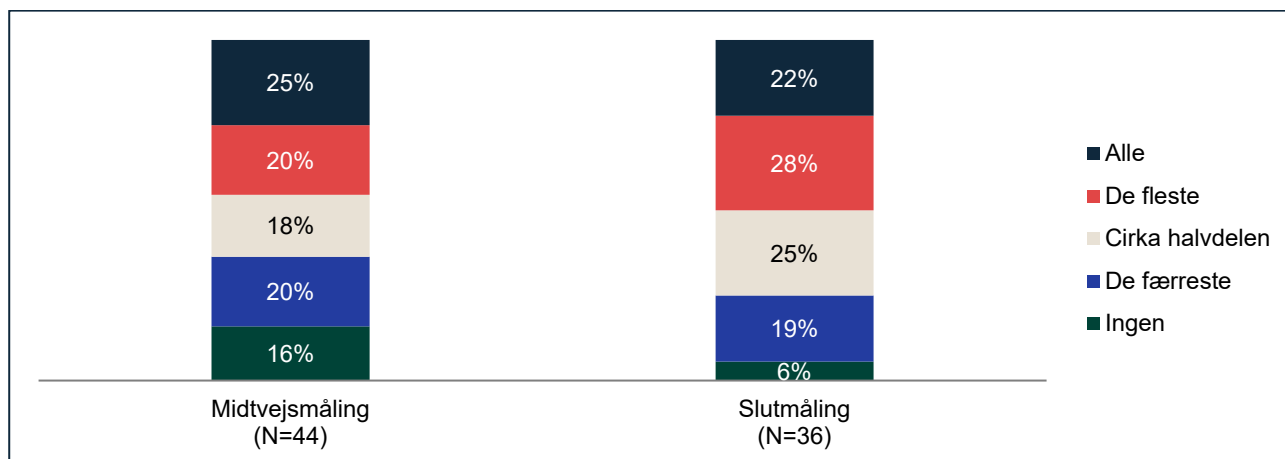
Det har været en udfordring, hvor forskellige vores kulturer, sprog og måder at se ting på, er. Det har måske været noget af det allersværeste ved at starte det her op. Det er faktisk at forstå, at der er så stor forskel. Vi arbejder med unge, vi vil det samme, vi vil de unge, vi vil alle de der ting. Det er vi meget enige om. Men hvor er vi også forskellige i vores forståelse af de unge. (Tovholder)

Det er således et dilemma, at medarbejderne kan byde ind med forskellige kompetencer og erfaringer samtidig med, at det kan skabe udfordringer, når der skal bygges en fælles tilgang op. Det kan betyde, at variationen i den konkrete indsats, som den enkelte unge får, er enorm, og det kan derfor sikre indsatsens kvalitet, hvis den samlet set bliver ledelsesmæssigt mere strømlinet i form af klare mål og en fælles retning.

3.1.1.2 Opstil mål med den unge for virksomhedspraktikken

Det er mentorernes ansvar, at der er et klart mål for den unges deltagelse i virksomhedspraktik. Af nedenstående figur 7 fremgår den andel af de unge, som mentorerne har nedskrevet kortsigtede mål for. Mere konkret viser figuren andelen af de unge, for hvem der er nedskrevet kortsigtede mål for *hvor*, *hvornår* og *hvordan* virksomhedspraktikken skal etableres.

Figur 7: Kortsigtede mål for virksomhedspraktikken

Note: Figuren viser fordelinger for spørgsmålet: "Hvor mange af de unge, du er Job-bro mentor for, har du nedskrevet de kortsigtede mål for (Hvor, hvornår og hvordan virksomhedspraktikken (LAB-tilbud efter kapitel 11) skal etableres)?" Midtvejsmåling N=44 og slutmåling N=36.

Mentorerne har i midtvejsstatus-målingen, der blev gennemført i april 2019, angivet, at de har udarbejdet kortsigtede mål for ¼ af deres unge, og at de for ca. 16 procent af de unge ikke har nedskrevet kortsigtede mål. I slutmålingen, der er gennemført i december 2019, er der sket en mindre positiv udvikling, hvor andelen der ikke har fået udarbejdet kortsigtede mål er faldet til ca. 6 procent. Af de kvalitative analyser fremgår det, at de små skridt og kortsigtede mål er helt centrale for, at det lykkes for de unge at starte i deres første virksomhedspraktik:

Så starter vi ét sted, så kan vi arbejde os hen imod noget andet. Der er nogle, der skal have et lille skub. Altså, det er ikke sikkert, vi kan finde den skræddersyede praktik fra starten af, men så prøver vi noget andet af. Der er en interesse på et eller andet, som bliver vakt, enten ved at de hører det fra andre, som har været ude i praktik, eller at de selv tænker, at det er en god idé, eller at vi måske på deres vegne synes, at det kunne være en god idé, hvilket vi jo selvfølgelig gør. Så det her med at komme ud og se det og afmystificere, hvad det er at være ude på et praktiksted. (Mentor)

At finde et praktiksted er dermed en langstrakt proces, som for nogle unge kører relativt smidigt, mens det for andre unge bliver en proces med flere skridt både frem og tilbage. Det afgørende er dog, at målet om praktik hele tiden er til stede og gøres realistisk for de unge.

3.1.1.3 Kontakten til virksomhederne skal foregå uden for mange led

Der er stor forskel på, hvordan mentorerne har adgang til lokale virksomheder, som vil tilbyde praktikpladser til de unge på Job-bro til Uddannelse. Nogle projekter ligger i tæt befolkede kommuner med mange arbejdspladser, andre i mere udkantsprægede områder med begrænsede arbejdspladser, og andre igen er beliggende i kommuner med partnerskabsaftaler, der både gør, at der er adgang til virksomheder, men også at projektet ikke må kontakte andre virksomheder end dem, der er med i partnerskabsaftalen. Derudover kan partnerskabsaftalerne have den barriere, at kontakten til virksomheden skal gå gennem kommunens virksomhedskonsulenter, hvilket gør det endnu sværere at finde den rette praktikvirksomhed til de unge. Nogle projekter har erfaring med at få lavet denne aftale om:

I starten skulle vi først tage kontakt til virksomhedskonsulenterne i den anden afdeling, som så skulle tage kontakt til virksomheden. Der kunne godt gå tre måneder, når vi henviste nogle, før der skete noget. Nu kan vi gå direkte til dem. Det er rigtig vigtigt, det der med at vi ikke skal igennem så mange led, fordi når de unge melder klar, at nu er det nu, så skal der handles. (Mentor)

Det er dermed centralt, at kontakten til virksomhederne kan være direkte, hvilket gør processen mere smidig og mindre tidskrævende. Derudover er det ofte centralt, at virksomheden får en grundig instruktion i at have de unge i praktik, hvilket vi vender tilbage til i næste kapitel.

3.1.1.4 Mentor og virksomhedskonsulent i én sparer tid

I beskrivelsen af indsatsmodellen for Job-bro til Uddannelse fremhæves det, at der i de fagprofessionelle teams skal indgå både en mentor og en ansvarlig for den virksomhedsrettede indsats. Nogle projekter har slået disse funktioner sammen i én, så mentoren varetager nogle af virksomhedskonsulentens opgaver og dermed har ansvar for begge dele. Det er derfor også mentoren, som har kontakt til og laver aftaler med virksomheden og ikke en virksomhedskonsulent i kommunen. De fagprofessionelle fremhæver, at det gør det mere smidigt og hurtigt at finde praktiksted, at igangsætte praktik, at håndtere mislykkede praktikforløb og at få nye praktikker op at stå. Denne organisering kan have afgørende betydning for, hvor hurtigt et praktikforløb kan iværksættes, fordi mentorerne ikke er nødsaget til at vente på Jobcenterets virksomhedskonsulenter. Det betyder, at mentor, ung og virksomhed i fællesskab hurtigere kan etablere nye aftaler og justere de eksisterende.

3.1.2 Indsatsmodellens kerneelement 2: Mentor

I indsatsmodellen beskrives det, hvordan mentoren er den primære kontaktperson, som den unge etablerer et tillidsbaseret forhold til. Mentoren er garant for den 'røde tråd' for de unges forløb. Samtidig hermed har de unge, som beskrevet, store udfordringer i deres liv, hvilket kan gøre det svært at fungere på en arbejdsplads. I dette afsnit vil vi undersøge organiseringen af mentorernes arbejde nærmere.

De overordnede pointer, som træder frem af fidelitets-surveyresultaterne og de kvalitative analyser af mentorindsatsen, er:

1. At have en fast mentor skaber tryghed og kontinuitet
2. Mentor kan være både reserveforælder og koordinator
3. Mentorernes tro på de unge forudsætter en håndholdt tilgang

3.1.2.1 At have en fast mentor skaber tryghed og kontinuitet

De fagprofessionelle vurderer, at kontinuiteten i de unges forløb er central og bakkes op af de unge, der oplever, at det giver dem stor tryghed at have samme mentor forløbet igennem. Mange har været i adskillige kommunale indsatser og har stiftet bekendtskab med mange forskellige og skiftende myndighedspersoner. Nogle har ligeledes oplevet at ryge ud af systemet og blive overladt til sig selv, når de kommer ud i problemer eller møder udfordringer:

De har oplevet tidligere, at når man så fucker op, så er man overladt til sig selv. Her står vi og vi bliver ved med at stå der. Det er det samme vi vil hver gang, vi er her, så de kan regne med os. Og de er sådan: 'Bliver I ikke snart trætte af os?'. 'Nej det gør vi ikke. Vi er her'. (Sagsbehandler)

Det ser ud til, at projekter, der har haft et stabilt mentorkorps under hele projektperioden, også har en mere stabil mentorindsats for de unge. Men mange projekter er dog præget af udskiftning blandt de fagprofessionelle, hvilket bekræftes af spørgeskemaundersøgelsen, hvor ca. en fjerdedel af de adspurgte er blevet udskiftet fra midtvejs til slutmåling. Flere unge fortæller, at det kan give anledning til stor forvirring og frustration, hvis de skal skifte mentor, når den tidligere mentor skifter job, i særdeleshed hvis de unge ikke får besked om eller begrundelse for mentorskiftet. For nogle unge bliver det endnu en oplevelse af at blive kørt rundt i systemet, for andre kan det give en oplevelse af at skulle 'starte forfra' i deres Job-bro-forløb. Det er derfor vigtigt, at de unge får besked, hvis deres

mentor stopper, og at der dertil tages stilling til, hvordan det planlagte forløb kan videreføres med en ny mentor.

3.1.2.2 Mentor kan være både reserveforælder og koordinator

Som i alt arbejde med unge, som har udfordringer med at få fodfæste i de ordinære systemer, er mentorens relationsarbejde afgørende. De unge fortæller samstemmende, at det har stor betydning, at de fagprofessionelle omkring dem har tillid til dem og tager dem alvorligt:

Jeg tror, det er hans måde at være på. Han ser ikke ned på én. Det kan man ellers godt føle i det her system. De andre har sagt: 'Du skal bare gøre sådan, og du skal bare gøre sådan'. Men han siger altid: 'Du ringer bare, hvis der er noget, det skal du ikke tænke på, jeg skal nok finde ud af det, slap du bare af'. Han giver én ro og virker som om, han har styr på det. (Ung)

Tilliden betyder, at de unge kan stole på, at mentoren hjælper med at finde løsning, når der opstår udfordringer.

Samtidigt er det også tydeligt i Job-bro til Uddannelse, at de unges mentorbehov er todelt; nogle unge har et tæt forhold til deres mentor mens andre unge mest bruger deres mentor i forhold til praktik. Den første gruppe af unge fortæller, at de bruger deres mentor til 'næsten alt'. Det kan for eksempel være hjælp og støtte i forhold til bolig og økonomi men også i forhold til psykiske lidelser, problemer med familierelationer eller lignende. Nogle unge oplever sågar deres mentor som en 'reserveforælder':

Det er rart at vide, at der er en, der tænker på en, også selvom vi egentlig bare er mentorelev. Hun er lidt min reservemor. Hun har hjulpet på hjemmefronten, men også med skole og arbejde. Vi skriver sammen hver dag, men det er fordi, der altid er et eller andet. Det kunne være noget med noget papirarbejde eller et møde eller et eller andet. (Ung)

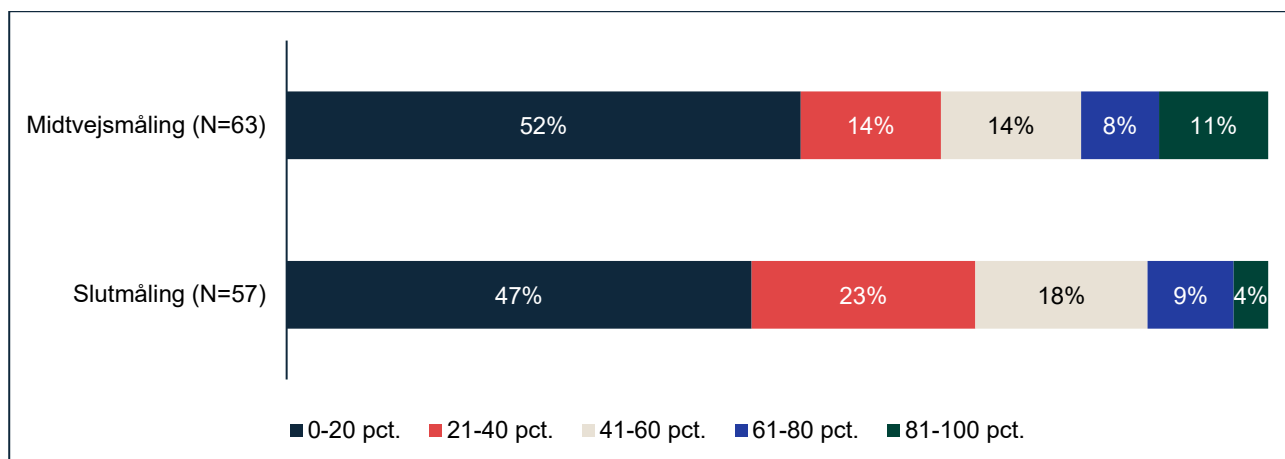
For nogle unge kan mentoren dermed få en strukturskabende funktion i deres hverdag, hvor de får hjælp til at komme afsted til møder og generelt hjælper dem med at holde styr på vigtige oplysninger i forbindelse med deres forløb. For disse unge er det således mentoren, der er kernen i Job-bro til Uddannelse, mens det for andre unge mere er praktikken.

Den anden gruppe af unge, som også adskiller sig fra de unge i Brobygning til Uddannelse, har – på grund af deres komplekse udfordringer – i forvejen kontakt til kontaktpersoner, mentorer, psykologer mm. De bruger derfor mentoren specifikt i forhold til praktikken, og de tager sjældent kontakt til deres mentor. Mentorkontakten i disse relationer har mere karakter af, at mentor er en form for koordinator, som sikrer korte statusmeldinger, påmindelser om møder og lignende til de unge.

3.1.2.3 Mentorenes tro på de unge forudsætter en individuel tilgang

Målet om praktik kan være langt væk for mange af de unge og kræve en langstrakt indsats for at kunne lykkes. Dette kan udfordre medarbejdernes tro på, om det er realistisk for de unge at komme i virksomhedspraktik. Surveyundersøgelsen blandt mentorer og sagsbehandlere viser, at denne udfordring kan være reel, idet en stor del af medarbejderne i slutmålingen har tilkendegivet, at deres 'her og nu billede' af deres aktuelle unge er, at kun 20 procent vil være i stand til at starte i virksomhedspraktik i morgen, hvis de fik muligheden, jf. nedenstående figur 8.

Figur 8: Medarbejdernes tro på andelen af deres aktuelle unge, der deltager i Job-bro til Uddannelse, der kan starte i virksomhedspraktik i morgen.

Note: Figuren viser andel af job-bro deltagere, som medarbejderne vurderer, kan deltage i virksomhedspraktik i morgen. Andelen er udregnet på baggrund af følgende spørgsmål: "Hvor mange af de unge i din sagsstamme har deltaget i min. én virksomhedspraktik (LAB-tilbud efter kapitel 11)?" og "Hvor mange af disse unge vil efter din vurdering kunne starte i en virksomhedspraktik (LAB-tilbud efter kapitel 11). Midtvejsmåling N=63 og slutmåling N=57.

Således viser figuren, at 52 procent af medarbejderne i slutmålingen mener, at kun op til 20 procent af de aktuelle unge kan starte i virksomhedspraktik. Ligeledes viser slutmålingen, at der er en positiv udvikling fra midtvejsstatus et halvt år tidligere, om end tendensen er relativt beskedent.

Det er imidlertid ikke sådan, at man kan sætte lighedstegn mellem mentorernes vurdering af parathed hos deres aktuelle bestand af unge på den ene side, og så deres indsats i forhold til at få de unge i virksomhedspraktik på den anden. Tværtimod viser de kvalitative analyser, at medarbejdernes tro på de unge hænger tæt sammen med troen på, at det er den individuelle indsats, der virker. Det anses dermed også for en langstrakt indsats, hvor relationsarbejdet og arbejdet med de unges udfordringer er første skridt:

Det hele handler om håndholdt indsats. Det, som det i første omgang drejer sig om, er at få lært den enkelte unge at kende og finde ud af, hvad er realistisk og så efter det. Hellere tage tre små skridt end ét stort, som måske er for stort. (Mentor)

Mentorerne fremhæver, at det er centralt, at de har tid til denne individuelle indsats, men analyserne i forbindelse med midtvejsstatus viste samtidig, at perioden fra den unges start i Job-bro til Uddannelse til praktikstart kan trække ud.

Mentorernes tro på de unge er dermed afhængig af, at der er tid til den individuelle indsats og individuelt tilrettelagte forløb, der varierer i henhold til den unges situation og udfordringer. Det betyder samtidigt også, at mentorernes caseload er centralt. Spørgeskemaundersøgelsen viser på tværs af de 11 deltagende projekter, at der er stor variation i det gennemsnitlige selvrapporterede caseload. Projektet med det laveste caseload i slutmålingen har gennemsnitligt 17 unge i medarbejdergruppernes sagsstamme, mens projektet med det højeste caseload har 47 unge i medarbejdergruppernes sagsstamme. I de kvalitative interviews peges der på 25 sager som maksimum for mentorer, som skal udføre denne individuelt rettede indsats.

3.1.3 Det virksomme tværfaglige samarbejde

I det foregående har vi beskrevet de organisatoriske elementer i de to kernelementer hver for sig. Der er dog en gennemgående pointe, som handler om det tværfaglige samarbejde, der rækker ud over det specifikke arbejde med at finde praktikvirksomheder eller arbejdet med mentorrelationen.

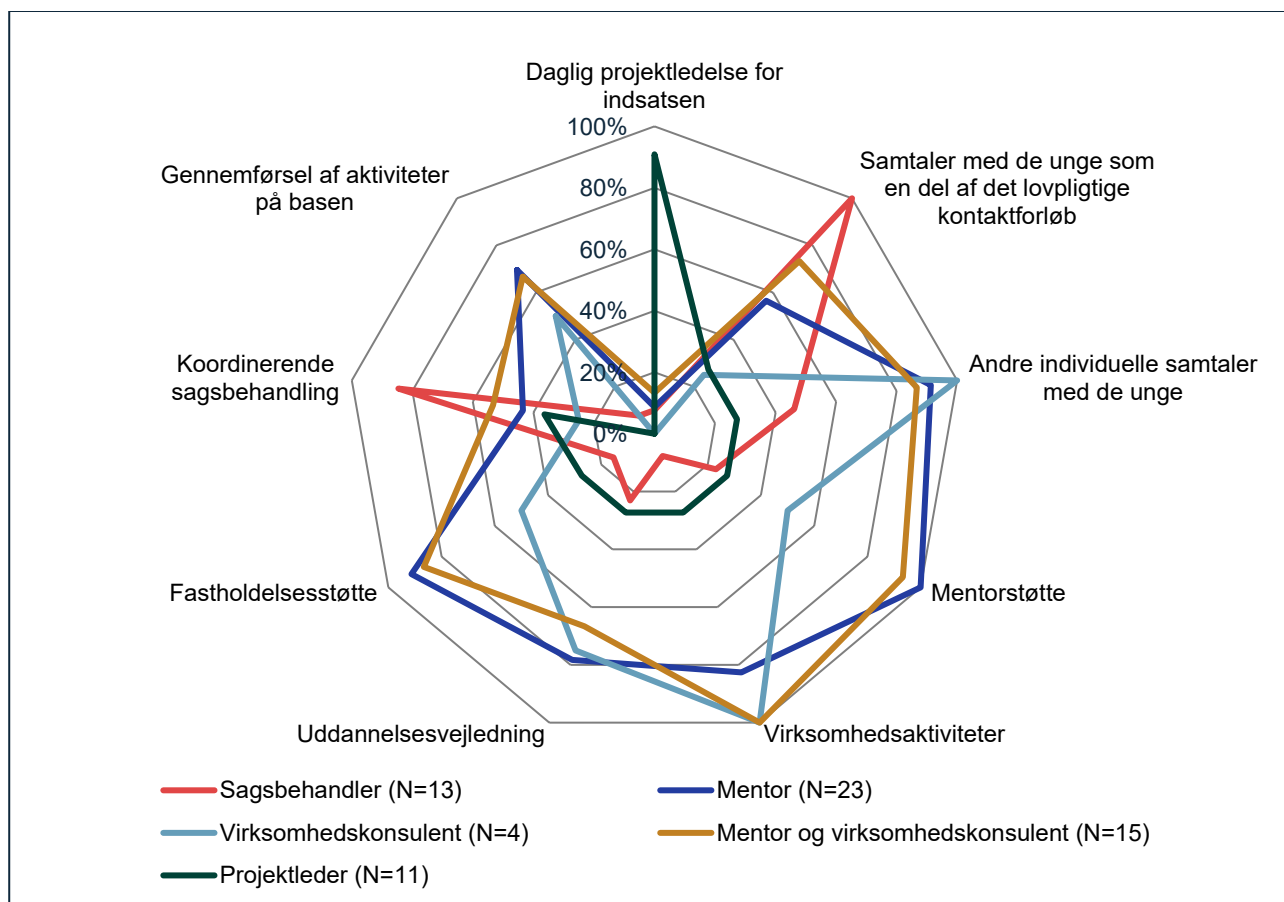
Dette drejer sig om det daglige samarbejde, der rummer en række forskellige jobfunktioner og som spiller ind i hinanden på forskellige måder. Det tværfaglige samarbejde rummer i denne analyse følgende elementer:

1. Stor spændvidde i jobfunktioner skaber behov for nem adgang til hinanden
2. De fysiske rammer understøtter samarbejdet
3. Tæt samarbejde mellem mentorer og sagsbehandlere er centralt

3.1.3.1 Stor spændvidde i jobfunktioner skaber behov for nem adgang til hinanden

Analyserne af det samlede data viser, at de fagprofessionelles jobfunktioner spænder bredt, og det skaber et behov for at have nem adgang til hinanden for bedst at kunne løse opgaven. I spørgeskemaundersøgelsen er medarbejderne blevet bedt om at tilkendegive, hvilke jobfunktioner de varetager i forbindelse med Job-bro til Uddannelse. I figur 9 ses andelen af hver af de fem medarbejdergrupper, der i slutmålingen tilkendegiver at varetage en række jobfunktioner i forbindelse med indsatsen.

Figur 9: Varetagelse af jobfunktioner fordelt på medarbejderprofil

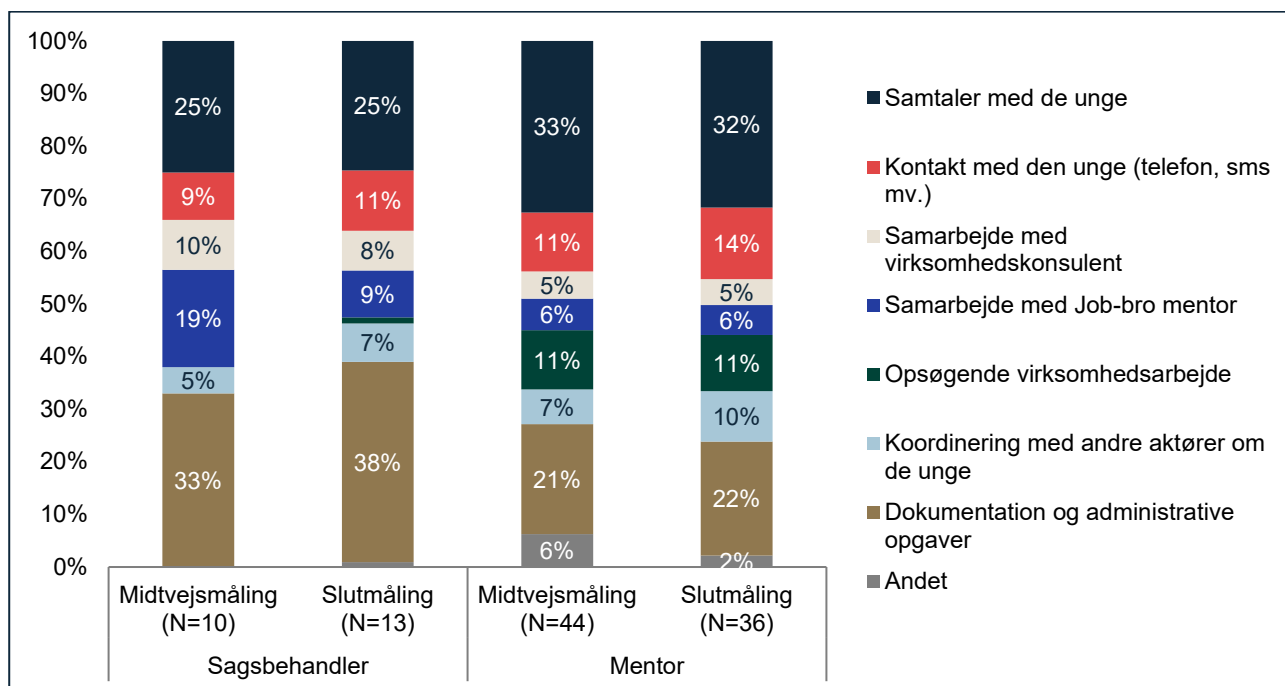
Note: Figuren viser andele, der har svaret 'ja' til oplyste jobfunktion for spørgsmålet: "Hvilke jobfunktioner varetager du i jeres Job-bro indsats?". Slutmåling N=66.

Figuren viser, at der er forskel i antallet af jobfunktioner, som hver medarbejdergruppe typisk varetager. Mentorer, virksomhedskonsulenter og de medarbejdere, som er begge dele, varetager typisk flere jobfunktioner som virksomhedsaktiviteter, aktiviteter på jobcentret, ikke lovpligtige samtaler

med de unge samt uddannelsesvejledning, mens mentorerne derudover også varetager mentor- og fastholdelsesstøtten.

For at få yderligere indsigt i jobfunktioner og arbejdsopgaver på Job-bro til Uddannelse, har vi i spørgeskemaerne spurgt til, hvordan sagsbehandlere og mentorer fordeler deres tid på en række opgavetyper i en gennemsnitlig arbejdsuge. I figuren nedenfor er fordelingen på oplyste arbejdsopgaver i en gennemsnitlig arbejdsuge vist for henholdsvis sagsbehandlere og mentorer, som tager del i Job-bro til Uddannelse.

Figur 10: Tid fordelt på arbejdsopgaver på en gennemsnitlig uge

Note: Figuren viser fordelinger for spørgsmålet: "Angiv, hvor stor en andel af din tid du bruger på hver enkelt arbejdsopgave i en gennemsnitlig arbejdsuge". Midtvejsmåling N=54 og slutmåling N=49.

Den opgave, der fylder mest i sagsbehandlerens arbejdsuge, er dokumentation og administrative opgaver med 38 procent i slutmålingen efterfulgt af samtaler med de unge med 25 procent. Blandt mentorerne er det samtaler med de unge, der med 32 procent fylder mest, efterfulgt af dokumentation og administrative opgaver med 22 procent. Endvidere fremgår, at sagsbehandlerne stort set ikke anvender tid på opsøgende virksomhedsarbejde, mens ca. 1/10 af mentorerens tid bliver brugt på dette. Omvendt bruger sagsbehandlerne relativt set mere tid på samarbejde med virksomhedskonsulenterne end mentorerne, hvormed virksomhedsarbejdet i højere grad ser ud til at foregå via virksomhedskonsulenterne end sagsbehandlerne selv.

Samlet set viser figuren således, at sagsbehandlere og mentorerne har organiseret sig forskelligt, hvad angår daglige opgaver og samarbejdsrelationer, ligesom der er stor spændvidde i de opgaver, som mentorerne skal varetage i deres daglige arbejde. Dette tydeliggør vigtigheden af caseload som beskrevet tidligere. Hvis mentorerne skal have kontakt til mange unge, kan det samlet set gøre, at de kan have svært ved at finde tid til det hele. Derudover fortæller mentorerne også, at det kan lette deres arbejde med mange jobfunktioner, at de har nem adgang til de andre fagprofessionelle.

De kvalitative data understøtter dermed dette 'edderkoppespind' af jobfunktioner og arbejdsopgaver, og vi har derfor lavet en case-beskrivelse baseret på empiri fra begge best-case-projekter, der giver et indblik i, hvordan hverdagen på et Job-bro til Uddannelse-projekt kan se ud.

JOB-BRO CASEPROJEKT

En kold vintermorgen kører Bo, som er projektleder og mentor i Job-Bro til Uddannelse, i sin bil på vej til arbejde. Han har netop hentet og afleveret Sidsel i en virksomhed på sin første praktikdag. Sidsel har store udfordringer med mødestabiliteten, men Bo tror på, at denne praktik kan blive en ny start.

Da Bo ankommer til projektets lokaler på erhvervsskolen, hører han sine kollegaer godt i gang med at drøfte et forløb med en ung. Som så tit, når kollegaerne i teamet sparrer med hinanden i deres fælles kontor, bliver han stolt over deres refleksioner og tilgang til de unge. Det, som Bo kalder teamets fælles 'mindset', har et skarpt fokus rettet mod de unges kompetencer og ressourcer og på hele tiden at pege arbejdet med de unge i retningen af praktik. Og i deres sparring holder de hinanden op på det. Senere på dagen holder Bo og mentoren Karina et opstartsmøde med Alberte og en praktikvirksomhed, hvor de har drøftet forventninger og rammer for praktikken.

Efter besøget er det aftalt, at Alberte kan starte dagen efter. På vej ind ad døren til kontoret taler de to kollegaer om, at denne aftale ikke kunne være blevet igangsat så hurtigt, hvis de ikke havde et tæt samarbejde med kommunens virksomhedskonsulenter, som de ofte sparrer med omkring retningslinjerne for de unges forløb. Karinas telefon ringer. Det er en frustreret Silas, der vil droppe ud af sin praktik og er på vej ind til Karina. Da hun har lagt røret på, løfter hun hovedet over computerskærmen og fortæller projektets sagsbehandler om situationen.

Da Silas ankommer, tager sagsbehandler, Karina og Silas med det samme et møde, hvor de i fællesskab kan finde en ny og bedre retning for Silas' forløb. I stedet for at lade 'hammeren falde', samler de i fællesskab op på, hvad der gik galt i praktikaftalen og reviderer den – samtidigt med at krav og regler overholdes.

Sidst på dagen fylder Bo en skål med appelsiner og stiller dem frem på et bord ved indgangen til deres fælles kontor. Inden han slukker lyset på kontoret, sætter han et par guirlander op og en lyskæde på det juletræ en kollega har medbragt.

Som både det kvalitative og kvantitative materiale viser, betyder de mange opgaver, der skal løses i løbet af en dag, at det tætte tværfaglige samarbejde bliver afgørende for, hvordan deres arbejde forløber.

3.1.3.2 De fysiske rammer understøtter samarbejdet

Det er en central del af indsatsmodellen, at teamet af fagprofessionelle er placeret fysisk på en erhvervsskole og ikke i jobcenterets bygninger. I udgangspunktet er hensigten med placeringen, at de unge i stedet for at møde op på jobcenteret kommer i en uddannelseskontekst, men analysen viser, at placeringen også har en positiv funktion for det tværfaglige samarbejde. Det er således meget fremtrædende i de kvalitative interview, at det opleves positivt blandt de fagprofessionelle, at de fysisk er placeret det samme sted, fordi det muliggør, at teamet af fagprofessionelle kan arbejde tæt og effektivt sammen. Således fremhæver de fagprofessionelle, at det styrker deres arbejde, når deres organisatoriske enhed rummer de funktioner og roller, der er nødvendige for at understøtte de unges forløb fra start til slut:

Det jeg mener, der virker, set med mine briller, det er, at vi sidder fysisk sammen. Og så har vi bare en energi, der er dynamisk, plus vi har en fælles forståelse af projektet. Vi vender og drejer hele tiden med hinanden, om vi nu enige om, at det er det her, projektet går ud på, og det er det vi forholder os til. (Sagsbehandler)

At de fagprofessionelle sidder fysisk sammen, kan således medvirke til at skabe synergi og hurtig responstid i arbejdet. Den fysiske organisering betyder mere konkret, at de jævnligt kan sparre om de unges situationer og reflektere over, hvordan man som mentor bedst kan hjælpe dem. På et af

projekterne fremhæver de fagprofessionelle eksempelvis fordelene ved, at alle medarbejdere på kontoret kender alle de unge i projektet og derfor kan indgå kvalificeret i en faglig sparring om de enkelte unges forløb og situation.

Udover at sparre om de unges situationer er det for flere af de fagprofessionelle også gavnligt at have en tæt sparring og fælles refleksion over mentorrollen. Dette medvirker til, at medarbejderne får en fælles forståelse af projektet, fordi de hele tiden har mulighed for at drøfte konkrete udfordringer og løsningsmodeller med hinanden. Dette hænger også sammen med, at projektet indeholder en stor metodefrihed i forhold til, hvordan man løser opgaven. De har således behov for netop at sidde tæt sammen for at sikre en kontinuerlig sparring og ad den vej også sikre en ensartet hjælp til de unge.

3.1.3.3 Tæt samarbejde mellem mentorer og sagsbehandlere er centralt

I tråd med intentionen om at de fagprofessionelle sidder fysisk sammen, er den tilknyttede sagsbehandler på flere projekter flyttet fra jobcenter til projektet på erhvervsskolen. Dette har en positiv påvirkning på det tætte samarbejde mellem mentorer og sagsbehandlere, der beskrives som helt centralt for projektet og understøtter arbejdet med de unge:

Det er vigtigt med den tætte kontakt til sagsbehandlere, og at man fysisk faktisk også har mulighed for at stikke hovedet ind og sige: 'Hey, prøv at høre, det her, det fungerer ikke'. Jeg har oplevet det modsatte før, hvor det hele var så trægt. Imens så havde du fuldstændig tabt tråden. (Mentor)

Det tætte samarbejde mellem mentor og sagsbehandler betyder dermed i praksis, at hvis en ung for eksempel har udfordringer i en praktik eller praktikken bryder sammen, har de fagprofessionelle mulighed for at samle hurtigt op og få drøftet de konkrete udfordringer med den unge. På den måde er den fysiske organisering et væsentligt led i at muliggøre, at de udfordringer, der kan opstå i praktikken, effektivt kan blive håndteret, så den unge kan komme videre.

Lige så vigtigt det er, at mentor og sagsbehandler arbejder tæt sammen, lige så vigtigt er det, at deres roller over for de unge holdes adskilt. Således er det mentoren, der opbygger og varetager den gode relation med de unge med henblik på at afklare deres udfordringer og ressourcer, mens sagsbehandleren står for myndighedsbetjeningen. Denne klare opdeling er vigtig for at kunne skabe en tillidsfuld mentor-ung-relation, fordi mentorerne er fritaget for sagsbehandlerens myndighedsfunktion og -ansvar.

3.1.4 Opsummering

Analysen peger på, at de fagprofessionelles arbejdsformer, -tilgange samt de organisatoriske rammer, de arbejder under, har stor betydning for, hvordan kerneelementerne i Job-bro til Uddannelse løftes, ligesom både de kvalitative og kvantitative analyser viser, at projekterne også har organiseret indsatsen og rammerne herfor relativt forskelligt.

Analyserne viser, at en fælles metodebevidsthed på projekterne i tilgangen til mentor- og virksomhedsarbejdet kan styrke indsatsen for de unge. Samtidig er det vigtigt, at der arbejdes med individuelt tilrettelagte forløb, der tager udgangspunkt i de unges konkrete situation og udfordringer. Dog peger evalueringen på, at der ikke er et modsætningsforhold mellem fælles konkrete metoder og tilgange i de professionelles arbejde og en individuel og håndholdt tilgang til de unge. De unge er forskellige, har forskellige støttebehov og dermed skal mentorrelationen og praktikforløbet tilpasses disse. Der er således tale om, at fælles konkrete mål, metoder og strukturer i de fagprofessionelles arbejde *kombineret med* differentierede forløb, der tager udgangspunkt i de enkelte unges situationer, er centralt for at løfte Job-bros kerneelementer.

Analysen viser yderligere, at det tætte faglige samarbejde er helt centralt i Job-bro til Uddannelse. Det er vigtigt, at medarbejderne har nem adgang til hinanden, og det, at de sidder fysisk sammen, er medvirkende til, at de kan løse en række arbejdsopgaver smidigt og hurtigt. Dertil kommer, at det er nødvendigt, at mentorernes caseload ikke vokser sig for stort, så de unge hurtigt kan få taget hånd om deres udfordringer, og der hurtigt kommer nye løsninger og veje frem.

3.2 Samspil mellem mentor, ung og praktik

Som det er fremgået i denne evaluering, er forsøget gennemført, uden at der kan vises en signifikant effekt for projekterne i form af at få flere unge i målgruppen til at påbegynde en uddannelse. I målgruppen er der dog alligevel 10 procent, der kommer videre i uddannelse eller arbejde. Denne kvalitative analyse stiller skarpt på nogle af disse unge såvel som nogle af de unge, der har været i praktikforløb uden, at vi kender deres videre forløb.

I analysen har vi forfulgt spørgsmålet om, **hvad der skaber progression i de unges bevægelser henimod et vellykket praktikforløb, som antages at kunne hjælpe de unge videre**. Dette kan være varierende grader af uddannelse eller job såvel som afklaring til anden ydelse.

Analysen er bygget op som en undersøgelse af det samspil, der udspiller sig på tre relationelle akser mellem mentor, ung og praktikvirksomhed. I dette samspil udspiller sig forskellige processer, der kan variere afhængigt af de konkrete unge, praktikforløbet og mentorrelationen, men som alle bidrager til de unges progression.

Vores analyser viser, at der er forskel på, hvad der sker i samarbejdet på de relationelle akser 'før virksomhedspraktikken' og 'under virksomhedspraktikken'. Derfor har vi opdelt analysen i disse to faser. Analyserne er suppleret med case-beskrivelser, som har til hensigt via de unges perspektiver at komme tættere på en forståelse for, hvordan projektet opfattes og opleves af de unge selv.

3.2.1 Før virksomhedspraktikken

I det følgende vil vi beskrive hvilke processer, der er centrale i samspillet mellem mentor, ung og virksomhed i fasen 'før virksomhedspraktikken'. Denne fase rummer således perioden, fra den unge starter på Job-bro til Uddannelse, frem til den unge påbegynder sin praktik. Analysen viser, at det helt centrale er: 1) Afklaring af den unges 'skånebehov', 2) afklaring af den unges ressourcer, 3) afklaring af virksomhedens ressourcer og 4) etableringen af en dynamisk samarbejdsaftale. Dette arbejde foregår på forskellige akser, som illustreret i figur 11 nedenfor:

Figur 11: Samspil før virksomhedspraktikken

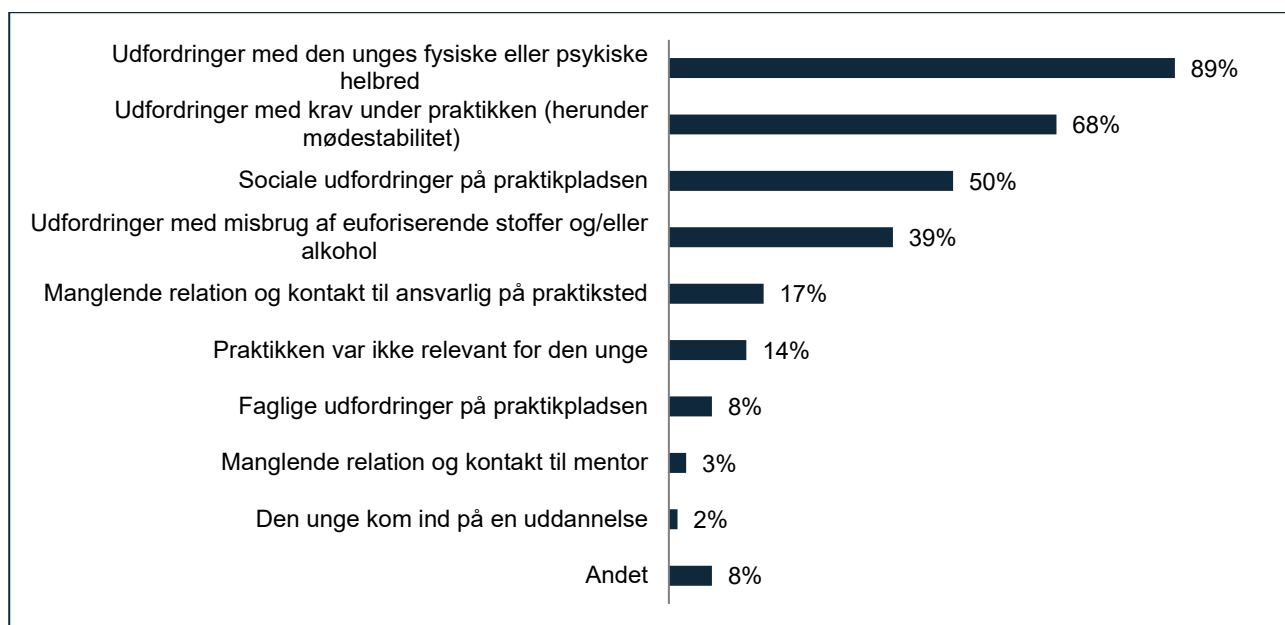

3.2.1.1 Afklaring af de unges skånebehov

Analyserne af det samlede empiriske materiale viser, at der forud for praktikken sker en afklaring af det, som nogle af de fagprofessionelle kalder *de unges skånebehov*. Det er dermed et afklaringsarbejde, der foregår på akse mellem mentor og ung. Hensigten med at afklare de unges udfordringer er, at man samtidigt afklarer de unges skånebehov i praktikforløbet. Der er i forbindelse med evalueringen af Job-bro til Uddannelse også gennemført en analyse af de unges helbredsmestring, som med fordel kan benyttes i afklaringen af de unges skånebehov. Dette beskrives nærmere i afsnit 3.3.

Behovet for at afklare de unges skånebehov understøttes af resultaterne fra den gennemførte spørgeskemaundersøgelse blandt mentorer og sagsbehandlere, som er blevet spurgt til de typiske årsager til, at unge dropper ud under virksomhedspraktikken. Ud fra ti oplyste årsager har medarbejderne kunnet vælge op til tre årsager, som de typisk oplever ligger til grund for, at unge dropper ud af virksomhedspraktikken. Det bemærkes, at det er mentorerne/sagsbehandlerne, der har vurderet de typiske årsager til et afsluttet forløb – og ikke den unge selv.

Figur 12: Vurdering af de typiske årsager til at de unge dropper ud af virksomhedspraktikken undervejs

Note: Figuren viser andele, der har svaret 'ja' til ti oplyste årsager for spørgsmålet: "Hvad er efter din vurdering, de tre typiske årsager til, at en ung dropper ud af praktikforløbet?". Slutmåling N=66.

Det fremgår med stor tydelighed, at det er udfordringer med den unges fysiske eller psykiske helbred, som af flest medarbejdere (89 procent) vurderes som en af de mest typiske årsager til, at unge dropper ud af et praktikforløb. Det er derfor helt centralt, at både de unge og virksomhederne bliver bedre til at afklare og håndtere de unges fysiske eller psykiske udfordringer, og hvilke skånebehov der følger heraf.

At afklare de unges skånebehov vil mere konkret sige at afklare deres somatiske og psykiatriske diagnoser og erfaringer med for eksempel kroniske lidelser, angst, depression eller stress. En ung, som for eksempel har en alvorlig rygskaade, kan komme i praktik på en arbejdsplads, hvor der kan iværksættes skånetiltag, der gør, at vedkommende ikke skader ryggen yderligere, men dog stadig kan udføre et stykke arbejde. På samme måde kan en ung, som for eksempel lider af angst, profitere af at komme i praktik, hvis der iværksættes en række skånetiltag, hvor der tages hensyn til, at nogle

situationer trigger vedkommendes angst. Det vil dermed være nemmere for de unge at være mødestabile og leve op til de krav, der stilles på en arbejdsplads. Som figur 12 ovenfor viser, vurderer 68 procent af medarbejderne, at de unges udfordringer med krav er en årsag til, at de dropper ud. Dette vidner om et behov for at skabe nogle rammer, der støtter op om de unges vilkår for at kunne leve op til kravene.

Derudover har mange af de unge haft lange perioder, hvor de har isoleret sig på grund af bl.a. angst. Disse unge kan have behov for redskaber og strategier til at håndtere det at skulle til at være i situationer, de ikke kender. Nogle af de unge fortæller for eksempel, at deres mentor har anvist dem til et kursus, hvor de har lært at håndtere angst, og at det har været helt centralt for et efterfølgende succesfuld praktikforløb. Vi skal her præsentere en case-beskrivelse af Caroline.

CASE: CAROLINE

Caroline er udfordret af svære angstproblematikker, som især kan opstå, når hun føler sig presset. Men på Job-bro projektet har hun kun mødt forståelse for sine udfordringer. Hun har kunnet bruge sin mentor som sparringspartner og i løbet af deres indledende samtaler har mentoren hjulpet hende til at starte på et angstkursus, som kommunen udbyder, inden hendes første praktikforløb. Her har hun fået konkrete redskaber til at håndtere angsten, når den kommer.

Derefter kommer Caroline i praktik som kosmetolog, som er hendes store drøm for et fremtidigt job. Der er derfor meget på spil, og det er vigtigt for hende, at praktikken går godt. Af samme grund er det afgørende for Caroline, at hun har fundet en måde, hvorpå hun kan gennemføre praktikken på trods af den angst, som påvirker hendes liv og hverdag. Angsten er ikke forsvundet, men hun har lært at leve med den, fordi hun ved hvad hun skal gøre, når den kommer.

Det er bare blevet nemmere at leve med, men det er der stadigvæk, altid. Dog ikke i samme grad. Jeg kan tage af sted nu, komme hjemmefra.

For at Caroline kan klare sig på praktikpladsen er det vigtigt, at hendes chef kender til hendes udfordringer og at der har været en dialog mellem mentor og praktiksted om dette. Når hun oplever situationer, der kan udløse angst, er hendes chef indforstået med, at hun må trække sig et øjeblik til hun har styr på situationen.

Det, der virkede for mig, var, at der var så stor forståelse for, det jeg kommer fra, min baggrund. Så får man jo lyst til at yde lidt mere, når man bliver mødt af åbne arme frem for ikke at blive mødt med noget.

Efter praktikken starter Caroline på drømmeuddannelsen som kosmetolog og hun får tilmed en læreplads i den tidligere praktikvirksomhed. Dette ville ikke være sket, hvis hun ikke havde fået redskaberne, inden hun startede, fortæller Caroline.

Som eksemplet her viser, har det stor betydning, at mentoren hjælper de unge i retningen af et relevant støttetilbud som eksempelvis angstkursus, psykologsamtaler eller lignende, der kan være med til at ruste de unge med sådanne redskaber.

3.2.1.2 Afklaring af de unges ressourcer

På samme akse mellem de unge og mentoren sker også en afklaring af, hvilke *redskaber og ressourcer*, de unge har. Hvis målet om virksomhedspraktik skal nås, er det centralt, at det afdækkes, hvad de unge kan, og hvilke konkrete arbejds erfaringer de har. Analysen af de unges erfaringer viser desuden, at man med fordel kan kigge på den konstruktive side af de unges diagnoser. Vi har således i denne undersøgelse mødt unge med autisme, som har sat tingene i system på praktikstedet, fordi de trives med orden. Vi har mødt unge med angst, som er meget pligt opfyldende, fordi de gerne vil gøre det godt. Og vi har mødt unge med ADHD, som er energibomber af arbejdskraft:

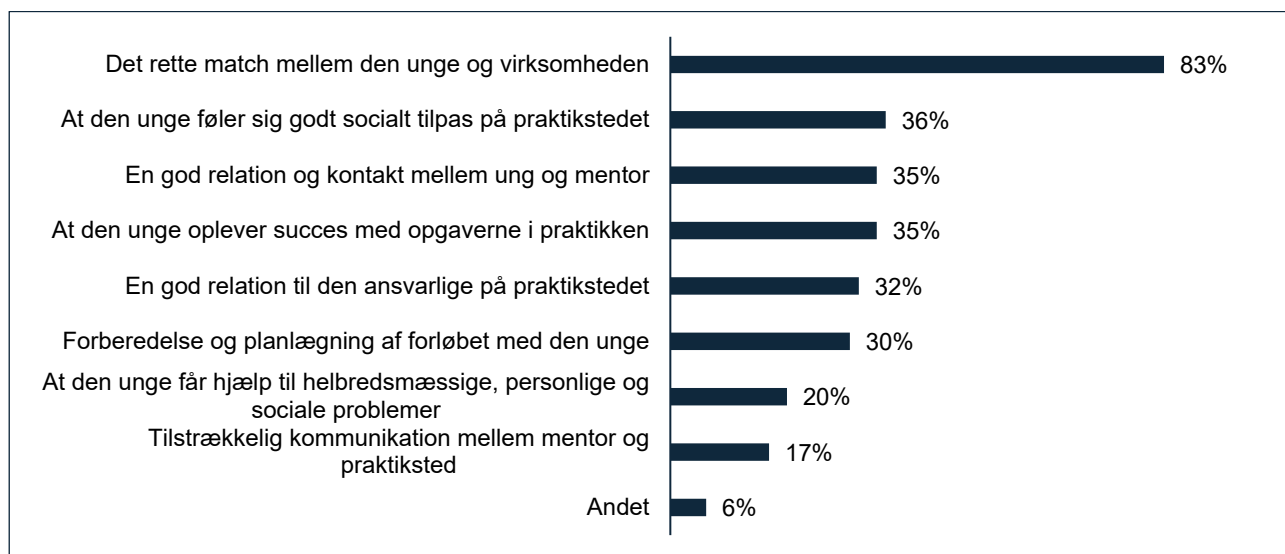
Men jeg er typen, der godt kan lide at arbejde, jeg gider ikke sidde på min flade røv. Jeg har ADHD, jeg har brug for at lave noget. [...] Men jeg vil gerne være i praktik, for jeg får en masse erfaringer, som man ikke får, når man bare sidder på sin flade røv. Og jeg synes bare det er vigtigt at vise over for arbejdspladsen her, at 'kan du bruge mig, så tag mig', ikke. (Ung)

Det er således vigtigt, at man forsøger at 'vende diagnosen på hovedet' og finder ud af, hvad de unge i kraft af diagnosen eller med diagnosen kan bidrage med og anerkende dem for det.

3.2.1.3 Afklaring af virksomhedens ressourcer

På den relationelle akse mellem mentor og virksomhed er det afgørende at finde frem til, hvilke virksomheder der kan rumme de unge med deres skånebehov. Af følgende figur fremgår mentorer og sagsbehandlers vurdering af de vigtigste forudsætninger for, om en praktik lykkes for den unge.

Figur 13: Vurdering af de vigtigste forudsætninger for, at virksomhedspraktik lykkes for de unge

Note: Figuren viser andele, der har svaret 'ja' til ni oplyste forudsætninger for spørgsmålet: "Hvad er ifølge dig de tre vigtigste forudsætninger for at praktikken lykkes for de unge?". Slutmåling N=66.

Som det fremgår af figuren, er der stor enighed om betydningen af 'det rette match'. Det rette match handler dels om, hvorvidt virksomheden kan rumme de unge, men det handler også om, hvordan arbejdsopgaver, mødetider, timetal osv. passer til den konkrete unge. Uden denne afklaring kan praktikken risikere at bryde sammen:

Fordi jeg har ADD, så har jeg lidt brug for, at der skal være en form for skema, så jeg ved, at vi har pause fra dut til dut, og vi skal det her klokken sådan og sådan, og du har fri klokken det og det. Men det var der ikke lagt op på den måde. Jeg fik at vide, 'jamen du tager bare noget mad hvis du er sulten, og vi skal så lige i gang med at skære noget af det her, og så skal vi lige i gang med det her og alt muligt'. Det var et kæmpe kaos i mit hoved. (Ung)

I flere af de virksomheder, hvor de unges praktikforløb fungerer godt, udviser virksomheden rummelighed og tålmodighed over for de unges udfordringer under praktikken, også selvom deres progression ofte foregår i meget små skridt. Dette er vigtigt for, at praktikken lykkes. For at afdække de unges udfordringer og skånebehov bruger nogle projekter derfor en psykolog:

Jeg tænker også i forhold til at matche i forhold til virksomhedspraktikkerne, der bruger vi vores psykolog. Altså, hvad er det for nogle kompenserende [tiltag], man kan stille op, hvad er det, han sådan ligesom kan spotte hos den unge, som kan være svært. Hvis det er noget omkring struktur, så er det noget omkring det, man skal forholde sig til ude på virksomheden. Så psykologen kan hjælpe os med at kvalificere, hvad det er for en type arbejdsplads, og hvad man skal være opmærksom på, når de skal ud på arbejdspladsen. (mentor)

Det er således væsentligt, at det afklares hvilke arbejdsopgaver, de unge skal ud til, hvordan dette matcher deres udfordringer, og hvad der kan sættes i værk for, at det bliver imødekommet. Det gode match handler derfor om, at virksomheden kan rumme og er klædt på til den unges skånebehov.

3.2.1.4 En dynamisk samarbejdsaftale

Vores analyser viser, at det at lave et match mellem den unge og praktikstedet er en proces. Ifølge indsatsmodellen formuleret af STAR skal der, inden praktikken påbegyndes, udarbejdes en samarbejdsaftale, som skal indeholde mål, opgaver, timer og kontaktperson på virksomheden. Denne aftale kan både rumme praktiske informationer, vejledning om mere personlige forhold som påklædning, hygiejne, søvn, mv., samt information om, hvad der er aftalt med virksomheden i forhold til de unges skånebehov. Indholdet af aftalen er derfor individuelt tilpasset de unges forløb og behov.

Derudover peger denne analyse på, at den relationelle akse mellem ung og praktiksted kan aktiveres, så man hele tiden har fokus på, om samarbejdsaftalen fungerer. For eksempel starter de fleste unge praktikperioden med tre-fire timer, tre dage om ugen og øger timetallet gradvist undervejs i deres forløb. I takt med dette vil deres arbejdsopgaver typisk også ændre sig, og på den måde kan man se praktikken som en 'øvebane', hvor det er muligt for de unge at afprøve arbejdsopgaver og arbejdsformer, og herved kan den unge undervejs i praktikken opleve at rykke sig.

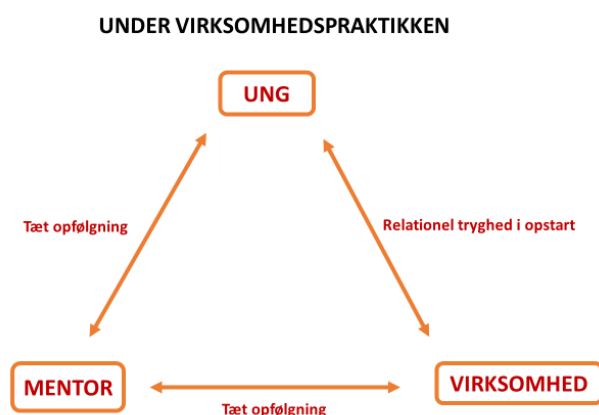
Derfor kan man med fordel jævnligt lave en forventningsafstemning mellem den unge, mentor og virksomheden.

Blandt de fagprofessionelle er der er gode erfaringer med at afholde et møde forud for praktikken med alle tre parter, hvor samarbejdsaftalen gennemgås. På tværs af det empiriske materiale ser det ud til, at det er centralt af afklare timeantal, strukturen for arbejdsopgaver, strategier for handlemuligheder når de unge udfordres, samt klare aftaler om hvem de unge kontakter i virksomheden.

3.2.2 Under praktikken

I det følgende indkredses, hvad der kendetegner samspillet mellem mentor, ung og virksomhed 'under praktikken'. Analysen peger på, at det for en del af målgruppen i Job-bro til Uddannelse er vigtigt, at der er 1) en tæt opfølgning mellem mentor og ung, 2) tæt opfølgning mellem mentor og virksomhed og 3) at der etableres en relationel tryghed for de unge på praktikstedet. I det følgende uddybes, hvordan disse elementer udspiller sig.

Figur 14: Samspil under virksomhedspraktikken

3.2.2.1 Tæt opfølgning mellem mentor og ung

Langt størstedelen af de unge på Job-bro til Uddannelse har haft længere perioder uden beskæftigelse og uddannelse, og det kan derfor være en stor udfordring for dem at komme ud på praktikvirksomheden. Der er dermed behov for fokus på den relationelle akse mellem mentor og ung.

Det er ikke alle unge, der har behov for, at mentoren er til stede i praktikkens opstart, men for en stor dels vedkommende er mentorens tilstedeværelse afgørende for praktikkens succes:

Jeg syntes, det var meget nemmere at have en mentor herude, da jeg startede. Det, at der er en, der render rundt herude til at starte med de første par uger. At du ikke bare bliver smidt ud i det. Det er rigtig godt. Han var her hver eneste dag. Det hjalp mig i starten. Det gav lidt tryghed at have en at gå sammen med. (Ung)

Denne tætte opfølgning kan især være en fordel for den målgruppe, der er tilbage i sidste del af Job-bro projektet eller for unge, som generelt er kendetegnet ved at have store udfordringer med mødestabilitet:

Hvis vi skal have alle med, må man gøre noget sådan rent økonomisk fra kommunernes side, fordi der skal der mere til. Én gang om ugen eller hver 14. dag ikke er nok til den målgruppe. De er nødt til næsten at have daglig kontakt, og 'hvordan har du det, går det godt?', er der noget, du skal have hjælp til at sige derude. (Mentor)

Når mentor ofte er til stede på virksomheden, er det også nemmere at sikre, at de unge ikke føler sig alene og isoleret fra de andre medarbejdere eller får en følelse af, at deres arbejde ikke har betydning for virksomheden:

Hvis jeg står og snakker med chefen derude og siger, hvordan går det egentlig med den unge, så nå ja, det går meget godt, og så kommer han selv til at tænke på at gå hen og rose dem, fordi nu har vi et fokus på det. Og det betyder rigtig meget for de unge, der har det så svært, at de får den anerkendelse, hvor til hverdag der løber det lidt stærkt, og så glemmer de at rose dem, der er i praktik. (Mentor)

Det kan derfor have en stor værdi for nogle unge, at mentorerne er fysisk til stede dagligt – især i starten – under de unges praktikforløb. Det skal dog nævnes, at det også fremgår af analysen, at der er unge, som har mindre brug for mentorens fysiske tilstedeværelse på praktikstedet, men har gavn af jævnlig telefonisk kontakt eller via sms. Derudover er det naturligvis ressourcekrævende for mentoren at være til stede hver dag og, som beskrevet nedenfor, er det en fordel, at det relationelle arbejde overdrages til en kontaktperson i virksomheden.

Den tætte opfølgning er medvirkende til, at de unge opbygger troen på, at de kan udføre de arbejdsopgaver, der stilles, ligesom de unge støttes i at finde handlemuligheder, når der er udfordringer. Vi skal her præsentere en case, som vi kalder Tobias.

CASE: TOBIAS

Tobias er i praktik i en butik, men i begyndelsen af praktikken får han det svært. Han er især udfordret af at mangle energi og følelsen af aldrig at kunne 'oplade'. Han føler sig derfor meget træt og uoplagt, både når han er på arbejdspladsen, og når han er hjemme med kæreste og barn. Tobias tænker, at han er nødt til at droppe ud af praktikken, fordi han ikke kan overkomme det. Det føles som en al for stor mundfuld.

Tobias har i begyndelsen af praktikken samtaler med sin mentor en til to gange om ugen. Her fortæller han sin mentor om sine bekymringer og frygt for, at han er nødt til at afbryde praktikken. Det har stor betydning, at mentoren har tillid til ham, og at han ikke føler, han skal forsvare, at han oplever udfordringer med at kunne overskue praktikken. De taler sammen om, hvad der kan give Tobias mod på at fortsætte i praktikken frem for at afslutte den.

Samtalerne mellem Tobias og hans mentor fører til, at mentoren tager kontakt til praktikværten og fortæller om Tobias' udfordringer. Efterfølgende inviterer praktikværten Tobias til en snak, hvor de taler om, hvordan han foretrækker at arbejde, hvilke arbejdsopgaver han trives bedst/mindst i, og i hvilket tidsrum han arbejder bedst, hvis det står til ham. Igennem samtalerne bliver det tydeligt, at Tobias savner mere kontakt med andre mennesker i sin hverdag. De aftaler, at Tobias i stedet for at sætte varer på plads, skal sidde ved kassen som primær arbejdsopgave. Med denne afklarende samtale sammensætter Tobias og praktikværten i fællesskab således en arbejdsdag, der både er tilpasset Tobias behov, og som praktikværten samtidigt er indforstået med.

Tobias trives med at sidde ved kassen, fordi der hele tiden er noget at lave, og der aldrig er én dag, som er kedelig. Det har ændret hans oplevelse af praktikken fuldstændig, at han nu har fået nogle arbejdsopgaver, han kan lide, og det giver ham energi og lyst til at komme på arbejde. Han oplever derfor ikke de samme udfordringer, som han gjorde i starten. Tobias fortæller desuden, at det har styrket hans motivation yderligere, at han bliver inddraget og har medbestemmelse i forhold til sine arbejdsopgaver. Mens han før manglede energi og motivation i praktikken, håber han nu på en fastansættelse i den samme butik, når praktikken er slut.

Som det fremgår i casen, kan en justering af arbejdsopgaverne give de unge en oplevelse med at iværksætte handlemuligheder, når der opstår udfordringer i praktikken. Men for at kunne 'opfange' udfordringer i tide er det afgørende, at mentoren er tæt på den unge i forløbet.

3.2.2.2 Tæt opfølgning mellem praktikvirksomhed og mentor

De kvalitative analyser viser yderligere, at en tæt opfølgning på akser mellem mentor og virksomhed er central. Den tætte opfølgning mellem virksomhed og mentor er central både for at klæde virksomheden på i forhold til, hvordan de skal forholde sig til den unge, og men også i forhold til hvad de kan forvente af de unge. Det kvalitative materiale viser, at praktikværterne efterspørger mere information om de unge, fordi det kan være med til at forklare deres adfærd og udfordringer og dermed bidrage til at tilrettelægge arbejdsdagen bedst muligt for dem. Det kræver, at mentoren prioriterer dybdegående og afklarende samtaler med praktikværten. Her er det imidlertid interessant at se, at spørgeskemaundersøgelsen viser, at kun 17 procent af mentorer og sagsbehandlere har tilkendegivet, at kontakten mellem mentor og virksomhed er afgørende for, om praktikken lykkes for de unge, jf. figur 13 ovenfor.

Selvom der er lavet et grundigt forarbejde, afklaret skånebehov, lavet en god samarbejdsaftale mv., kan der opstå udfordrende situationer i praktikken, og her er det en fordel, hvis det er muligt for praktikstedet hurtigt at kunne tage kontakt til mentor eventuelt via en form for hotline-ordning. Eksempelvis fortæller nogle af virksomhederne, at de kan opleve, at de unges sprog eller adfærd kan skabe vanskeligheder for dem på arbejdspladsen. Når virksomhederne ikke oplever at have mulighed for at vende sådanne udfordringer med mentor, kan det skabe frustrationer over de unge samt være afgørende for, hvorvidt praktikken lykkes. Således er det nødvendigt, at ikke blot den unge løbende kan kontakte deres mentor og drøfte eventuelle udfordringer under praktikken, men at virksomheden oplever den samme mulighed.

3.2.2.3 Relationel tryghed i opstarten

For en del af de unge, og især de unge som enten lider af angst eller har haft lange perioder med social isolation, er det centralt i opstarten, at de hurtigt får etableret en relationel tryghed på praktikstedet. Dette sker, som beskrevet ovenfor, på akse mellem ung og mentor men i høj grad også på akse mellem ung og praktiksted. En del af de unge fremhæver, at det er vigtigt, at der i virksomheden er ressourcer og overskud til at hjælpe, hvis der opstår tvivl om arbejdsopgaver eller lignende:

Jeg har ikke rigtig haft nogle problemer, udover hvis man nu skulle lave noget og ikke vidste, hvordan man skulle gøre det. Så har de været meget gode til at vise, hvordan man gør det. Også mere end én gang. Så de er meget gode til at hjælpe én i gang. De siger også til en: "Der findes ikke nogen dumme spørgsmål, kun dumme svar", så man skal bare blive ved med at spørge og spørge, hvis du er i tvivl om et eller andet. (Ung)

Virksomhedens rummelighed handler således også om, at de unge oplever, at der 'ikke findes dumme spørgsmål'. Det bidrager til, at de unge føler sig som en del af arbejdspladsen. Der er desuden behov for, at praktikvirksomheden har tålmodighed med, at det kan tage længere tid for nogle af de unge i målgruppen at klare arbejdsopgaverne end andre ansatte.

Da det er ressourcekrævende for mentor at være meget til stede på alle praktiksteder, er det vigtigt, at der etableres en relation til en kontaktperson i virksomheden, som overtager tryghedsopgaven fra mentoren. Nogle unge taler om, at det er rart at vide, hvem de kan henvende sig til, eller at de spiser frokost med en kontaktperson hver dag, så det ikke er overladt til dem selv at skabe kontakt til andre. Dette er med til, at de unge overkommer nogle af deres barrierer:

Man kan slet ikke kende ham, fra han kom. Fra at være stille og forsagt, tør ikke noget, siger ikke noget til at snakke med alle og pingpong, det er fantastisk. Det er noget med, at man viser dem tilliden og tager dem alvorligt. Fordi de kan mærke, at man gider dem. At de kan mærke, at man tror, de kan. Stoler på dem. Og der er ingen af dem, jeg har haft, som ikke har været mødestabil. (Praktikvært)

For nogle unge kan en god relation til en kontaktperson i virksomheden være helt afgørende for et vellykket praktikforløb. Det kan være med til at give dem succes- og mestningsoplevelser, og derved gennem en større tro på egne evner:

Jeg havde aldrig haft et arbejde, men hun [kontaktpersonen i virksomheden] hjalp mig med tingene. Jeg fandt ud af, at det her kan jeg godt. Det var første gang, at jeg oplevede det. Bare det med at man kan finde ud af at komme, at man kommer afsted og får en god oplevelse. Det betyder meget, når man har mange oplevelser, hvor det ikke er gået. (Ung)

For nogle unge bliver kontaktpersonen dermed en slags katalysator for deres egen tro på, at der er noget, de kan finde ud af. Analysen viser desuden, at det ofte er arbejdspladsens leder, der i praksis fungerer som den primære kontaktperson. Dette kan skabe noget tidspres for lederen, og det kan med fordel afklares, om kontaktpersonsfunktionen med fordel kan placeres hos en anden medarbejder, der måske i højere grad har tid og mulighed for at være den støtteperson, de unge har brug for.

3.2.3 Opsummering

Vores analyse af samspillet mellem mentor, ung og praktikvirksomhed viser, at afklaringen er i centrum i fasen før praktikken. Der er tale om en afklaringsproces, der går på to ben. For det første, at mentor og ung i fællesskab afklarer de unges skånebehov og ressourcer. Der kan med fordel inddrages en psykolog i denne proces. Og for det andet, at mentor og virksomhed afklarer virksomhedens ressourcer til at rumme de unges skånebehov og ressourcer. Dertil kommer, at det er vigtigt at udforme en dynamisk samarbejdsaftale, som – ud over aftaler om skånebehov – rummer aftaler om mødetider, arbejdsopgaver, information om kontaktpersoner mm.

Under praktikken viser analysen, at det er centralt, at der er tæt opfølgning på de unge i virksomheden. Dette foregår ved på den relationelle akse mellem ung og mentor, at der er jævnlig kontakt mellem de to med fokus på løbende justering af aftaler og hjælp til at håndtere eventuelt opstående udfordringer. Særligt i opstarten skal mentors tilstedeværelse være prioriteret. På den relationelle akse mellem mentor og virksomhed skal der også være jævnlig kontakt med fokus på at løbende justering af aftaler, hjælp til at håndtere eventuelt opstående udfordringer samt løbende at instruere virksomheden i, hvordan de bedst imødekommer de unges skånebehov. Derudover er det vigtigt på den relationelle akse mellem ung og virksomhed, at der etableres en kontaktpersonsfunktion i virksomheden, som er ansvarlig for at introducere den unge til arbejdsopgaver, det sociale landskab og som den unge kan spørge, hvis der opstår tvivl.

3.3 Helbredsmestring

I dette kapitel vil vi præsentere en kvalitativ analyse af de unges helbredsmestring, som kommer dybere ind i forståelserne af de unges udfordringer, og hvordan de positivt kan styrke deres evne til at mestre deres helbred. Derudover er modellen et redskab for de fagprofessionelle til at systematisk at arbejde med at afklare de unges skånebehov før virksomhedspraktikken iværksættes. Når vi har fundet det relevant at dykke ned i dette tema, skyldes det, at vi gennem en proces med de fagprofessionelle i opstarten af Job-bro til Uddannelse bad dem om udpege det område, hvor de i højeste grad oplevede at have et ønske om mere forskningsbaseret viden. Her udpegede den største del af de fagprofessionelle de unges fysiske og psykiske helbredsmestring.

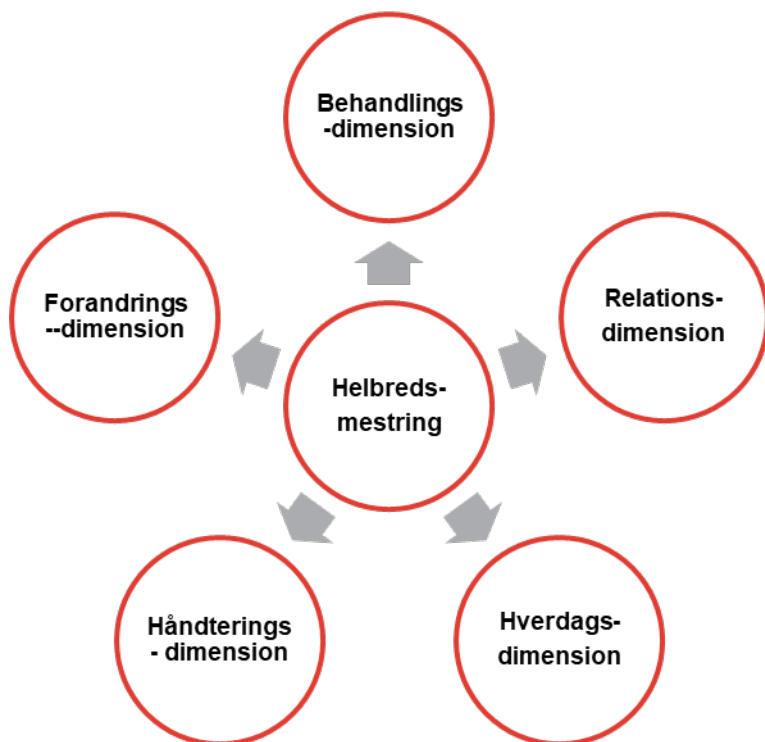
Skeler man til de registeroplysninger, der er tilgængelige om de unges helbred, er det heller ikke overraskende, hvorfor netop det tema fylder i både de unges og fagprofessionelles optik og i det professionelle arbejde med de unge. En markant stor del af de unge i Job-bro til Uddannelse har nemlig psykiatriske diagnoser, og der melder sig derfor et behov for at udfolde et tema omkring de unges helbredsmestring.

I denne analyse stiller vi skarpt på **de unges egne erfaringer** med deres helbred, og **hvad de oplever, der bidrager henholdsvis positivt og negativt til deres samlede helbredsmæssige situation**. Det er således de unges egne vurderinger og oplevelser, der ligger til grund for analysen.

Det er samtidigt vigtigt at understrege, at dette dyk ned i de unges helbred ikke er en opfordring til at lade helbredsmestring overtage fokus i det samlede arbejde med de unge. Som vi har peget på i de foregående kapitler, er det meningsfuldt at afklare de unges fysiske og psykiske udfordringer med det formål for det første at kunne iværksætte skånebehov forud for praktikken. For det andet er formålet at henvise til tiltag, der kan hjælpe de unge med at håndtere udfordringer under praktikken, som kan medføre udfordringer.

3.3.1 En model for unges helbredsmestring

Analysen tegner et samlet billede af, at de unges helbredsmestring har forskellige dimensioner. Det drejer sig om i alt fem dimensioner, som vi har fundet, var de mest gennemgående. De fremgår af følgende model:

For alle dimensioner gælder det, at de varierer i omfang og karakter for den enkelte unge. Det skal vi komme nærmere ind på i sidste del af denne analyse. Det er centralt at forstå modellen dynamisk, så der på ét givet tidspunkt eksempelvis kan være et stort fokus på håndterings-dimensionen hos en ung og på et andet tidspunkt en lav grad af fokus. Tilsvarende vil eksempelvis behovet for fokus på behandlings-dimensionen variere fra ung til ung og dels være forskelligt for den enkelte over tid. Der er således tale om, at modellens forudsætning er en forståelse af de unges helbredsmestring som en dynamisk og foranderlig størrelse, der vil afhænge af en mangfoldighed af ting i de unges liv, herunder af de skiftende kontekstuelle sammenhænge, de unge indgår i. Vi reducerer i modellen denne komplekse mangfoldighed til fem dimensioner, som gennem analysen træder særligt frem. Det betyder dog samtidigt, at der for konkrete unge i praksis kan være andre dimensioner, som spiller ind, og som modellen ikke er i stand til at indfange.

Yderligere er det centralt at understrege, at det ofte i høj grad vil være samspejlet, sammenhængen og timingen mellem de forskellige dimensioner, der gør det muligt at skabe forandringer i den unges helbredssituation. Som en af de unge så fint formulerer det:

Det er første gang hvor jeg rent faktisk tager imod (psykolog)hjælpen. Og så det her Job-bro tilbud oveni, det er jo bare perfekt! Jeg synes selv, at mit liv det kører bare. God støtte, god mand, god skole, god uddannelsesmentor... Altså, jeg har ikke noget at brokke mig over. (Ung)

Modellen opdeler således analytisk dimensionerne i særskilte dele, mens de i praksis hos de enkelte unge ofte vil flette sig sammen, variere i omfang og tilsammen udgøre de unges helbredsmestring. Modellen kan anvendes i arbejdet med at afklare de unges skånebehov, så man anvender modellens fem dimensioner til at vurdere, hvor fokus for de unges støtte især skal sættes ind.

3.3.2 Behandlings-dimension

Helt centralt for de unges helbredsmestring er den dimension, vi kalder for behandlings-dimensionen. Den dækker over de unges erfaringer med henholdsvis psykologisk og psykiatrisk behandling i form af lægebesøg, udrednings- og behandlingsforløb, møder med psykiatrien, terapi, diagnoser, medicinering mm. Selv om langt størstedelen af de unge på omkring 70 procent har sådanne erfaringer med sig, er det er ikke alle, og det er dermed heller ikke alle for hvem behandlings-dimensionen indgår i deres helbredsmestring.

Når de unge, der har psykiske udfordringer, oplever at få den rette diagnose og dertilhørende psykiatrisk, psykologisk eller medicinsk behandling, fortæller de samstemmende om, hvordan det gør en enorm og afgørende forskel i deres liv. Som en fortæller:

Det bedste der skete for mig, det er den behandlingsdom. Jeg er sgu ikke ked af, at jeg har fået den (...) Det har gjort, at jeg har fået den rigtige diagnose. Jeg er blevet udredt for den rigtige diagnose, i stedet for bare en eller anden nogen har tildelt mig, fordi de lige ser et eller andet træk. Så har jeg fået den rigtige diagnose, jeg har fået den rigtige medicin, jeg har fået den rigtige hjælp. Jeg har fået nogen at snakke med. Jeg er kommet ind det rigtige tilbud. Alt er bare gået godt for mig lige siden, jeg fik den behandlingsdom. Det er det bedste, der er sket for mig. (Ung)

Der er overraskende mange fortællinger i materialet, der handler om de positive forandringer, som er kommet som følge af at få den rette psykiatriske eller psykologiske støtte. For nogle handler det om, at de med den rette diagnose også får den rette medicin og eventuelt kommer i kontakt med institutioner, der har den rette ekspertise. Det kan være en angstbehandling, hvor den unge får medicin i kombination med at lære at håndtere angsten, når den kommer. Men det kan også være mere institutionelle støttetiltag som Opus eller et autisecenter, som har ekspertviden på et givet område, om som derfor kan sætte ind med specialiseret støtte.

Men parallelt med fortællingerne om, hvor stor en forskel den rette psykologiske og psykiatriske behandling kan betyde for de unges liv, er der et overraskende stort antal unge, der fortæller om fejlagnostiseringer og fejlmedicinering. Og her vender behandlings-dimensionen sig fra at være en støtte til at blive en udfordring i sig selv. En ung, som lider af autisme, fortæller om gennem en længere årrække at være blevet fejlagnosticeret med diagnosen skizofreni:

Jeg flyttede hjem til mine forældre, og så boede jeg der – meldt arbejdsløs, sygemeldt med en depression. Jeg har det jo stadigvæk dårligt. Medicinen virker ikke, og det ved jeg jo i dag hvorfor. Fordi at for det første så den type antidepressiv medicin virker ikke på mig. Den gjorde det kun meget værre. Og jeg var jo ikke skizofren, så alt det psykotiske det virkede sjovt nok heller ikke, så der var en masse bivirkninger. (Ung)

Helt gennemgående peger de unges fortællinger på, at der for manges vedkommende ikke er tale om, at de 'får' en diagnose, men snarere om at der ofte finder uhyre langstrakte diagnoseprocesser sted, som kan strække sig over mange år og består af forløb med sammenbrud, fejl diagnoser, forkert medicin, selvmedicinering osv., inden de når frem til en diagnose og behandling, der virker. Flere fortæller, at de har skulle 'så langt ud', at de har haft psykotiske tilstande, begået kriminalitet, været selvmordstruede eller andet, før de har fået en hjælp, de oplever har bidraget positivt til deres helbredsmestring. At der er tale om **diagnoseprocesser** og ikke om at få stillet **én diagnose**, synes at være gennemgående for mange af de unge, ligesom det synes at give anledning til store udfordringer i deres liv og konkrete forsøg på helbredsmestring.

I fortællingerne er det tydeligt, at den positive helbredsmestring først starter, når de unge bliver korrekt udredt med den – på det givne tidspunkt – rette rigtige diagnose og den rette medicin og behandling. De vil ofte her blive fulgt tæt i en periode. Det er dermed tydeligt, at forudsætningen for at

de unge kan deltage meningsfuldt på en uddannelse er, at de har fået den rette diagnose, behandling og medicin.

3.3.3 Relations-dimension

En anden central dimension i de unges helbredsmeistring er det, vi her kalder for relations-dimensionen. Med det menes den støtte – eller mangel på samme – som de unge kan få fra de relationer, der er omkring dem. Det drejer sig om personlige relationer så som familie, venner og kæreste, men også om relationer af professionel karakter så som mentorer, støtte-kontaktpersoner og andre professionelle med en tillidsrelation til de unge. Det er kendetegnende for denne gruppe af unge, at de gennemgående har et meget ringe socialt netværk. Mange lever uhyre isoleret, oplever en høj grad af ensomhed, har tabt eller skiftet venner ud som følge af ændrede misbrugsmønstre. Hertil kommer, at overraskende mange af de unge angiver, at deres nærmeste sociale relationer er deres forældre eller familie, trods det at mange samtidigt har oplevet massive svigt fra netop familien. Vores materiale peger således på, at de professionelle i en del tilfælde glider ind som erstatning eller udvidelse af et ellers meget svagt relationelt netværk.

Relations-dimensionen i helbredsmeistringen handler om, hvordan de relationer den unge har tæt på sig – i henholdsvis positiv og negativ forstand – kan bidrage til at hjælpe den unge videre. Her er det en kæreste, der bidrager positivt til at skubbe den unge i behandling:

Altså den første gang jeg brød sammen, det var for to år siden. Sådan hvor det hele kom ud og så min kæreste han sagde: "Jeg tror, du har depression". "Jeg skal nok klare det hele selv", sagde jeg. Men efter et par måneder, derefter sagde jeg: "Ej, nu har jeg brug for hjælp". Og så er jeg begyndt at få hjælp og så snakke med folk nogen gange i ungerådgivningen. For at få noget ud og det hjalp meget, og hun var ret sød og hun hed Louise. (Ung)

Men også en professionel kan spille en central rolle for den unges helbredsmeistring. Som for den følgende unge kvinde der lever stort set isoleret og i stor ensomhed:

Jeg har ikke så mange venner, men få har jeg. Jeg går stadig igennem en sorg. Når jeg er på skideren er det min støtteperson, jeg ringer til. (Ung)

Blandt de unge er der således fortællinger om relationer, der bidrager positivt til helbredsmeistringen, men der er modsat også historier om, at relationerne bidrager negativt til helbredsmeistringen, eller at der for nogle unge er en ambivalens forbundet med det at få hjælp. En ung fortæller her om at få hjælp til at håndtere den psykose, han har fået:

Nogle folk vil gerne have hjælp, men de kan ikke få sig selv til at tage imod den. Men man er nødt til at være åben og tage imod. Nogle gange har jeg taget imod hjælpen, og andre gange har jeg været stædig og selv ville gøre det. Men når jeg har taget imod hjælpen, har det faktisk hjulpet mig mest. Mine forældre har hjulpet mig meget, men mange af tingene har jeg også skulle finde ud af selv. Der er altid inspiration fra folk – der er mange ting, man kan tage sig med i livet, for eksempel det der med at tage imod hjælp. (Ung)

Det er således centralt at inddrage den relationelle dimension i helbredsmeistringen, men fortællingerne peger samtidig på, at mange mangler denne mulighed for støtte i deres netværk, og at det i det hele taget er en kompleks størrelse at tage imod støtte. Nogle unge har perioder, hvor de kan have modstand mod dette og derfor rammes de af isolation og ensomhed, som mange af dem lever med. For at aktivere den positive helbredsmeistring via relations-dimensionen kræver det således både, at der er mennesker og relationer omkring den unge, som har mulighed for at bidrage konstruktivt, men også om at de unge i situationen er modtagelige for denne. Og i relation til opgaven med, som i eksempelvis Job-bro, at hjælpe den unge videre i enten uddannelse eller beskæftigelse, så er den unges relations-dimension vigtig at tænke ind.

3.3.4 Hverdags-dimension

Helbredsmestring handler imidlertid ikke alene om det, der knytter sig til den behandling, de unge modtager eller deres relationer, men også om hvilke aktiviteter, de unge er engageret i, og hvad der fylder deres hverdag ud. Når dette knytter an til helbredsmestring, hænger det sammen med, at undersøgelsens data peger på, at netop de unges hverdagsaktiviteter spiller henholdsvis positivt og negativt ind på deres både fysiske og psykiske helbred.

I nærværende sammenhæng forstår vi hverdagen og hverdagsaktiviteterne som de aktiviteter, der finder sted i regi af Job-bro. Det vil sige, at vi alene fokuserer på den del af de unges hverdag, som knytter sig til uddannelse eller praktikker af kortere eller længere varighed. Det kan for én ung være eksempelvis en praktik to timer om ugen og for en anden fuld tid.

Denne adgang til helbredsmestring via en hverdagsaktivitet i uddannelse eller job er imidlertid ikke til stede for en væsentlig andel af de unge i Job-bro til Uddannelse, idet omkring halvdelen af de unge, som er trukket ud til projektet, ikke har været i praktik og ikke er i uddannelse. En adgang som også andre udsatte unge, der af fysiske og psykiske grunde ikke deltager i uddannelses- eller beskæftigelsesaktiviteter i kortere eller længere perioder, heller ikke har. De skal derfor skabe helbredsmestring via de andre dimensioner.

En del af de unge, der har været i gang, fortæller om, hvordan praktik kan bidrage positivt til deres helbred. Når de kommer i en praktik, der fungerer godt, mærker de symptomerne på deres psykiske lidelser mindre, end hvis de er hjemme. En af de unge lider af en omfattende og indgribende social angst og i takt med, at han øver sig i praktikken på at være blandt andre mennesker, fortæller han om, hvordan han gradvist får det bedre med den sociale angst:

Men jeg er begyndt at være mere komfortabel i at begynde at komme over og snakke med kunder også. Og nu er jeg så også i gang med at føle, at jeg er ved at blive en del af dem, jeg arbejder sammen med. (Ung)

Især for de unge, som lider af social angst, er praktik en god måde at forsøge at mestre det ved proaktivt at være ude blandt mennesker. Andre fortæller om, hvordan de via en aktivitet som uddannelse eller praktik får etableret nogle gode vaner i hverdagen. Det bidrager dermed til, at de får nogle faste rutiner, som giver dem en rytme og en ro i hverdagen.

Uddannelse og praktik kan imidlertid også spille negativt ind på helbredsmestringen, og hverdagsdimensionen kan således – som de andre dimensioner – bidrage både positivt og negativt til de unges helbredsmestring. Denne dobbelthed kommer tydeligt til udtryk i en af de unge mandlige deltagers fortælling:

Gymnasiet, det var der, hvor depressionen faktisk startede. Jeg var en asocial gut på 16 år. Jeg startede på et gymnasium og var bare ikke i stand til at socialisere mig, og der var ikke nogen computer, jeg kunne gemme mig bagved, så jeg blev bare tvunget til at komme ud af mit værelse, fordi jeg kedede mig, og det er så der jeg ligesom begyndte at socialisere mig ordentlig. Det var der det faldt sammen (red. fik en depression), så gik der et år eller halvandet, og så startede jeg her, og så var jeg så på benene igen efter kort tid. Nu er jeg i gang med uddannelse, så det er jeg egentlig glad for. Hvis jeg ikke havde været der, så var jeg bare ligget i sengen og havde ikke lavet en skid. (Ung)

I relation til det positive bidrag til helbredsmestringen beskriver den unge mand her, hvordan det at komme på Job-bro får ham i gang. Han bruger også senere i interviewet det udtryk, at Job-bro praktikken giver ham 'et skub' ud af den depression, han har været i – og dermed viser det os også, at en væsentlig del af helbredsmestringen handler om de sammenhænge, de unge indgår i. Flere beskriver, hvordan det at 'komme i gang med det rette' kan flytte fokus over på noget andet og bidrage til at afgrænse de ting i deres helbred, som er udfordrende.

Det negative bidrag til helbredsmestringen fremgår imidlertid også af citatet. Dermed viser det sig også, at det at være i en uddannelsessammenhæng samtidigt kan bidrage til det modsatte – nemlig en negativ helbredsmestring, idet den unge mands depression udløses i mødet med en uddannelsessammenhæng.

Der er således tale om hårfine balancer, hvor det at komme i enten delvis eller hel uddannelse eller praktik kan virke begge veje afhængigt af en række komplekse forhold. Det synes dermed at være afgørende i forhold til praktik og uddannelse, at spændet mellem de unges situation og tilstand og de krav, der stilles i den givne uddannelses- eller praktiksammenhæng, skal være afstemte og ikke for langt fra hinanden. Det betyder også, at det er et balancearbejde for mentorerne i forhold til, hvor meget de kan 'skubbe' til de unge, ligesom det, som beskrevet i foregående kapitel, er centralt, at der både er en grundig forventningsafstemning og opfølgning, når de unge er ude.

3.3.5 Håndterings-dimension

Denne dimension af helbredsmestringen stiller skarpt på de unges egen konkrete håndtering af deres fysiske og psykiske helbred. Den retter således, som den efterfølgende dimension, opmærksomheden mod de unge snarere end mod omgivelserne i form af behandlingssystemerne, relationerne, uddannelse, praktikken osv. Disse er dog svære at adskille og vil i praksis i høj grad flyde sammen.

Når vi ser på de unges konkrete håndteringer af deres helbred, så dukker deres forbrug af hash og andre stoffer op som det altdominerende – hvad enten disse set udefra er hensigtsmæssige eller ej. Det er uhyre gennemgående, at rusmidler indgår i mange af de unges måder at håndtere deres fysiske og psykiske udfordringer, og det er derfor det, vi vil stille skarpt på her. Det er dog vigtigt at understrege, at helbredsmestringen er håndteringen af de unges situation og ikke årsagen til det. Der er således mange underliggende grunde til, at nogle unge kommer ud i et misbrug af hash og andre stoffer.

Fokuserer vi på, hvad de unge fra deres perspektiv oplever, at rusmidler bidrager med til deres helbredsmestring, så peger materialet på en række ting. Rusmidlerne kan ifølge de unge give adgang til fællesskaber og venner, men de oplever også, at det kan en masse i relation til deres fysiske og psykiske symptomer. Det kan dulme fysiske symptomer og smerter, dulme stemmer i hovedet, fjerne uro i kroppen, få en til at glemme svære ting og hjælpe til at falde i søvn, finde ro i hovedet, gøre det muligt at klare en udadvendt hverdag i praktik osv. Som en ung mand i praktik fortæller:

Som sagt, har jeg gjort det snart i mange år (røget hash). Og igen, så længe jeg kan se, at jeg kan styre det, så kan jeg ikke se at der er noget problem i det. Jeg ryger først når jeg kommer hjem (fra praktikpladsen), og så ryger jeg måske en eller to, lidt afhængig af dagen.

I: Bruger du det at du ryger til at slappe af?

D: ja, slappe af. Fordi jeg har ADHD også, og jeg har meget energi og sådan. Jeg har svært ved at sidde stille en gang imellem. Og det hjælper det mig også meget med, om jeg sover. Fordi ellers så sover jeg elendig.

I: Får du medicin mod ADHD?

D: Nej, det gad jeg ikke. Fordi det er igen også, når man har haft sådan nogle dårlige oplevelser med det. (Ung)

Nogle af de unge fortæller om, hvordan de for at håndtere deres liv gennem flere år har haft et aktivt misbrug af hash og medicin. Flere har haft et misbrug af et stort antal stoffer. Som i eksemplet her har det ofte været sideløbende med behandling i psykiatrien, og det er tydeligt, at der er en mudret og kompleks vekslen mellem at være i behandling, at komme ud, fortsætte sit misbrug, få en psykose, komme i psykiatrien igen og så videre.

Jeg var på psyk og også inde på den lukkede med psykose og sådan lidt frem og tilbage i forhold til, hvordan mit helbred trivedes. Det var simpelthen sådan det fungerende, at så længe jeg blev ved med at ryge hash, så længe blev den ved. Så den stoppede sådan lidt til gengæld, jo længere tid jeg bevægede mig fremad i et sundt mønster og lod være med at falde tilbage i de der negative tanker omkring alle andre og simpelthen positiv energi. Det var det, der hjalp på at gøre mig rask. (Ung)

Flere af de unge beretter på denne vis om at befinde sig i sådanne mønstre gennem store dele af deres ungdomsliv. Og her kan balancen mellem, hvornår de unges forbrug kan siges at indgå som et positivt element i deres helbredsmestring, og hvornår det bliver til et selvstændiggjort og negativt element i samme, være svær. Men entydigt er det, at lige så mange positive fortællinger, der er om brugen af stoffer, mindst lige så mange negative fortællinger er der om vanskelighederne ved at bryde ud af et misbrug. Der er i den forbindelse overraskende få af de unge, som beretter om succesfulde misbrugsbehandlingsforløb, som har hjulpet dem til at mestre deres helbred. I stedet fortæller de om mislykkede misbrugsbehandlingsforløb eller slet ingen forløb. Ligesom der er fortællinger om, hvordan stofferne fører til helbredsproblemer:

Min psykose opstår, fordi jeg indtager alle de stoffer, jeg kunne komme i nærheden af. Jeg har ikke dealeet, jeg har kun taget. Jeg fik penge ved at gå på produktionsskolen, så jeg fik SU. Og så er jeg på kontanthjælp en gang i mellem. (Ung)

Samlet set indgår de unges håndteringer via forbrug og misbrug af stoffer således som en dimension i de unges helbredsmestring og fungerer dermed i en vis forstand som beskyttelsesfaktor i de unges liv. Samtidig udgør stofferne i høj grad også en risikofaktor i forhold til den unges helbred og samlede situation.

3.3.6 Forandrings-dimension

En sidste dimension i de unges helbredsmestring er forandrings-dimensionen, som handler om nogle af de unges erfaringer med i højere grad at tage kontrol over deres krop og helbred. En del af de unge fortæller på tværs af interviewene, at de ofte spontant selv tager initiativ til at ændre deres situation ved at iværksætte forskellige handlinger. Det kan være at stoppe sit misbrug, sin medicin eller håndtere sin angst uden at være i behandling.

Forandrings-dimensionen indgår i de unges helbredsmestring, idet flere af de unge beskriver, hvordan de i forskelligt omfang søger at træffe beslutninger i deres liv, hvor de er drevet af et ønske om at forandre deres helbredsmæssige situation gennem at tage et større ansvar for at håndtere de udfordringer, de står med. Det kan være fordi, alt er ved at brænde sammen omkring dem, fordi deres medicin ikke virker, eller at kontakten til det psykiatriske system er mangelfuld. Det kan også være drevet af et ønske om kontrol, fordi de har fået en kæreste, at de er blevet forældre, vil være et forbillede for en nevø eller niece osv. Der ligger derfor også et ønske om at tage et større ansvar for sin egen helbredsmæssige situation:

I starten fik jeg sådan nogle ordineret piller. Sanex. Det var lidt, jeg tror det var ligesom en blanding af opi-umagtigt morfin-halløjsa. Det var jo bare noget der dopede mig. Og sådan til sidst så begyndte man at føle sig mere zombieagtig. Så jeg begyndte at undersøge det lidt, og så fandt jeg sådan set ud af, at folk der i længere perioder bruger det, de kommer til at blive misbrugere af det til sidst. Og så tænker jeg, "fuck jeg smider de her piller væk, altså". Så begyndte jeg så selv at arbejde på det. (Ung)

Men det kan også være drevet af et mere presserende behov for kontrol, fordi man har det tilstrækkeligt dårligt:

Jeg holdt op med at tage min antidepressive medicin på eget initiativ, fordi jeg havde det ad helvede til. Og der var nødt til at ske noget. Så jeg læste op på de abstinenssymptomer der nu engang er, hvad man skal

holde øje med, og så vidste jeg, at jeg stadigvæk havde mere af medicinen tilbage, så hvis det skulle være, så kunne jeg altid skrue op igen. Så trappede jeg simpelthen mig selv stille og roligt ud af det. Og så fik jeg det SÅ meget bedre. (Ung)

Nogle unge fortæller, hvordan de enten selv tager en 'kold tyrker' og gennemgår abstinenserne i isolation men fast besluttet på at gennemføre, mens andre søger information på internettet og ad den vej får både viden og redskaber til at stoppe deres misbrug. Nogle af de unge fortæller, at det lykkes dem at stoppe selv, mens andre bliver rigtig syge af det, hvilket vi vender tilbage til senere i afsnittet.

Ligesom de unge fortæller om selv at stoppe deres misbrug, fortæller flere af de unge også, at de selv har lært at håndtere deres angst. De har søgt efter information på nettet og fundet sider, hvor det beskrives, hvordan de kan arbejde med angsten, og hvor der beskrives konkrete redskaber til at håndtere anfaldene, når de kommer.

Jeg har lært det fra øvelser inde på internettet. Det er træning for folk med depressioner og panikangst, det er supergodt, selv hvis du tror du er ved at dø, mens du gør det, bagefter vil du få det bedre. Og der er en masse ting med kontrolleret panikangst, kontrollerede panikanfald og sådan noget, til et punkt, hvor hvis du har et panikanfald, kan du gå ind på dit værelse og have de her kontrollerede panikanfald, det kan du gøre ti gange om dagen, hvis det er det du har lyst til, men til sidst der vil din krop give slip fordi du kontrollerer dem og tager dem, når det er du har lyst til at have dem, og ikke når kroppen har lyst til at have dem. (Ung)

Dette er selvsagt risikofyldt, men det fortæller samtidigt også, at nogle af de unge faktisk oplever helbredsmestring, når de oplever selv at gøre noget for at håndtere deres situation, og når denne oplevelse fører til, at de opnår en større grad af kontrol over deres situation. Der er dermed tale om en form for helbredsmestring, som udspringer af et ønske om forandring – om selv at tage initiativ til at forandre sin situation gennem egen research. Det handler om oplevelser af at have en højere grad af styring over deres liv, som de på mange måder ellers føler, de har mistet kontrollen over af mange forskellige grunde.

Det er imidlertid, som nævnt, ikke uden risiko – også for negativ helbredsmestring – at de unge griber til forandrings-dimensionen på egen hånd. Et par af de unges erfaringer viser, at det potentielt kan ende i hospitalsindlæggelser og/eller indlæggelser på psykiatrisk hospital, som følge af en psykose eller lign. Som en af de unge fortæller, om da han selv stopper med at tage nogle piller mod angst:

Problemet var, at da jeg stoppede med det til sidst, der blev jeg syg oveni. Altså kaste op-syg og sådan noget, og jeg kunne ikke styre det overhovedet, jeg kunne ikke drikke vand og kunne ikke spise, og så kom jeg på hospitalet. Så jeg har tabt mig så meget... at jeg vidste simpelthen ikke, hvad der foregik. Jeg havde delirium og sådan noget der. Så det var nok bare grunden til at det kørte helt ned sidste gang, ellers så har jeg bare altid selv stoppet med det. (Ung)

Der er dermed en stor risiko forbundet med at stoppe selv på trods af, at det fra de unges perspektiv opleves som et positivt vendepunkt for dem, at de mærker lysten og viljen til at stoppe. Den positive helbredsmestring set i relation til forandrings-dimensionen er således at aktivere den drivkraft og vilje, som de unge måtte have til at tage mere kontrol i egen tilværelse. Men dette har dog også en vis indbygget risiko for at vende det til en negativ form for helbredsmestring, hvis kroppen reagerer voldsomt på, at de stopper med medicin eller rusmidler uden hjælp.

3.3.7 Forskelle i helbredsmestring hos unge

I det følgende vil vi nu med inspiration fra den tidligere præsenterede klyngeanalyse i kapitel 2 søge at føje nogle konkrete ungefortællinger til denne kvalitative analyse af de unges helbredsmestring.

Når det er interessant at lade sig inspirere af den statistiske klyngeanalyse her i forbindelse med en kvalitativ analyse af de unges helbredsmestring, er det for at vise, hvordan de forskellige dimensioner af helbredsmestringen kan virke sammen. Men det er også for at føje flere nuancer til forståelsen af forskellige unges situation, da klyngeanalysen vidner om en uhyre stor variation i de unges situation, vilkår og herunder også deres helbredsmæssige udfordringer. Som analysen viser, er det forskellige dimensioner, der bidrager positivt og negativt til forskellige unges helbredsmestring.

Det er dog vigtigt for os at understrege, at man aldrig kan møde det enkelte individ som en sociologisk kategori. Det vil sige, at det altid vil være i det konkrete møde med den unge, at vurderingen af, hvor der er brug for at støtte, vil skulle ske. Analysens bidrag er således på et mere overordnet plan at give adgang til et overblik over den forskellighed, som dette felt rummer – og dermed øge mulighederne for at kunne tilrettelægge og tænke indsatserne bedst muligt. Disse analyser skal dermed ses som eksempler på, hvordan helbredsmestrings-modellen kan anvendes til at styrke fokus i forskellige retninger for forskellige unge.

Stiller vi først skarpt på de unge i **klynge 1**, som er fagligt stærke kvinder med psykiatriske diagnoser, ser vi, at deres udfordringer stort set kun er relateret til helbredsmestring. Kvinderne er ofte både fagligt og socialt fint funderet. Samtidigt har 90 procent af dem en psykiatrisk diagnose, og de kæmper i særlig grad med affektive lidelser såsom bipolare lidelser, depressioner, nervøse/stressrelaterede tilstande (angst, OCD mv.), adfærdsendringer ifm. fysiske faktorer (bl.a. spiseforstyrrelser) og forskellige former for personlighedsforstyrrelser.

Behandlings-dimensionen vil således være afgørende for mange af disse unge. Relations-dimensionen vil for en del antageligvis give dem adgang til støtte fra deres eget netværk, og de vil i forhold til hverdags-dimensionen – og herunder deres forhold til uddannelse og beskæftigelse – have et stærkt afsæt i forhold til fagligt at kunne gennemføre en uddannelse. De vil dog i forhold til denne hverdags-dimension kunne have brændt sig på et for højt præstationspres og høje forventninger til uddannelse og være udfordret på den sociale dimension af det at være i uddannelse eller på en arbejdsplads. Der vil således muligvis skulle arbejdes sammen med den unge om at styrke denne del af helbredsmestringen gennem eksempelvis gradvist at opbygge troen på, at man kan opholde sig i et undervisningslokale sammen med mange andre studerende eller elever. Samlet set vil disse unges helbredsmestring således skulle håndteres på flere dimensioner, om end særligt den behandlingsmæssige vil være central.

Ser vi videre på de unge i **klynge 2**, som er kriminelle og fagligt svage mænd med misbrugsproblemer og ADHD, er der her tale om helt andre unge. De har meget ringe erfaringer med uddannelses-systemet, idet kun 5 procent har modtaget SU i mere end et år gennem de seneste tre år, og 2/3 af dem har ingen karakterer fra folkeskolens afgangsprøve. De har heller ikke været i beskæftigelse i noget væsentligt omfang de seneste tre år. 71 procent af de unge i klyngen har psykiatriske diagnoser, men her er der i højere grad tale om misbrugsrelaterede diagnoser samt mange med ADHD. Næsten alle (99 procent) har en domsfældelse for et kriminelt forhold, og i alle kriminalitetsgrupper er de stærkt overrepræsenteret. Der er også tendens til, at de kommer fra hjem, hvor forældrene primært er uden beskæftigelse og har en psykiatrisk diagnose. 46 procent har været anbragt og 60 procent har modtaget en forebyggende foranstaltning i hjemmet som barn.

For disse unge er der tale om et behov for at aktivere alle mestringsdimensionerne, idet de unge her er bredt udfordret. Således er det vigtigt at være opmærksom på, om disse unge er korrekt udredt, er i behandling og generelt er klar over, hvordan de kan håndtere deres diagnoser på en hensigtsmæssig måde, som ikke involverer, at de håndterer det med et overforbrug eller misbrug af rusmidler. De unge i denne gruppe vil på grund af deres kriminelle aktiviteter med stor sandsynlighed være svære overhovedet at få ind i projektet, og man kan med fordel i starten – samtidig med behandlings-

dimensionen og håndterings-dimensionen – fokusere på hverdags-dimensionen. Deres helbreds-mestring vil således styrkes, hvis de kan komme i gang med aktiviteter, der tilbyder et alternativ til kriminaliteten. Herigennem vil relations-dimensionen også kunne aktiveres, da de via praktik og en god relation til en kontaktperson kunne få nye rollemodeller for deres liv. Det vil muligvis kunne påvirke deres helbreds-mestring generelt og dermed også deres tro på forandring.

De unge i **klynge 3**, som er kvinder fra socioøkonomisk svage hjem med børn og mindre faglige udfordringer, er gennemsnitligt lidt yngre end de øvrige. Meget få af dem bor hjemme, og en betragtelig andel har børn. Med hensyn til uddannelse og beskæftigelse ligner de gennemsnittet i gruppen. Stort set ingen af dem har en gymnasial uddannelse, til gengæld har de stort set alle taget folkeskolens afgangsprøve – dog for de fleste med et gennemsnit i både dansk og matematik under 4. Det er den klynge, hvor færrest (56 procent) har en psykiatrisk diagnose, men 39 procent har psykiatriske diagnoser i to eller flere hovedgrupper. 61 procent af mødrene og 44 procent af fædrene til disse unge har ingen uddannelse ud over folkeskolen, og mange har ingen beskæftigelse.

Helbreds-mestringen for denne gruppe af unge vil med fordel kunne styrkes ved at tage udgangspunkt i hverdags-dimensionen. De unge i denne gruppe har nemlig den største andel af uddannelsesparate på 54 procent, hvilket vidner om, at de har en vis faglig ballast og motivation og vil kunne opleve positive forandringer ved at få støtte til at starte på en uddannelse. Der skal højst sandsynligt i forhold til hverdags-dimensionen ligeledes være fokus på, hvordan de kan tage en uddannelse og klare hverdagen med børn samtidigt. Relations-dimensionen kan også tænkes at være central for disse unge, da deres liv med børn kan risikere at begrænse deres relationelle netværk, og dermed kan det med fordel styrkes. Behandlings-dimensionen er mindre væsentlig for disse unge kvinder, men det kan dog være centralt at hjælpe dem med redskaber til at håndtere den usikkerhed, som mange muligvis oplever på grund af, at de kommer fra socioøkonomisk svage hjem og dermed er i risiko for at opleve en stor usikkerhed forbundet med at gå på en ungdomsuddannelse.

Klynge 4 er fagligt svage kvinder med langvarig offentlig forsørgelsehistorik, som minder om den foregående men dog er væsentligt svagere fagligt. De har en lang historik på offentlig forsørgelse, og 74 procent er vurderet til at være aktivitetsparate. De har lidt flere psykiatriske diagnoser end klynge 3 (65 procent har en diagnose og 50 procent har to), og en relativt stor andel er mentalt retarderede (8 procent), men de er til gengæld væsentligt mindre kriminelle end den foregående klynge, lige som de har en lidt stærkere socioøkonomisk baggrund.

Disse unge kvinder har store udfordringer, men samtidigt er det svært at indkredse mere præcist, hvori de består. Det ser ud til, at deres faglige udfordringer har vokset sig så store, og at de har svært ved at komme i gang. Dette kan tænkes at påvirke deres helbred, og det er da også en betragtelig del, som har en eller flere diagnoser. Det ser derfor ud til, at et fokus på håndterings-dimensionen samt behandlings-dimensionen kunne styrke deres helbreds-mestring til at starte med. Det vil derfor være centralt at få afklaret, hvordan de håndterer deres situation lige nu, hvordan deres diagnostiske forløb har været, og om de har redskaber til at håndtere diagnosen på en hensigtsmæssig måde. Ad den vej kan der etableres et fundament, som de kan stå på, når hverdags-dimensionen kommer i fokus, og de støttes til at finde en praktik, som måske kan styrke deres tro på, at de kan komme i beskæftigelse og dermed skabe nye forandringer i deres liv.

Sidste klynge er **klynge 5**, som er hjemmeboende mænd fra socioøkonomisk bedre stillede hjem, hvor en relativt stor andel på 35 procent bor hjemme. En stor andel har taget folkeskolens afgangsprøve, de er forholdsvist fagligt stærke sammenlignet med klynge 2-4 og en relativt stor andel (15 procent) har en gymnasial uddannelse. Alligevel er hele 76 procent af dem vurderet aktivitetsparate. 72 procent af dem har en psykiatrisk diagnose og 52 procent har to eller flere og en forholdsvist stor

andel (25 procent) har udviklingsforstyrrelser (fx autisme og Aspergers syndrom). Klyngens socioøkonomiske baggrund er stærkere end de øvrige klyngers; således er forældrene forholdsvist veluddannede, de fleste af dem er i beskæftigelse, og relativt få af forældrene har psykiatriske diagnoser.

Det ser ud til, at disse unges helbredsmestring kunne styrkes ved et samtidigt fokus på behandlings- og hverdags-dimensionen. Det skal således afklares, om de unge har de nødvendige redskaber til at håndtere hverdagen, herunder uddannelse og arbejde. De unge er relativt fagligt stærke og har formodentlig gode relationer, som styrker deres helbredsmestring. Men hvis de ikke har nok viden om og redskaber til at leve med fx en udviklingsforstyrrelse, vil det påvirke deres helbredsmestring dramatisk. Antageligt kan de gennem praktikforløb afprøve forskellige veje i forhold til uddannelse eller beskæftigelse, og samtidig med at behandlings-dimensionen styrkes, kan det samlet set bidrage til at deres generelle helbredsmestring styrkes.

3.3.8 Afrunding

Som gennemgangen af de fem klynger viser, er de unge i projektet meget forskellige, både hvad angår socioøkonomisk baggrund, uddannelseserfaringer, psykiatrisk historik og deres nuværende livssituation i det hele taget. Dermed vil deres helbredsmestring tilsvarende være uhyre forskellig både i udgangspunktet og i forhold til at styrke den. Helbredsmestrings-modellen viser yderligere, hvordan de fem dimensioner hænger sammen i generel forstand, men også hvordan de spiller sammen på forskellige måder for de forskellige unge. De fem dimensioner kan i den forbindelse anvendes til at sætte fokus på, hvor præcis det kan tænkes, at netop den pågældende dimension kan styrke de unges helbred i positiv retning. Og yderligere, hvordan et samspil mellem dimensionerne også kan bruges til at sætte gang i processer, der kan tænkes at hjælpe de unge i en retning, der giver mening for dem i deres situation. Således viser modellen også, at der ikke er tale om 'one size fits all', men dog at en styrkelse på flere dimensioner samlet set vil styrke de unges helbredsmestring. Det er dog en forudsætning, at dette gøres gradvist og i et tempo, hvor de unge kan følge med. Modellen kan dermed bruges til at vurdere, hvor man kan sætte ind til at starte med og gradvist flytte fokus rundt i de fem helbredsmestringsdimensioner.

4. Metode

Analyserne i denne rapport bygger på kvantitativ og kvalitativ empiri af forskellig karakter. Vi vil her kort beskrive det empiriske grundlag for den kvantitative slutevaluering og for den kvalitative slutevaluering.

4.1 Datagrundlaget for den kvantitativ slutevaluering

I den registerbaseret analyse (kapitel 2) er der anvendt data fra en række registre og gennemførte surveys, der omfatter data fra forsøgsregistreringen, DREAM-data, Danmarks Statistiks administrative registre samt surveys af progression og belief blandt de unge og fagprofessionelle samt surveys til sagsbehandlere, mentorer m.fl. om fidelitet.

Af boks 2 nedenfor fremgår et overordnet overblik over, hvilke variable der er hentet fra de forskellige registre.

Boks 2. Overblik over datakilder og variable

- Forsøgsregistreringen: Visitationsdatoen, status for randomiseringen (deltager- eller kontrolgruppe), samt jobcentertilknytning.
- DREAM: Type af indkomstoverførsel, som den enkelte har modtaget en given uge, deltagelse i aktive indsatser og samtaler, samt om beskæftigelsesgraden (opdateret til og med uge 9 2020)
- Danmarks Statistiks elevregister (kotre): Uddannelsesforløb (især type, start- og slutdato)
- Danmarks Statistiks øvrige registre: Diverse baggrundsvariable

Randomiseringen er foretaget stratificeret på jobcenterniveau, så det sikres, at der inden for hvert jobcenter er tæt på en 50/50 fordeling i deltager- og kontrolgruppen. Randomiseringen er foretaget efter, at den unge er blevet visiteret til deltagelse i indsatsen (enten som deltager eller i kontrolgruppen).

Der er 3.107 unge, som er blevet randomiseret til indsatsen. Her er ni personer (18 randomiseringer) frasorteret, fordi de har skiftet jobcenter undervejs og derfor er randomiseret to gange. Yderligere otte personer er frasorteret, fordi de ikke matcher et CPR-nummer i folkeregisteret. Analysen er baseret på de resterende 3.081 personer, heraf er 1.534 i deltagergruppen og 1.547 i kontrolgruppen.

I forbindelse med evalueringen er der gennemført to surveyundersøgelser, som har haft fokus på hhv. fidelitet og progression/belief.

Fidelitetsundersøgelsen er foretaget to gange i løbet af indsatsperioden hhv. midtvejs i indsatsperioden fra den 1. april til 15. april 2019 og sidst i indsatsperioden fra den 20. december 2019 til 23. januar 2020. Undersøgelsen er stillet til alle medarbejdere og projektledere, der tager del i Job-bro til Uddannelse i de 11 deltagende jobcentre. I forbindelse med dataindsamlingen har projektlederne overleveret lister med e-mailadresser på alle relevante medarbejdere, hvorefter Epinion har kontakt disse personer med invitation til undersøgelsen over e-mail.

Respondenterne har bestået af sagsbehandlere, mentorer, virksomhedskonsulenter og projektledere. Midtvejsstatus blev besvaret af 70 personer, hvilket svarer til en svarprocent på 87,5, og slutmålingen blev besvaret af 66 personer, hvilket svarer til en svarprocent på 90,4. Svarprocenten for slutmålingen er højere end for midtvejsstatus, fordi kontaktgrundlaget (dvs. antallet af medarbejdere, der arbejder med indsatsen) var mindre. Efterfølgende analyse af respondenterne viser, at 74 procent af personerne, der deltog i midtvejsstatus, også deltog i slutmålingen.

I midtvejs- og slutmålingen er der anvendt samme grundspørgeskema, der har haft fokus på fidelitet på indsatsens kerneelementer, jobcentrenes organisering af indsatsen, vurdering af indsatsgruppens evner mv. Slutmålingen har derudover indeholdt yderligere spørgsmål om medarbejdernes erfaringer af positive forandringer hos målgruppen, samt hvilke forudsætninger de ser som værende vigtigst for, at virksomhedspraktikken bliver succesfuld. Surveyresultaterne er afrapporteret i kapitel 3, ligesom de indgår i de registerbaserede analyser i kapitel 2.

Undersøgelsen af progression og belief har været en todelt måling, hvor progression løbende er blevet målt hos unge, der både har været en del af indsatsens deltager- og kontrolgruppe, mens belief løbende er blevet målt blandt mentorer og sagsbehandlere til de unge i deltagergruppen og sagsbehandlere til de unge i kontrolgruppen.

I progressionsmålingen er den unge på tre tidspunkter i løbet af sit ledighedsforløb blevet stillet en række spørgsmål, der er designet til at afdække udvikling i seks overordnede parametre: tro på egne evner, helbredsmestring, uddannelsesidentitet, samarbejde med arbejde eller uddannelse, relation til fagprofessionelle og privat netværk. De tre målinger har været fordelt udover ét år, hvor første måling har fundet sted umiddelbart efter lodtrækning til deltager- eller kontrolgruppe, anden måling har fundet sted 26 uger efter, og tredje målingen har fundet sted 52 uger efter.

Parallelt med progressionsmålingen er belief blevet målt af tre omgange blandt mentorer og sagsbehandlere til de unge. Belief målingerne har haft fokus på at afdække udviklinger i mentorernes og sagsbehandlernes opfattelse af de unges evner og parathed til at gennemføre en uddannelse på hhv. kort og lang sigt.

For deltagergruppen er der indsamlet 1.037-1.480 besvarelser i de tre målinger (svarprocent på 55-65), mens der for kontrolgruppen er indsamlet 969-1.361 besvarelser (svarprocent på 41-55). Blandt mentorer tilknyttet deltagergruppen er der indsamlet 1.037-1.480 besvarelser (svarprocent på 64-74), blandt sagsbehandlere tilknyttet deltagergruppen er der indsamlet 812-1.171 besvarelser (svarprocent 78-90), og blandt sagsbehandlere tilknyttet kontrolgruppen er der indsamlet 969-1.361 besvarelser (svarprocent 47-63). Progressions- og beliefsurveyens data er anvendt i de registerbaserede analyser i kapitel 2.

4.2 Datagrundlaget for den kvalitative slutevaluering

Den kvalitative slutevaluering baserer sig overordnet set på det samlede empiriske materiale, som fremgår af figur 15.

Figur 15: Gennemførte kvalitative interviews

Enkelt-interview	Praktikinterview med unge	Praktikinterview m. fagprofessionelle	Fokusgruppe-interview med unge	Fokusgruppeinterview m. fagprofessionelle
I ALT				
30	15	10	8	7
RUNDE 1				
21	3	3	5	5
RUNDE 2				
9	12	7	3	2

Den første runde indsamling af kvalitativ empiri består af besøg på fem udvalgte projekter. Udvælgelsen er sket ud fra følgende kriterier: Spredning ift. geografi, land/provins/by, sociokulturel kontekst og variation i projekterne. I hvert af de fem casestudier er der udført dybdegående interviews med unge, feltobservationer, virksomhedspraktikbesøg og interview på virksomhedspraktiksted, fokusgruppinterview med unge og fokusgruppinterview med fagprofessionelle.

Anden runde indsamling af kvalitativ empiri består af fokusgruppinterview med unge og fagpersoner, samt praktikbesøg- og interview med unge på to 'best-case-projekter'. Udvælgelsen af de to er sket på baggrund af effektevalueringen, der har udpeget to projekter, som viser en signifikant effekt. Der er udført feltobservationer, virksomhedspraktikbesøg og interview på virksomhedspraktiksted, fokusgruppinterview med unge og fokusgruppinterview med fagprofessionelle. Derudover er der foretaget opfølgende telefoninterviews med de unge, som blev interviewet i første runde.

4.2.1 Datagrundlag i de enkelte kapitler

I **kapitel 3.1** baserer analyserne sig på både kvantitative og kvalitative empiriske data. De kvantitative data bygger på to spørgeskemaundersøgelser, en midtvejs- og slutmåling, jf. ovenstående gennemgang. De kvalitative data bygger primært på fokusgruppinterview med medarbejdere og unge på de to udvalgte best-case-projekter, som effektevalueringen peger på som de projekter, der viser en signifikant effekt. Sekundært er der anvendt fokusgruppinterview fra midtvejsstatus, hvor fem projekter blev udvalgt. Da vi har haft mulighed for at undersøge de to kerneelementer mere dybdegående i empiriindsamlingen på de to best-case-projekter, er denne mere fyldestgørende end for den sekundære empiri, som mere tjener til at verificere og uddybe den viden, der fremkommer af den primære empiri. Den kvalitative viden har karakter af både at uddybe de kvantitative analyser og at være selvstændige analyser.

Det analytiske arbejde i **kapitel 3.2.** er baseret på to kvalitative datakilder. For det første bygger det på fokusgruppinterview med fagpersoner og unge på de to best-case-projekter, som vi udpegede på baggrund af den kvantitative effekt-evaluering. Disse projekter kunne vise en mindre signifikant effekt og var derfor interessante at dykke ned i for at undersøge, hvordan de arbejder med virksomhedspraktik og mentorarbejdet. I analysen af det empiriske materiale fra disse to case-besøg var det fremtrædende, når vi kiggede på samspillet mellem ung, mentor og virksomhedspraktikstedet, at begge best-case-projekter iværksatte bestemte processer i virksomhedspraktikken. I tillæg valgte vi derfor at foretage en systematisk gennemgang og analyse af samtlige interviews i projektet. Det er den anden datakilde, som altså er alle fokusgruppinterview, enkeltinterview og praktikinterviews, som er gennemgået med henblik på at udfolde, hvad det empiriske materiale samlet set peger på i samspillet mellem ung, mentor og praktik. Dette er derfor en form for validering af analysen af de to best-case-projekter. Dertil kommer, at vi har anvendt relevante resultater fra spørgeskemaundersøgelsen blandt medarbejderne. De præsenterede case-beskrivelser er beskrivelser af enkelte unge, hvis forløb udfoldes i anonymiseret form.

Analysen af de unges helbredsmeistring i **kapitel 3.3** baserer sig på en systematisk gennemgang af kvalitative interviews med de unge. Dette drejer sig primært om enkeltinterviews udført i to runder med 19 unge. Første gang face-to-face på Job-bro projekterne, hvor vi foretog livshistoriske interviews med et særligt fokus på fysisk og psykisk helbredsmeistring. Anden gang som telefoninterviews et år efter. Denne runde interviews var dels en opfølgning på deres situation og dels en yderligere udforskning af deres helbredsmeistrings udfordringer og strategier til at håndtere disse. Derudover har vi sekundært inddraget praktik- og gruppeinterview med de unge. Analysen her er foretaget ved en systematisk gennemgang af det samlede interviewmateriale med et todelt fokus på, hvad der i positiv og negativ forstand påvirker de unges helbredsmeistring.